

ADVOCATENBLAD SINDS 1918

INTERVIEW

Mies Westerveld
neemt afscheid

JAAROVERZICHT

De spraakmakende
zaken van 2019

KRONIEKEN

Formeel strafrecht
Materieel strafrecht

#ikpiketweer

#ikpiketnogsteedsniet

*keuze aanvinken

Devoon en Trivium bundelen krachten

NEXT legal

Devoon en Trivium. Bouwers van vooruitstrevende software voor slimmer en efficiënter werken. Met geweldige support van enthousiaste en gedreven teams. Met inzet van twintig jaar kennis en ervaring. Zie hier de overeenkomsten tussen de makers van NEXAssyst en NEXMatters. IJzersterke oplossingen van twee softwareontwikkelaars die dezelfde focus, dezelfde ambitie en dezelfde kernwaarden delen.

Voor Devoon en Trivium redenen genoeg om verder te gaan onder één noemer: NEXLegal. Eén nieuwe, krachtige organisatie. Gestoeld op twee merken. Gebrand op één missie: de beste softwarepartner zijn voor de advocaat, notaris en bedrijfsjurist. Meer weten? Kijk op www.nextlegal.nl

Hét digitale hart voor advocaten,
notarissen en bedrijfsjuristen

99e jaargang

Het *Advocatenblad*, het blad voor de Nederlandse advocatuur, verschijnt 10 keer per jaar en wordt uitgegeven door Boom juridisch. De van de Nederlandse orde van advocaten onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen. De redactie werkt volgens de Leidraad van de Raad voor de Journalistiek. Het volgende nummer van het *Advocatenblad* verschijnt op 28 januari.

Hoofdredacteur

Kees Pijnappels

Redactie

Sabine Droogleevoer Fortuyn, Stijn Dunk, Francisca Mebius

Advocaat-redactieleden

Jan Wouter Alt, Aldert van der Bent, Yola Geradts, Karol Hillebrandt, Jack Linssen, Robert Malewicz, Coline Norde, Christiane Verfuurden, Paulien Willemsen, Rogier Wolf

Beeldredactie

Charlotte Helmer

Vormgeving

Textcetera, Den Haag

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Wilco, Amersfoort

Citeerwijze

Adv.bl. 2019-10, p.

Aan dit nummer werkten mee

Jan Wouter Alt, Ivo van der Bent, Theda Boersema, Erik Jan Bolsius, Jiri Büller, Jan Buwalda, Alexandra Gerny, Martijn Gijsbertsen, Nathalie Gloudemans-Voogd, Nathalie de Graaf, Liset Hamming, Sjoerd van der Hucht, Hedy Jak, Matthijs Kaaks, Till Kressin, Lars Kuipers, Tatiana Scheltema, Trudeke Sillevius Smitt, Sander Theunissen, Jaap Jelle Vollaard, Paul van Wijngaarden

Redactionele bijdragen

Bijdragen kunnen naar redactie@advocatenorde.nl.

Per 500 woorden leveren deze 1 opleidingspunt op.

De redactie heeft het recht bijdragen in te korten.

De redactie is telefonisch bereikbaar op nummer 070 - 335 35 70.

Boom juridisch

Selma Soetenhorst-Hoedt (uitgever)

Bureau van de orde

Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag, postbus 30851, 2500 GW Den Haag, info@advocatenorde.nl, 070-335 35 35, helpdesk: helpdesk@advocatenorde.nl, 070 - 335 35 54.

Abonnementen

De abonnementsprijs bedraagt € 246 per jaar (excl. btw, incl. verzendkosten). Een abonnement biedt u naast de gedrukte nummers tevens het online-archief vanaf 2001 én een e-mailattending. Kijk op www.advocatenblad.nl voor meer informatie en het afsluiten van een abonnement. Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan en worden stilzwijgend verlengd, tenzij het abonnement schriftelijk wordt opgezegd. Na afloop van het eerste abonnementsjaar dient u rekening te houden met een opzegtermijn van één maand. Kijk op www.tijdschriften.boomjuridisch.nl voor meer informatie. Wilt u een abonnement afsluiten of heeft u vragen? Neem dan contact op via klantenservice@boomdenhaag.nl of via telefoonnummer 070-330 70 33.

Adreswijzigingen

Boom juridisch via klantenservice@boomdenhaag.nl of via telefoonnummer 070-330 70 33. Adreswijzigingen van advocaten: adres@advocatenorde.nl.

Media-advies

Maarten Schuttél

Advertentiedeelname

Capital Media Services B.V., Staringstraat 11, 6521 AE Nijmegen
Tel. 024-360 77 10, mail@capitalmediaservices.nl.

Behoudens door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden veeleenvoudigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden. Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van artikelen aan het *Advocatenblad* impliceert toestemming voor openbaarmaking en veeleenvoudiging t.b.v. de (elektronische) ontsluiting van (delen van) het *Advocatenblad* in enige vorm.

ISSN 0165-1331

EENDRACHT

DOOR / KEES PIJNAPPELS

© Sjoerd van der Hucht

REDACTIONEEL

Dit is het tiende en daarmee laatste nummer van het jaar. Volgens traditie maken we in het magazine dan ruimte voor een – geheel arbitrair – jaar-overzicht van spraakmakende zaken.

Dat doen we nu ook, zij het met enige schroom. De meest spraakmakende zaak die Nederland in 2019 kende, betreft immers de stikstofuitspraak van de Raad van State. Die hadden we graag uitgebreider belicht, maar dat is helaas niet gelukt. Als journalist ben je afhankelijk van de medewerking van je bronnen en die hadden daar om verschillende redenen geen trek in, de landsadvocaat noch de vertegenwoordiger van de eisende partij. Het zij zo.

Na deze *disclaimer* kan ik met gepaste trots verwijzen naar de spraakmakende zaken die we wél hebben uitgelicht. De gedrevenheid van de geïnterviewde advocaten mag iedereen tot voorbeeld strekken. Stuk voor stuk laten ze zien hoe groot het belang is van een kritische en onafhankelijke advocatuur voor de samenleving.

Daarmee komen we als vanzelf bij de gefinancierde rechtsbijstand terecht, de tak van sport die voor een belangrijk deel burgers bijstaat tegen de schier almachtige overheid. Bijzonder hoogleraar Mies Westerveld constateert in haar afscheidsinterview (vanaf pagina 20) dat de overheid het bestaansrecht van de sociaal advocatuur ter discussie stelt. Terwijl diezelfde overheid de regelgeving zo ingewikkeld maakt dat de bekneld geraakte individuele burger kansloos is zonder professionele juridische hulp.

Alleen al om die reden is het winst dat het kabinet extra geld heeft uitgetrokken voor de sociale advocatuur (zie het coverartikel). Daarmee zijn de structurele problemen niet opgelost, maar krijgt de beroepsgroep eventjes lucht.

De discussie die binnen de balie is ontstaan na de toezegging van het extra geld vertoont klassieke kenmerken. Een gemobiliseerde achterban is nimmer collectief tevreden na een akkoord. Ook in het onderwijs blijft de roep om 'structureel geld' klinken, ook al is het kabinet met extra geld over de brug gekomen. Eenmaal uit de fles laat een geest zich niet zomaar weer bottelen.

Advocaten die op toevoeging werken, moeten ieder afzonderlijk een keuze maken: #ikpiketweer of #ikpiketnogsteedsniet. Misschien kunnen de overwegingen van de advocaten in het coverartikel u daarbij helpen.

Eén ding is zonneklaar. Zonder de collectieve druk op minister Dekker was het tijdelijk extra budget niet tot stand gekomen. Waarmee maar weer is aangetoond wat de kracht is van eendracht. Met die gedachte wens ik u een mooie feestmaand toe, met tijd en ruimte voor reflectie en contemplatie.

PS: bijna driehonderd advocaten stuurden ons hun foto toe om aan te geven dat ze deelnamen aan #ikpiketnietmeer. Dank daarvoor, u ziet er goed uit!

DEZE EDITIE

Wat voor samenleving willen we?

Op zoek naar betere rechtshulp in Rotterdam

RUBRIEKEN

- 3** Redactioneel, Colofon
- 6** Interactie
- 7** Cijfers, Citaat, Column Matthijs Kaaks
- 9** In Beeld
- 38** Frisse Neus
- 19** Ter zitting, Agenda
- 40** Gezien
- 41** Tuchtrechtcolumn Trudeke Sillevs Smitt
- 45** Buitenlandse balie, De beroepscoach

ACTUEEL

- 10** Opnieuw aanslag op advocaat
- 46** Patroon van het jaar Annemieke Hazelhoff
- 49** Lawyers for Lawyers: Prijs voor pleitbezorger Colombiaanse boer
- 57** Jubileum 2019: Ontmoetingsplek voor Gooische advocaten
- 58** Procesrol slachtoffer leidt tot hoofdbrekens

ACHTERGROND

- 11** Waakzaamheid als tweede natuur
- 24** Op zoek naar betere rechtshulp in Rotterdam
- 42** Vrij beroep, vrij pensioen

COVER

- 12** Toch extra geld voor sociale advocatuur: Balie zowel blij als boos
- 14** #ikpiketnogsteedsniet of #ikpiketweer?

INTERVIEW

- 20** Wat voor samenleving willen we?

JAAROVERZICHT

- 26** Spraakmakende zaken

JURIDISCH

- 50** Even oprissen: De waarheidsplicht in het civiele procesrecht
- 60** Juridische analyse: Slapende dienstverbanden: Het bedje is gespreid

HISTORISCH VERHAAL

- 53** De advocaat die het opnam tegen Hitler

KRONIEKEN

- 65** Formeel strafrecht, materieel strafrecht

VAN DE ORDE

- 93** Ordeberichten
- 101** Transfers
- 104** Uitspraken van de tuchtrechter
- 106** Ten slotte: lid algemene raad Nederlandse orde van advocaten Theda Boersema

Spraakmakende zaken

In mijn leven gaat alles mis; daar kon ik op vertrouwen, dacht ik...

Kronieken formeel en materieel strafrecht

PRAKTIJKGERICHTE CURSUSSEN VOOR ADVOCATEN

TIPS, TRICKS EN ACTUALITEITEN STRAFRECHT

mr. Jan Vlug PO-PUNTEN: 4 PRIJS: 349
6 december 2019 - Den Bosch, 13 december 2019 - Rotterdam,
19 december 2019 - Utrecht - Kasteel Oudaen

DO'S & DONT'S BIJ DE R-C & DE RAADKAMER

mr. Eric Diepraam & mr. Peter Hermens
PO-PUNTEN: 4 PRIJS: 349
4 december 2019 - Amsterdam - De Nieuwe Poort (Zuidas)

JEUGDSTAFRECHT PRAKTISCH EN ACTUEEL

mr. Monique van der Zouw
PO-PUNTEN: 4 PRIJS: 349
5 december 2019 - Amsterdam - De Nieuwe Poort (Zuidas)

MASTERCLASS HUURPRIJSAANPASSING BEDRIJFSRUIMTE

mr. Michel Visser
PO-PUNTEN: 4 PRIJS: 349
18 december 2019 - Amsterdam - De Nieuwe Poort (Zuidas)

MASTERCLASS BURGERLIJK PROCESRECHT

prof. dr. Gert van Rijssen
PO-PUNTEN: 4 PRIJS: 349
11 december 2019 - Amsterdam - De Nieuwe Poort (Zuidas)

PRAKTISCH EN ACTUEEL CIVIEL JEUGDRECHT

mr. Annette van Riemsdijk
PO-PUNTEN: 4 PRIJS: 349
9 december 2019 - Rotterdam - De Nieuwe Poort (CS)

VALKUILEN KOOP/VERKOOP ONROERENDE ZAKEN

mr. Michel Visser
PO-PUNTEN: 4 PRIJS: 349
17 december 2019 - Amsterdam - De Nieuwe Poort (Zuidas)

AVG ACTUALITEITEN

mr. Thomas van Essen
PO-PUNTEN: 4 PRIJS: 349
17 december 2019 - Rotterdam - De Nieuwe Poort (CS)

ACTUALITEITEN ARBEIDSRECHT: WET ARBEIDSMARKT IN BALANS (WAB)

prof. dr. Diana de Wolff
PO-PUNTEN: 4 PRIJS: 349
10 december 2019 - Amsterdam - De Nieuwe Poort (Zuidas)

MASTERCLASS ONDERNEMINGSRECHT EN OVERNAMEPRAKTIJK

prof. mr. Bas Steins Bisschop & prof. mr. dr. Kid Schwarz
PO-PUNTEN: 6 PRIJS: 549
9 december 2019 - Amsterdam - De Nieuwe Poort (Zuidas)

Beperkt aantal plaatsen. Boek nu snel op:

WWW.TOGA-ACADEMIE.NL

GESPOT OP SOCIAL MEDIA

Sascha Janssen ✨
@SaschaJanssen

Vandaag een diepe buiging voor @MEGonzalezPere2, de advocaat die een aantal van de door de Belastingdienst gedupeerden bijstaat. Deze taai volhouder heeft mede ervoor gezorgd dat het recht eindelijk wél zegeviert. Een parel van de #rechtsstaat!

9:30 AM · Nov 15, 2019 · Twitter Web App

3 Retweets 14 Likes

M.E. Gonzalez Perez @MEGonzalezPere2 · Nov 15
Replying to @SaschaJanssen

1

3

Sascha Janssen ✨ @SaschaJanssen · Nov 15

Tis gewoon zo! Het @Advocatenblad zou jou zonder verkiezingen wat mij betreft als Parel van de Balie kunnen benoemen. Bescheiden, je op de achtergrond stellend heb jij niet losgelaten in dit dossier. De sterke overheid en diens sjieke landsadvocaat heb jij aangepakt met je pen!

2

2

13 more replies

Ruben Alderse Baas · 2nd
advocaat erfrecht at SliepenbeekVanCoolwijkVanGalen
2w

Samen met collega's **mr. Sarah Oosterhuis-Broers** en **Sander Baetens** van SCG advocaten presenteerden wij een inspiratiemiddag over het erfrecht 'de nalatenschap als meesterwerk' in het **Van Abbemuseum** in **#Eindhoven** met veel enthousiaste relaties in het **#notariaat** en andere dienstverleners.

Een geslaagde middag in een inspirerende omgeving. Leuk om te zien dat we met meer waren dan het aantal aangemelde relaties. Dank voor uw komst!

jongebalie_zwb
Publieke Werken

jongebalie_zwb We heten voortaan De Jonge Balie Zeeland-West-Brabant! De ALV stemde daar gisteren mee in, alsmede met de bestuurswissel. Veel dank aan het inmiddels afgelopen bestuur voor het afgelopen jaar en veel succes aan het nieuwe bestuur! #jongebalie #alv #nieuvenaam #bestuurswissel #advocatuur

Peter Plasman
@peter_plasman

Bel mij gerust, wij praten even en daarna kunt u het heel goed uitleggen. En omdat u niet dol bent op het vergoeden van rechtsbijstand doe ik het 100% pro deo.

Sander Dekker ✓ · Nov 5

In de gevangenis zit je niet voor niets. Nu is hulp bij ontsnappen wél strafbaar. Maar ontsnappen zélf niet. Dat is onrechtvaardig en vind ik niet uit te leggen. Dat moet dus anders. 🙄
telegraaf.nl/nieuws/9633201

CIJFERS

Z E V E N D U I Z E N D T W E E N Z E V E N T I G

Het aantal advocaten dat in 2018 actief deelnam aan het stelsel voor gesubsidieerde rechtsbijstand is met ongeveer 200 afgenomen naar **7.072 advocaten**. Dat is zo'n drie procent lager dan in 2017, blijkt uit cijfers en trends van de Raad voor Rechtsbijstand.

CITAAT

‘Er kan straf volgen als een verdachte op zijn klompen kan aanvoelen dat de (racistische) uitlatingen beledigend zijn voor een groep mensen.’

Jacco Janssen, (straf)rechter in de Rechtbank Rotterdam, verwijst in *NRC* van 19 november in een reactie op racistische uitlatingen van supporters van FC Den Bosch naar een uitspraak van de politierechter.

COLUMN

DOOR / MATTHIJS KAAKS

Aktetas vol leugens

De top van de Belastingdienst heeft jarenlang duizenden burgers beroofd van hun kinderopvangtoeslag. Het gaat om ouders met een krappe beurs die door de overheid illegaal tot wanhoop zijn gedreven. Een handjevol topambtenaren heeft zich ongehinderd gewenteld in grof machtsmisbruik tot ze werden ontmaskerd door journalisten en een klokkenluider.

Maar denk niet dat de daders zijn ontslagen, verwacht niet dat de strafrechter nu het laatste woord heeft. Niets van dat alles. Het recht meandert bij de staat. Het heeft daar nooit een rechte loop. Zie de jurist van de Belastingdienst die de klokkenluider gerust meende te stellen met de belofte *‘in de toekomst gaan we weer volgens de wet werken’* (aldus *Trouw* en *RTL Nieuws*). Het smoren van de klokkenluider was bijna gelukt. Aangiftes tegen ambtenaren gaan zelden over machtsmisbruik, maar eerder over het *lekken van geheimen*. Maatschappelijke onrust is gevaarlijker dan een loyale boef. Schending van een ambtseed is erger dan het belagen en bedonderen van armlastige burgers. De ambtenaar die werd gestraft, die op non-actief werd gesteld en geïntimideerd, is de man die de misstanden aankaartte.

Illegaal overheidshandelen leidt standaard tot de instelling van een commissie. En dus boog de oude Donner zich over het schandaal van de gedupeerde ouders. Het is een bijzondere vaardigheid om de boevenstreken van een foute baas uit te smeren over zijn ondergeschikten. Bij de overheid wordt deze vaardig-

heid gewaardeerd. Het is een uitvloeisel van loyaliteit als kernwaarde: *we waren allemaal een beetje fout*. Het rapport van Donner heeft als zalvende titel ‘Omzien in verwondering’. Zijn diagnose: de Belastingdienst leed aan *institutionele vooringenomenheid*. Het is een knappe vondst. Het doet denken aan de wijze waarop het OM in 2018 de top van ING ontzag na het witwasschandaal, met een vergelijkbare toverformule: *de strafbare feiten zijn toe te rekenen aan de organisatie als geheel*. Het is de homeopathische verdunning van misdaden van het management. Het is bovendien een schoffering van ondergeschikten die de orders uitvoerden binnen een strakke hiërarchie. De klokkenluider beschreef de angstcultuur. Medewerkers durfden de leiding niet tegen te spreken, uit vrees dat het hun loopbaan zou schaden. De Belastingdienst leed aan *institutionele intimidatie*.

En het waren natuurlijk niet deze medewerkers die de landsadvocaat met een aktetas vol leugens op pad stuurden om rechters en rechtzoekende ouders te misleiden. Burgers die jaren vergeefs moesten procederen omdat de Belastingdienst door de rechter werd geloofd. Klein gelijk laat zich zo gemakkelijk platwalsen. De dg, de Algemeen Directeur, de Directeur Toeslagen van destijds. Ze kunnen na een standje blijven zitten of gaan elders op een departement weer aan de slag. Ze waren immers altijd loyaal. Daar mogen ze weer nieuwe afdelingen met hun institutionele vooringenomenheid infecteren. Is er eigenlijk al aangifte gedaan?

ONS VERTAALTEAM STAAT VOOR U KLAAR

Juridisch vertalen, een vak apart!

Of u zich nu toelegt op ondernemingsrecht, arbitragerecht of M&A, wij staan altijd klaar om direct met uw vertaalproject aan de slag te gaan.

Met ons uitgebreide team van 15 in-house vertalers en ons internationale netwerk ervaren freelance vertalers realiseren wij graag uw juridische vertaalopdrachten, in elke gewenste taalcombinatie en altijd binnen de gewenste deadline.

Wij doen u graag een vrijblijvende offerte.

O, o strafrecht

DOOR / FRANCISCA MEBIUS BEELD / SJOERD VAN DER HUCHT

O strafrecht, al dat tuig achter de duinen. Mooi rechtsgebied, ik zou niet willen ruilen.'

Met deze advocatuurlijke parodie op de klassieker van Harry Jekkers opende het Haags cabaret de feestavond tijdens het jaarcongres van de Stichting Jonge Balie Nederland. Het jaarcongres in Scheveningen stond deze november in het teken van grote meesters. Tenslotte is 2019

het jaar van Rembrandt. In het AFAS CIRCUSTheater vertelde Bart Jan van Ettekoven, voorzitter van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, over de relatie tussen meesterlijke muziek en het gesproken woord. 'Componisten beschikken over een palet aan klankkleuren waarmee ze ons kunnen beroeren, zoals schilders kunnen. De opzet van een pleidooi is ook schilderen, maar dan met woorden. Soms met tempoversnellingen,

stiltes, met accentueren en weglaten. Alles om een boodschap over te brengen.'

Kickbokser Remy Bonjasky, drievoudig winnaar van de K-1 World Grand Prix, nam de jonge generatie mee op zijn weg naar de top. 'De weg naar de top vraagt om discipline, de juiste stip aan de horizon en doorzettingsvermogen. Dat geldt niet alleen voor topsporters, maar ook voor advocaten.'

OPNIEUW AANSLAG OP ADVOCAAT

DOOR / STIJN DUNK

Kort na de moord op Derk Wiersum werd de advocatuur opnieuw opgeschrikt door de beschieting van een advocaat: Philippe Schol. De politie vermoedt een relatie met zijn werk als curator. Het was bij diverse autoriteiten bekend dat Schol werd bedreigd.

De 43-jarige Schol (Schol & Gorter Advocaten, Enschede) liet op 6 november zijn hond uit in de buurt van zijn huis, net over de grens bij het Overijsselse Glane, toen hij vanuit een rijdende auto werd beschoten. Hij werd in zijn been geraakt. Binnen een week werd Schol uit het ziekenhuis ontslagen, hij maakt het naar omstandigheden goed.

Schol werd al langere tijd ernstig bedreigd. Dat was bekend bij verschillende instanties, onder meer de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV). De NCTV was geïnformeerd door de NOvA, die een melding over Schol had binnengekregen bij het begin oktober opgerichte Contactpunt Beroepsgroepen. Er waren 'passende maatregelen' genomen om Schol te beveiligen. Hij had onder meer enige tijd persoonsbeveiliging.

GERUCHTMAKEND

Twee weken na het schietincident verklaarde het Openbaar Ministerie in Duitsland 'dat de achtergronden en het motief vermoedelijk in Nederland moeten worden gezocht'. De zaak is inmiddels overgenomen door de Nederlandse politie, die al een onderzoek was gestart. De

Philippe Schol

© Robin Hilberink

meest genoemde verklaring voor het schietincident is de rol van Schol als curator in enkele geruchtmakende faillissementen.

Met name het faillissement van sportschool Olympic Gym in Hengelo wordt genoemd. In zijn faillissementsverslag meldde Schol dat via deze sportschool waarschijnlijk winsten uit wietteelt werden witgewassen. Op 3 oktober werd een doorstart gemaakt van Olympic Gym in Losser. Carl Luttikhuis, deken van de orde Overijssel, zei tegen *Tubantia*: 'Dat was op de dag af exact een jaar na de uitspraak van het faillissement. Schol heeft nogal in de clinch gelegen met de bestuurder van deze sportschool.'

'ONTHUTSEND'

Algemeen deken Johan Rijlaarsdam noemde de tweede aanslag binnen zes weken 'onthutsend'. 'De grond zakt onder je voeten vandaan,' aldus Rijlaarsdam. 'We moeten alles op alles zetten om de veiligheid van ad-

vocaten zo groot mogelijk te maken.' In zijn eerste reactie noemde Rijlaarsdam het nog te vroeg om te constateren dat de beveiliging in deze zaak tekortschoot. 'Dat moet nog worden uitgezocht. Bovendien geven maatregelen geen honderd procent garantie. We gaan binnenkort weer met de minister om de tafel over nieuwe maatregelen en hebben een goed contact met de NCTV.' Het schietincident veroorzaakt grote onrust onder Twentse advocaten, meldde *Tubantia*. Justitieminister Grapperhaus had net besloten honderdvijftig politiemensen uit Overijssel over te plaatsen, onder meer om de advocaten, officieren en rechters in Amsterdam te beschermen. Aanleiding daarvoor was de aanslag op Derk Wiersum.

Uit recent onderzoek van het *Advocatenblad* blijkt dat bedreiging en geweld zich niet alleen beperken tot strafrechtadvocaten. Ook disciplines als faillissementsrecht en familierecht hebben ermee te kampen.

WAAKZAAMHEID ALS TWEEDE NATUUR

DOOR / KEES PIJNAPPELS

Het gevoel van veiligheid staat onder druk. Daar is iets aan te doen, zeggen veiligheidsadviseurs.

Na de aanslag op Derk Wiersum vroeg het *Advocatenblad* de balie naar het gevoel van veiligheid. De resultaten liegen er niet om. Ruim de helft van de advocaten (59 procent) geeft aan zich weleens onveilig te voelen. Oud-politieman Ed Nouwen van het Kenniscentrum voor Agressie (KCVA) in Muiderberg kijkt er niet van op. Toenemende agressie is een breed maatschappelijk fenomeen. Met zijn onderneming helpt hij organisaties daarmee om te gaan, met name door preventie. 'Met een aantal concrete stappen is veel winst te behalen op het gebied van veiligheidsgevoel, werkbeleving en ziekteverzuim. Mensen kiezen vaak vanuit een bepaalde overtuiging voor hun beroep. Als ze vervolgens met agressie te maken krijgen, kan dat vergaande gevolgen hebben. Mensen die zich niet veilig voelen, raken hun werkplezier kwijt en kunnen ziek thuis komen te zitten.'

ONBEWUST BEKWAAM

Het KCVA bepleit een andere denkwijze bij advocatenkantoren waar veiligheid onder druk kan komen te staan. 'De moord op Derk Wiersum heeft een enorme schok veroorzaakt, omdat niemand dit zag aankomen. Je zou kunnen zeggen dat de advocatuur zich onbewust was van de risico's en er onbekwaam mee omging. Met de juiste aanpak moet dat

veranderen in bewust en bekwaam. Uiteindelijk moet veiligheid integraal onderdeel worden van de levensstijl. Dan kom je waar je wilt zijn: onbewust bekwaam.'

Volgens het KCVA vergt dat training. *Predictive profiling*, noemt KCVA-docent Gérard Elshoff het, ontleend aan de werkwijze van Israëlische veiligheidsdiensten. 'Ken je omgeving, leer op een andere manier om je heen te kijken. Als iedereen opmerkzaam is, vang je signalen eerder op.'

Advocatenkantoren moeten aan de hand van een analyse in kaart brengen met welke risico's ze te maken kunnen krijgen en waar ze kwetsbaar zijn, luidt zijn advies. Een veiligheidsanalyse waarbij zogeheten OBE-maatregelen aan bod komen. De afkorting staat voor organisatorisch, bouwkundig en elektronisch.

De bouwkundige en elektronische maatregelen betreffen de fysieke kantoorinrichting, cameratoezicht en toegangscontrole. Organisatorische maatregelen gaan over het gedrag van medewerkers. Dat moet aan de hand van protocollen weten hoe te handelen in welke situatie. 'Er ontstaat dreiging als zaken afwijken van de norm. Daar moet je afspraken over maken, zodat mensen weten wat ze moeten doen.'

Concreet kan het gaan om vreemde telefoontjes, waarbij iemand informatie probeert te krijgen over een bepaalde advocaat. Of mensen

die rondhangen, auto's die meerdere maken voorbijrijden. 'Als dat soort signalen worden opgemerkt, dient er conform het protocol vervolg aan te worden gegeven. Opvallende telefoontjes moet je intern bespreken, bij vreemde auto's bel je de politie. Het is maar een voorbeeld. Zo'n protocol is maatwerk en kan voor elk kantoor verschillend zijn.'

SPREEKKAMER

Eenvoudige maatregelen kunnen de veiligheid enorm ten goede komen, zegt Nouwen. 'Loop je voor je cliënt uit naar de spreekkamer of volg je hem? Waar ga je zitten, achterin of bij de deur?'

Wees ook duidelijk naar je cliëntèle wat je wel en niet accepteert. 'Maak huisregels en hang die duidelijk zichtbaar op in de wachtkamer, zodat mensen weten dat er grenzen zijn aan hun gedrag. Dat ze een andere advocaat moeten gaan zoeken als ze gaan schelden of zich intimiderend gedragen.'

TOCH EXTRA GELD VOOR SOCIALE ADVOCATUUR

BALIE ZOWEL BLIJ ALS BOOS

DOOR / SABINE DROOGLEEVER FORTUYN, FRANCISCA MEBIUS & KEES PIJNAPPELS

De toezegging van minister Sander Dekker voor Rechtsbescherming kwam op het nippertje: net voordat de Tweede Kamer haar geduld met de bewindsman verloor en aan de vooravond van massale acties door advocaten. Op vrijdagmiddag 15 november – na de wekelijkse ministerraad – kon Dekker opgelucht melden dat hij extra budget had gekregen.

Daar zag het lange tijd niet naar uit. Een week eerder, tijdens een algemeen overleg in de Kamer over de gefinancierde rechtsbijstand, beweerde de VVD-bewindsman nog dat hij het geld niet had. Belangrijker nog, hij vond het niet nodig. Eerst maar eens het aantal zaken structureel met tien procent verminderen. ‘Q (kwantiteit) moet naar beneden om P (prijs) te laten stijgen.’

De Tweede Kamer werd er wanhopig van. Niet alleen de oppositie, onder aanvoering van de onvermoeibare Michiel van Nispen. Ook de coalitiegenoten van CDA, CU en D66 wilden dat er iets gebeurt om de acute nood te lenigen. Wat dat ‘iets’ moest zijn, lieten ze aan de minister over, ondertussen verwijzend naar het noodplan dat de NOvA in september had voorgesteld.

DEIPTEPUNT

Het debat vormde een dieptepunt in een lange reeks van moeizame bijeenkomsten. Henk Krol van 50PLUS verzuchtte zelfs dat hij zich geen debat kon herinneren waarvan hij zo droef was geworden. Tientallen advocaten, die naar Den Haag waren gekomen om het debat bij te wonen, waren dat met hem eens. Zij verlieten

collectief de zaal, zodra duidelijk werd dat Dekker met lege handen was gekomen.

Dekker kon na het debat niet anders meer dan concluderen dat hij alleen was komen te staan. De Tweede Kamer zou hem de acties van begin januari, met alle gevolgen in de rechtspraak, zwaar aanrekenen. Dekker zelf zegt dat hij voorafgaand aan het debat al de dialoog zocht. Om precies te zijn op het moment dat de NOvA, namens lokale orden en specialisatieverenigingen hem in de grote hal een petitie overhandigden. ‘Ik zei tegen de landelijk deken: laten we praten, anders komen we helemaal niet nader tot elkaar. Daarna kwam het in een stroomversnelling. Toen ik het idee had, er komt iets uit dat uiteindelijk kan gaan vliegen, heb ik onmiddellijk contact opgenomen met de minister van Financiën en met de fractievoorzitter. Om te kijken wat we bovenop het regeerakkoord zouden kunnen doen. Daarna was iedereen het er snel over eens.’

NIEUW TARIEF

In totaal trekt het kabinet 60 miljoen euro extra uit, verdeeld over twee jaar. Inclusief btw gaat het om 73 miljoen. Met dat geld kan de vergoeding per toevoegingspunt tijdelijk omhoog. Per punt wordt nu 108,57 euro vergoed. Vanaf 1 januari 2020 geldt het nieuwe tarief van 121,50 euro (excl. btw). Dat tarief geldt voor de eerste 1.500 basispunten.

Wat er na de periode van twee jaar gaat gebeuren, is onbekend. Minister Dekker heeft steeds gezegd dat de herziening van het stelsel pas in 2024 zijn beslag krijgt. De regeerperiode

van het huidige kabinet loopt in 2021 af.

Algemeen deken Johan Rijlaarsdam toonde zich blij met de overbruggingsregeling. ‘In de eerste plaats omdat de minister nu eindelijk erkent dat er sprake is van nood in de sociale advocatuur. En we hebben nu even rust, zodat we inhoudelijk kunnen gaan praten over de herziening van het stelsel.’

Dekker hoopte met het extra geld de impasse te doorbreken en de aangekondigde verhinderingsacties te vermijden. Hij kreeg daarvoor ook de steun van de NOvA en de specialisatieverenigingen. In een persbericht riep de NOvA advocaten nog dezelfde dag op de acties niet te laten doorgaan.

De Amsterdamse strafadvocaat Robert Malewicz, initiatiefnemer van #ikpiketnietlanger, gaf op Twitter gehoor aan die oproep, met de hashtag #ikpiketweer.

De NOvA schuift op het ministerie ook weer aan bij het zogeheten topberaad over de rechtsbijstand. De inbreng blijft gericht op verbeteringen van het stelsel en op een redelijke vergoeding voor sociaal advocaten, benadrukt de NOvA. ‘De commissie-Van der Meer heeft aangetoond dat daar 127 miljoen euro voor nodig is. (...) De maatregel die het kabinet nu heeft getroffen, lenigt de eerste nood maar is geen duurzame oplossing.’

ONVREDE

Dat laatste is precies het probleem voor diverse advocaten die niet tevreden zijn met het tijdelijke extra geld. Tal van hen lieten op sociale media weten de acties door te zetten ►

en alleen genoeg te nemen met structurele maatregelen. Ook het Deventer kantoor Vlug Huisman Maarsingh Strafleiters verklaarde de piketboycot te handhaven. 'De advocatuur krijgt met dit extra budget geen extra vet op de botten. Gegeven de alarmerende, doorwrochte rapporten over dit onderwerp in de afgelopen jaren – waarvan enkele nota bene in opdracht van de minister zelf opgesteld – had een regeling met terugwerkende kracht meer voor de hand gelegen.' Ook binnen de Haagse balie ontstond gemor over het afblazen van de acties, kracht

bijgezet met de hashtag #ikpiketnogsteedsniet. Onder aanvoering van de Wassenaarse advocaat Pieter Dietz de Loos is inmiddels de Landelijke Advocaten Vereniging (LAV) opgericht, die zich wil toeleggen op belangenbehartiging.

Volgens Dietz de Loos stelt de LAV zich niet tegenover de NOvA, maar er juist naast. 'De NOvA geeft nadrukkelijk aan het belang van een goede rechtsbedeling na te streven en niet het belang van advocaten. Dat is ook wat stagiairs al meteen de eerste dag wordt geleerd: het is geen belangenvereniging. Feitelijk

is daarmee sprake van een leemte. Die willen we opvullen.' Dietz de Loos zegt dat honderden advocaten zich via een whatsappgroep achter zijn initiatief hebben geschaard.

PIKETROOSTER

De Raad voor Rechtsbijstand (RvR) zette half november het piketrooster voor januari weer open. Advocaten die zich niet hadden aangemeld voor de eerste weken van januari, kregen tot 1 december de tijd dat alsnog te doen. Op 6 december maakt de RvR bekend of voldoende advocaten dat hebben gedaan.

#IKPIKETNOGSTEEDSNIET OF #IKPIKETWEER? Vijf advocaten geven hun visie.

© Angelo Roga

#ikpiketweer

'MOOI EERSTE GEBAAAR'

Naam: Robert Malewicz (45)

Kantoor: Cleerdin & Hamer advocaten, Amsterdam

Rechtsgebied: strafrecht

Initiatiefnemer van #ikpiketnietlanger

Lid van de Nederlandse Vereniging van Strafrechtadvocaten (NVSA)

zaken in het kader van piket. Ik wilde dat niet meer. Met de actie wilde ik laten zien wat er gebeurt als er geen sociaal advocaten meer zijn. Ik heb daarbij duidelijk een gevoelige snaar geraakt. Het ging als een lopend vuurtje. De strafrechtadvocatuur schaarde zich massaal achter de oproep en al vrij snel volgden andere takken van sport.

Minister Dekker kwam vervolgens weer met het sleetse antwoord dat we moeten praten over stelselherziening. Dat is al jaren zijn antwoord, maar dat is helemaal niet het punt. Ik vergelijk het met overleggen over het opnieuw inrichten van je huis. Je kunt dat wel willen bespreken, maar als het dak lekt, wil je dat eerst repareren. Daarna volgt het gesprek over de inrichting. Dat is precies wat de commissie-Van der Meer heeft gezegd. Er is achterstallig onderhoud

en de advocatuur loopt op zijn tandvlees. Er moet eerst geld komen om het dak te dichten. Daarna kunnen we praten over herziening. Daar kwam bij dat die stelselherziening nog totaal niet doordacht is. Het biedt geen oplossing voor de kosten die we maken. Het is onzin om te zeggen dat de sociale advocatuur nog meer moet inleveren. Er worden grote delen niet vergoed. Het uurtarief ligt soms op maar tien tot vijftien euro. Mijn oppas verdient meer op een avond. Ik ben blij dat de minister toch over de brug is gekomen. Deze 60 miljoen euro lenigt niet alle noden, maar het is een begin. Ik heb deze laatste weken geleerd dat dit voor nu politiek het maximaal haalbare is. We zullen ons moeten inspannen om structureel meer geld te krijgen in een nieuw regeerakkoord, direct na de verkiezingen. Dat wordt het nieuwe doel.' ▶

‘**W**at mij betreft, is de actie in januari van de baan. Net als de specialisatieverenigingen heb ik opgeroepen om niet te gaan staken. De overbruggingsregeling van minister Dekker is een mooi eerste gebaar voor de acute nood die er nu is. Daarnaast biedt deze stap van de minister perspectief om weer bij hem aan tafel te gaan om het vervolg te bespreken. Het idee om te staken, kwam nadat op Prinsjesdag bleek dat opnieuw geen extra geld beschikbaar kwam voor de sociale advocatuur. Toen vervolgens de oproep kwam om de piketroosters voor volgend jaar in te vullen dacht ik: daar gaan we weer. Je committeert je weer voor een halfjaar aan het aannemen van

✓ #ikpiketweer ✗ #ikpiketnogsteedsniet

‘SLECHTS EEN DOEKJE VOOR HET BLOEDEN’

Naam: Marleen van Geffen (55)

Kantoor: Advokatenkollektief OOST, Amsterdam

Rechtsgebied: Arbeidsrecht en socialezekerheidsrecht

Lid van de Vereniging Sociale Advocatuur Nederland (VSAN), de Vereniging voor Arbeidsrecht (VvA) en de Specialisatievereniging Sociaal Zekerheidsrecht (SSZ)

Ik heb gemengde gevoelens bij de overbruggingsregeling van Dekker. Het is positief dat er extra geld komt, maar het is nog veel te weinig. Er verandert niets aan het probleem van het laag aantal punten per zaak dat op een aantal rechtsgebieden speelt. Het is slechts een doekje voor het bloeden. De problemen blijven.

De onzekerheid groeit al jaren. Zaken zijn complexer geworden en de vergoeding is niet toereikend. Als voorbeeld: ik doe nu een arbeids-

zaak waar ik al twintig uur aan heb besteed, terwijl de procedure nog gestart moet worden. Ik zit zowel in arbeidszaken als in socialezekerheidszaken geregeld zeer ruim boven het forfait. Vaak ben ik twee keer zoveel tijd kwijt. Dan kom je bij het huidige tarief op 54 euro per uur uit en bij het nieuwe tarief op 60 euro per uur. Dat is problematisch gezien alle kosten die je hebt. Ik blijf erbij dat er 127 miljoen euro nodig is, zoals de commissie-Van der Meer heeft berekend. We staan met de rug tegen

de muur en Dekker ziet het belang van gefinancierde rechtsbijstand niet voldoende in.

Ik denk nog na over de oproep van de NOvA en de VSAN om niet te gaan staken. Het zinvolle van de actie was natuurlijk dat hij breedgedragen werd. Dat is nu anders, maar het blijft van belang om druk op de ketel te houden. De NOvA gaat weer met de minister in gesprek. Deze dialoog mag de urgentie echter niet naar de achtergrond drukken. Anders sluit ik verdere acties in de toekomst niet uit.’

✓ #ikpiketweer

‘ZAKEN GAAN ZO DRIE KEER OVER HET AANTAL UREN HEEN’

Naam: Patricia Scholtes (46)

Kantoor: Dinove Advocaten, Den Haag

Rechtsgebied: Migratierecht en strafrecht

Lid van de Vereniging Asieladvocaten & -Juristen Nederland (VAJN)

Ik vond de staking een goed initiatief, omdat de betalingen al heel lang tekortschieten. Ik ben blij met het kleine beetje extra geld, maar het lost de problemen niet op. Voor asielzaken geldt bijvoorbeeld dat allerlei simpelere zaken uit het forfait zijn gehaald. Gevolg is dat de zaken die in het forfait blijven ingewikkelder zijn. Het aantal uren wat je vergoed krijgt, is hetzelfde gebleven. Zaken gaan zo drie keer over het aantal uren heen. In bewerkelijke zaken worden vrijwel nooit meer extra uren vergoed. Het recht is ook complexer geworden door Europese

regelgeving en jurisprudentie. Het uurtarief is door dit alles drastisch omlaaggegaan.

Ik werk voor zo’n zestig à zeventig procent op toevoegingsbasis. De betalende praktijk vangt de verliezen van de toevoegingspraktijk op. De sociale advocatuur sterft uit als we niets doen. Wij nemen als kantoor geen stagiair meer aan omdat we dat niet kunnen betalen.

Toen Dekker liet weten dat er extra geld beschikbaar komt, was ik blij. Ik zie het als een eerste stap en de onderhandelingen zijn heropend. Maar er is nog een lange weg te

gaan en de druk moet erop blijven. Mijn vreugde was echter van korte duur. Dezelfde dag werd bekend dat het kabinet de rechtsbijstand rond de asielaanvraag grotendeels gaat schrappen. Dat baart me zorgen. Uit het rapport van de commissie-Van Zwol blijkt dat het kabinet deze maatregel beter niet kan nemen. Dat heeft staatssecretaris Broekers-Knol in de wind geslagen. Ik denk wel dat ik van de staking afzie, omdat daar op dit moment te weinig draagvlak voor is. Ik kan me voorstellen dat er op den duur alsnog acties nodig zijn.’

Ik vind het een bijzondere omslag van de minister. Eerst was er helemaal niets mogelijk en nu ineens wel. De aangekondigde actie wierp dus zijn vruchten af. Dekker wil hiermee tijd kopen. Hij heeft de nood nu gelenigd en gaat vervolgens door met de stelselherziening. Over twee jaar hebben we weer hetzelfde probleem. Ik blijf daarom de eerste twee weken van januari verhinderd, ook al ga ik daarover nog wel in gesprek met andere huurrechtadvocaten. Voor mij als huurrechtadvocaat is de staking

✘ #ikpiketnogsteedsniet

‘IK BLIJF BEGIN JANUARI VERHINDERD’

Naam: Diederik Briedé (44)

Kantoor: Briedé Cassese Advocaten & Mediators, Almelo

Rechtsgebied: Huurrecht

Lid van de Vereniging van Huurrecht Advocaten (VHA)

een soort symboolstaking. Ik doe mee om toch een signaal af te geven. Er is naar het publiek toe een wereld te winnen. Menigeen denkt dat advocaten het zelf wel kunnen rooien. Ik voer een intensieve procespraktijk, zo'n zeventig procent op toevoegingsbasis. Dat zijn technische, vaak bewerkelijke zaken waar geen riant vergoeding tegenover staat. Ik ken ook genoeg principiële advocaten die alleen huurders bijstaan vanuit sociaal oogpunt. Dat gaat vaak om een complexe doelgroep die niet alleen huurproblemen hebben. Ik steun de actie voor mezelf maar juist ook voor deze groep advocaten. Mijn collega en ik blijven zaken op

toevoeging doen. Dat lukt door de lage kosten vanwege onze praktijk aan huis en de betalende cliënten. Maar ook ik weiger inmiddels wel eens huurderszaken omdat het te weinig oplevert. Echte spoedgevallen help ik altijd, ook in de eerste twee weken van januari. Je laat iemand die op straat wordt gezet niet in de kou staan. Als er geen structurele oplossing komt, ga ik in de toekomst wellicht minder huurderszaken doen. Op die manier kalft het vak van huurrechtadvocaat wel af. Wie gaat het nog doen? Veel huurrechtadvocaten zijn oude rotten in het vak. Er moet nieuwe aanwas komen.'

Ik en mijn vier kantoorgenoten blijven verhinderd de eerste twee weken van januari. Ik ben op zichzelf blij dat de minister een handreiking heeft gedaan, maar het is een wassen neus. Tien euro per punt is leuk, maar het lost het probleem van de extra uren per zaak niet op. Bovendien merk je pas iets van dat extra geld na declaratie. Dat is bij familiézaken na zo'n anderhalf jaar. Ik heb het systeem van gefinancierde rechtsbijstand sinds mijn start als familierechtadvocaat alleen maar achteruit zien gaan. Toen ik begon in 2004 was de samenleving veel

✘ #ikpiketnogsteedsniet

‘HET IS EEN WASSEN NEUS’

Naam: Marina Molenaar (41)

Kantoor: Molenaar & Hermes Advocaten & Mediators, Noord-Scharwoude

Rechtsgebied: Familierecht

Lid van de vereniging Familie- en Erfrecht Advocaten Scheidingsmediators (vFAS)

simpeler. Een echtscheidingsprocedure kon je toen makkelijk in tien punten afdoen. In de loop der jaren is er zoveel meer bij gekomen. Een ouderschapsplan, viergesprekken met de advocaat van de tegenpartij, het proberen te schikken. Echtscheidingen waarbij je dertig, veertig of soms vijftig uur aan het werk bent voor tien punten zijn geen uitzondering meer. Een vergoeding voor extra uren wordt meestal afgewezen. Het kan gewoon niet uit met alle kosten die je hebt. Zo'n veertig procent van mijn zaken doe ik op toevoeging. De rest is betalend. Het is zuur dat de betalende cliënten eigenlijk compenseren voor het verlies dat je draait op toevoegingszaken.

Op kantoor praten we best vaak over de vraag of we nog wel toevoegingszaken moeten doen. Zonder zou ik ongeveer net zoveel verdienen, omdat de kosten omlaaggaan en ik minder kan werken. Voor mij persoonlijk zou dat een prima oplossing zijn. Maar als we dat allemaal doen, waar moeten al die mensen die recht hebben op gefinancierde rechtsbijstand dan naartoe? De staking betekent voor mij dat er geen zittingen worden gepland. De omgangszaken, echtscheidingen en alimentatiezaken kun je prima een paar weken doorschuiven. Dat is anders voor de ondertoezichtstellingen BOPZ-zaken. Daar gaan grote gaten vallen als veel advocaten staken.' ■

C/M/S/

Law . Tax

Ben jij te slim om alleen advocaat te zijn?

CMS is met 1100 partners, 4800 juristen en meer dan 70 vestigingen in ruim 40 landen één van de grootste advocatenkantoren ter wereld. We zijn volledig gespecialiseerd in onze cliënten. In hun bedrijfstakken, hun markten, in alles wat hen overdag bezig en 's nachts soms wakker houdt. Bij CMS zoeken we topadvocaten die verder kijken dan hun vakgebied groot is. Natuurlijk zoeken we de allerbeste juristen. Maar dat moeten bij wijze van spreken ook halve economen zijn. Die de taal van ondernemers vloeiend spreken. Zij leven en denken mee met hun opdrachtgevers. Your World First heet dat bij ons. Is jouw blik zo weids als de wijde wereld? Kijk dan op benjijteslim.nl

CMS Atrium Parnassusweg 737 1077 DG Amsterdam +31 (0) 20 301 6 301

Your World First
cms.law

TER ZITTING

Stoep

DOOR / LARS KUIPERS

Het versmallen van een trottoir leidt tot commotie in De Rijp. Bewoners praten niet meer met elkaar en slepen de gemeente Alkmaar voor de rechter.

In de zomer van 2018 krabden bewoners van de Boeijerstraat in De Rijp zich op de schedel. De buurman breidde zijn achtertuin uit en plaatste een schutting. Kon dat zomaar?

Wat bleek: de gemeente Alkmaar had een stuk van het trottoir aan hem verhuurd. Meneer B., zelf jurist, klom in de pen en vroeg de gemeente om de schutting weg te halen. De gemeente Alkmaar besloot daarop een stuk van het pleintje te onttrekken aan de openbare weg. Na de bezwaren uit de buurt die daarop kwamen, trok de gemeente dat besluit weer in en begon een normale voorbereidingsprocedure. De kwestie zette de verhoudingen in de Boeijerstraat flink onder druk. Met de burens wordt niet meer gepraat. En nu de gemeente de schutting wil legaliseren en de verhuur van een tweede stuk stoep mogelijk maken, hebben de bewoners alle vertrouwen in de gemeente verloren. Bij de rechter willen ze afdwingen dat alles weer wordt zoals het was.

‘U dacht: het is een waardeloos stuk grond,’ vat de rechter samen.

‘Klopt,’ zegt de vertegenwoordiger van de gemeente.

‘Volgens mij bent u erg boos,’ zegt de rechter, zich tot meneer B. wendend.

‘De gemeente heeft zich onvoldoende opgesteld als hoeder van het algemeen belang,’ beaamt B. ‘Dit is een unfaire gang van zaken. De gemeente wijzigt de spelregels tijdens de rit.’

Raadvrouw Wendy Raaijmakers staat de andere burens bij. Ook zij vindt dat de gemeente onzorgvuldig is geweest. ‘De onttrekking aan het openbaar verkeer is bedoeld om het stuk grond te gaan gebruiken als tuin. Dat is nu nog niet mogelijk. Door eerst de weg te onttrekken aan het openbaar verkeer wek je de verwachting dat ook planologisch wordt meegewerkt. Intussen is de afweging niet voldoende gemaakt wat het belangrijkste is.’

‘Maar het verkeer kan er nog gewoon langs,’ werpt de vertegenwoordiger van de gemeente tegen. ‘Het is een trottoir en het blijft een trottoir.’

De rechter doet meteen uitspraak. Hij verwierpt alle eisen. De Raad van State heeft bepaald dat de gemeente ook zonder dwingende reden een weg mag onttrekken aan het openbaar verkeer. De brandweer gebruikt de route niet, dus voor de veiligheid maakt het niet uit. Voor de eisende bewoners is er een doekje voor het bloeden: ze krijgen hun griffierecht terug.

En op het stadhuis van Alkmaar zitten ze nu met de prangende vraag: kunnen we ooit nog zomaar een stukje grond verhuuren?

 Meer weten? Lees de uitgebreide versie op advocatenblad.nl, rubriek Ter Zitting.

AGENDA

5^E JAARCONGRES GEZONDHEIDSRECHT

Op 6 december organiseert Studiecentrum Kerckebosch samen met GZR Updates het Jaarcongres Gezondheidsrecht. Het congres gaat in op de actuele ontwikkelingen in het rechtsgebied. Om het eerste lustrum te vieren, is een programma samengesteld met sprekers uit binnen- en buitenland. Schadevergoeding bij medische fouten en ‘Biohacking, de maakbare mens’ zijn thema’s die aan bod komen. Daarnaast kunnen aanwezigen kiezen uit veertien verschillende parallelsessies.

Datum: 6 december 2019.

Locatie: Hotel Utrecht, Winthontlaan 4-6, Utrecht.

Ga naar jaarcongresgezondheidsrecht.nl voor meer informatie en aanmelding.

INTERNATIONALE CONFERENTIE

Op 9 en 10 december organiseert de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Rijksuniversiteit Groningen de internationale conferentie ‘Private Law and Market Regulation in the Face of Contemporary Grand Challenges’. Het doel van de conferentie is om de samenwerking tussen privaatrecht en marktregulering binnen het EU-bestuurssysteem te beschouwen in het licht van hedendaagse grote uitdagingen, zoals klimaatverandering en digitalisering. De conferentie wordt georganiseerd in samenwerking met het Groningen Centre for European Financial Services Law (GCEFSL).

Datum: 9 en 10 december 2019.

Locatie: Het Kasteel, Melkweg 1, Groningen.

Ga naar rug.nl/rechten/congressen/archief/2019/private-law-and-market-regulation/ voor meer informatie en aanmelding.

NAJAARSVERGADERING NVVP

De najaarsvergadering van de Nederlandse Vereniging voor Procesrecht gaat over de staat van de rechtspraak. Wat behoort tot de (kern)taak van de overheidsrechter? Wat zijn (kern)taken van de burgerlijke rechter, de strafrechter en de bestuursrechter? Is de Nederlandse rechtsstaat bestand tegen eventuele aanvallen op of ondermijning van de rechtspraak? Onder meer David de Knijff (advocaat bij Ekelmans & Meijer Advocaten in Den Haag en voormalig deken in Den Haag) zal spreken.

Datum: 13 december 2019.

Locatie: Amsterdam.

Ga naar nvvprocesrecht.nl voor meer informatie.

 Meer agendanieuws vindt u op advocatenblad.nl/agenda.

Mies Westerveld

Geboren:

Rotterdam, 29 augustus 1953

Studie:

Nederlands recht, Rotterdam

1974-1977

rechtswinkelier Rotterdam

1977-1988

advocaat Rotterdam

1988-2010

docentschappen arbeidsrecht
en sociaal recht UU en UvA

1990-1996

plv. rechter bestuursrecht
Rotterdam

2007-2019

bijzonder hoogleraar sociale
rechtshulp

2010-2019

hoogleraar socialeverzekeringsrecht

Diverse redacteurschappen

o.a. *Nemesis*, tijdschrift over vrouwen en recht;
Raad voor Rechtsbijstand; Jurisprudentie WRB

2003-2011

Senator PvdA, woordvoerder
justitie en sociale zekerheid

WAT VOOR SAMENLEVING WILLEN WE?

DOOR / TATIANA SCHELTEMA
BEELD / JIRI BÜLLER

**Mies Westerveld neemt afscheid
als hoogleraar Sociale Rechtshulp.
Met haar verdwijnt de leerstoel.
Einde van een tijdperk.**

Als het aan haar lag, zou de bijzondere leerstoel die ze twaalf jaar lang aan de UvA bekleedde 'Toegang tot het recht' hebben geheten. Dat zou een betere omschrijving van haar vak- en onderzoeksgedebied zijn geweest dan het nogal gedateerd klinkende 'Sociale Rechtshulp,' vindt Mies Westerveld (66). 'Ik kreeg van het begin af aan te horen: Sociale rechtshulp, dat is toch iets uit de jaren zeventig? Dan sta je dus eigenlijk al met 2-0 achter.' Alleen: het lag niet aan haar, maar aan de Raad voor Rechtsbijstand, die de leerstoel sinds 2007 financierde. Ze liet ze het er maar bij zitten, al nam ze de term Toegang tot het recht, vooral de laatste jaren, 'pr-matig' graag in de mond. Die term omvat niet alleen de sociale rechtshulp of de sociale advocatuur. 'Het is breder dan alleen maar "er zijn procedures" en "mensen krijgen een goede advocaat" of een eerlijke rechter. Het gaat ook over de eerlijkheid van het rechtssysteem, over rechtvaardigheid. Over het feit dat je het als sollicitant veel moeilijker hebt om een baan te krijgen als je zwart bent. Dat heeft niks meer met rechtshulp te maken, maar met de vraag: in wat voor samenleving wil je leven? Dat onder-

werp is veel groter, maar ook iets waar rechters en advocaten maar heel beperkt iets aan kunnen doen.'

IMAGOPROBLEEM

Toen ze aan de UvA begon, was het een beetje zoeken, maar ze was vrij om de leerstoel naar eigen inzicht in te richten. 'Ik heb toen het vak Sociale Rechtshulp ontwikkeld, waarmee ik studenten in verbinding wilde brengen met de sociale advocatuur, maar ook met het Juridisch Loket, rechtsbijstandverzekeraars en de Raad voor Rechtsbijstand. Het heeft een paar jaar gelopen maar er was toch onvoldoende belangstelling voor, dus werd het vak opgeheven. Dat was wel een beetje frustrerend.' Hoe dat kwam? Lange stilte. 'Er is natuurlijk een brede waaier aan vakken waar studenten uit kunnen kiezen. Je hebt wel een segment studenten die geïnteresseerd zijn, en maatschappelijk betrokken. Maar dat is altijd toch wel de minderheid. De meesten kiezen heel calculerend: wat betekent het voor mijn latere carrière-perspectief? En ik denk dat het vak Sociale Rechtshulp toch onvoldoende overkomt als: dat moet je doen want het staat fantastisch op je cv.' Het imagoprobleem dat de sociale

advocatuur kennelijk heeft, klinkt door in de discussie die volgens haar nu speelt: wat is nog het bestaansrecht van sociaal advocaten? 'Die discussie begon al in 2012, toen toenmalig staatssecretaris Teeven zei dat het stelsel de grenzen van de houdbaarheid had bereikt. Dat was eigenlijk een oorlogsverklaring aan de gesubsidieerde rechtsbijstand zoals we die kennen. Sindsdien is de tendens vanuit het ministerie: we hebben te veel advocaten die zich op het domein van die gesubsidieerde rechtsbijstand begeven en veel werk wat die advocaten doen, kan ook op een andere manier gedaan worden.' Deels klopt dat wel: advocaten dóén ook niet-advocatuurlijk werk. 'Maar dat is onvermijdelijk omdat ze moeten werken in een realiteit die de overheid heeft gecreëerd. Als je helemaal overnieuw zou moeten beginnen met een systeem te ontwikkelen, zou je misschien een omgeving kunnen ontwerpen waarin je minder juridische valkuilen stopt.'

WENSDENKEN

Waarmee we over de hervormingsplannen van minister voor Rechtsbescherming Sander Dekker komen te spreken die, inderdaad, zo'n soort ►

omgeving voor ogen lijkt te hebben. Een vorm van 'wensdenken', noemde ze diens plannen in een artikel in de jongste *S&D*, het huisblad van de Wiardi Beckman Stichting. 'Neem het idee dat het aantal procedures tegen de overheid zal afnemen als overheidsorganen de burger wat begripvoller tegemoet treden: dat heeft Albayrak in 2008 ook al eens geprobeerd. Dat wordt zwaar overschat. Volgens Dekker zijn advocaten te veel geneigd om problemen te juridiseren. En het systeem daagt hen

geven, of in hoeverre wil je stimuleren dat problemen snel worden opgelost? Die twee dingen staan op gespannen voet met elkaar.'

De vraag die daarbij boven de markt hangt is: waar worden mensen nou gelukkiger van? Beide kampen – minister Dekker en wetenschappers als Maurits Barendrecht enerzijds, sociale advocatuur anderzijds – claimen te weten wat mensen het prettigst vinden. 'Je kunt best tegen iemand zeggen: we gaan om de tafel om het probleem op te lossen en jij

blijf je wel nodig houden. Ik zie op dit moment wel een opleving van dat soort activisme.'

Tegelijk lijkt de sociale advocatuur door alle bezuinigingen een beetje lamgeslagen. 'Uit de laatste cijfers blijkt dat veel advocaten er nu uitstappen. Het is verleidelijk om te zeggen dat dat komt door de lage vergoedingen. Maar het zou ook kunnen dat het advocaten zijn die zeggen: ik ben nu zestig, ik vind het wel welletjes. Ik ga eens wat anders doen. Wat wel heel zorgelijk is, is het gebrek aan jonge aanwas.'

De ontwikkeling doet haar denken aan het fasemodel van organisaties uit de sociologie. 'In de eerste fase richten een paar bevlogen mensen een bedrijf op. In de tweede fase nemen ze personeel aan. In de derde fase breiden ze uit, en zijn ze nog even bevlogen, maar in de vierde fase begint het af te takelen omdat de organisatie zo groot is dat niemand nog precies weet waarom ze het ook alweer deden. Misschien zit de sociale advocatuur in die fase.'

Het vak Sociale Rechtshulp keerde niet meer terug, wel kwam er de Toga minor, die door zo'n zestig tot tachtig studenten per jaar wordt gevolgd en waarin toegang tot het recht een belangrijke rol speelt. De leerstoel Sociale Rechtshulp houdt op te bestaan – die werd betaald uit hetzelfde budget als waar de toevoegingen uit worden betaald en dat vond de raad niet meer verantwoord. Doodzonde, vindt Westerveld. Toegang tot recht blijft actueel en ze beijvert zich ervoor dat het vak, in welke vorm dan ook, blijft bestaan. 'Maar ik ga ook niet over mijn graf heen regeren. Het is nu aan een volgende generatie om het op hun manier te doen.' ■

'Wat heel zorgelijk is, is het gebrek aan jonge aanwas'

ook uit om dat te doen. Maar je kunt ook zeggen: het zit niet alleen in het systeem, de politiek doet het ook. Kijk bijvoorbeeld naar het socialezekerheidsrecht, daar weet ik dan toevallig veel van (sinds 2010 is ze ook hoogleraar socialeverzekeringsrecht aan de UvA, *red.*) Mán! Het staat bol van de juridische valkuilen en geniepigheidjes. Een goedwillend maatschappelijk werker komt daar niet uit – je hebt echt iemand nodig die alle juridische ins en outs kent en op de juiste momenten de juiste juridische stappen zet. Ik denk dat je over huurrecht eenzelfde soort verhaal kunt houden. Dus het ligt niet zozeer aan de advocaten, het zit ingebakken in het systeem.' Dat gezegd hebbende, kan Westerveld de redeneertrant van Dekker wel volgen. Zoals diens stelling dat rechtsbijstandverzekeraars efficiënter werken omdat ze meer geneigd zijn tot schikken, snel oplossingen te zoeken, niet direct gaan procederen. 'Ik sluit niet uit dat er op dat punt wat van verzekeraars valt te leren. Maar ik deel wel met de advocatuur dat rechtsbijstandverzekeraars behoorlijk intransparant zijn. Je hebt weinig zicht op wat daar gebeurt, op hoe ze werken en je kunt niet uitsluiten dat mensen daardoor worden gedupeerd. Het blijft toch een weging: hoeveel rechtsbescherming wil je mensen

krijgt dit, en hij dat. Dan zeggen mensen: prima. Maar nou geef je meer informatie, je zegt: als we voor het echie gaan, zou je dit of dat kunnen krijgen. Schikt ie dan nog steeds? Dat zijn lastige vragen die je kunt niet altijd kunt overzien.'

STRUCTURELE RECHTSHULP

Toch heb je, los van deze discussie, altijd advocaten (of andere rechtsbeoefenaren) nodig om te laten zien wat bepaalde regelingen of structuren aanrichten, denkt Westerveld. 'Dat noemden we vroeger structurele rechtshulp. In Canada heet het *systemic advocacy*: op het systeem gericht zaken aan de kaak stellen. Dat hoeft niet per se procederen te zijn, het kan ook een artikel in de krant zijn of een rapport waarin je laat zien: jongens, we hebben wel een wet die zegt dat je niet mag discrimineren, maar systematisch zitten onze gevangenis vol met zwarte mensen. Dat soort mensen

Het afscheidssymposium 'Toegang tot recht in transitie' is op 22 november in de Moot Courtroom van de UvA.

Aanmelden kan hier:
<https://arils.uva.nl/nl/content/evenementen/evenementen/2019/11/toegang-tot-recht-in-transitie.html?1573760205616>.

zoekt

een **(GEVORDERD) ADVOCAASTAGIAIR/MEDEWERKER** voor het aandachtsgebied Bouw, Vastgoed en Overheden en
een **(GEVORDERD) ADVOCAASTAGIAIR/MEDEWERKER** voor het aandachtsgebied Ondernemings- en Insolventierecht

Meer informatie?

0183-631033 (Hans Schuurbijs)
<https://www.dhcadvocaten.nl/vacatures/>

Solliciteren?

Kian Pennings (officemanager): pennings@dhcadvocaten.nl

Procederen in Oostenrijk?

Wijkamp Advocatuur/Advokatur GmbH

Nederlandstalig advocatenkantoor gevestigd in Oostenrijk.

Meerdere advocaten
Meerdere specialismen
Communicatie in de Nederlandse taal
Specialisatie: Bergsportrecht | Skirecht | Letselschade | Strafrecht

A-6460 Imst, Sirapuit 7 Oostenrijk
T: +43 (0) 5412/64640 F: +43 (0) 5412/64640-15
M: office@wijnkamp-advocatuur.com W: www.wijnkamp-advocatuur.com

Ben jij onze ontbrekende schakel?

Wij zijn op zoek naar:

Advocaat ondernemer

Al onze advocaten werken voor eigen rekening op hun eigen vakgebied(en). Ons representatieve pand staat in het centrum van Den Haag vlakbij de uitvalswegen. Ben je no nonsense, professioneel en collegiaal en op zoek naar een fijne werkplek? Bel met Els Vermeer of Harry Kortman of mail ons voor een oriënterend gesprek.

KORTMAN ADVOCATEN

Raamweg 3, 2596 HL 's-Gravenhage
info@kortmanadvocaten.nl

Rechtspraak maakt samen leven mogelijk

Ben jij een doorgewinterde jurist met belangstelling voor het ambt van kantonrechter? En wil je zaken ook eens van de andere kant bekijken?

Rechtbank Den Haag is op zoek naar een KANTONRECHTER IN OPLEIDING

Voor ervaren (>15 jaar) civiel juristen een uitgelezen kans om de overstap te maken naar de rechterlijke macht.

HOE?

Als kandidaat dient de Landelijke selectiecommissie rechters je geschikt te bevinden. Na gebleken geschiktheid in de landelijke procedure nodigt de benoemingsadviescommissie van de rechtbank je uit voor een sollicitatiegesprek.

Meer informatie over de selectieprocedure? Ga naar <https://www.werkenbijderechtspraak.nl/de-organisatie/lsr/>

WAAR?

Prins Clauslaan 60, Den Haag

WIE?

Je gaat werken bij het team Kanton Den Haag. Dit team bestaat uit een teamvoorzitter, een hoofd juridische ondersteuning, kantonrechters, juridisch medewerkers, medewerkers administratieve ondersteuning, een roosteraar en managementondersteuning.

Wil je meer weten over deze vacature?

Neem dan contact op met rechtbank Den Haag:
T: 088 – 361 20 21
E: HRM-RA.rb-dh@rechtspraak.nl

De vacature betreft een 32-urige opleidingsplaats met een specialistisch karakter. Je wordt opgeleid binnen het civiel recht en na een (succesvolle) opleiding zal je in beginsel werkzaam zijn binnen team Kanton Den Haag. Op termijn is het mogelijk dat je ook binnen andere civiele teams wordt ingezet.

Team Kanton Den Haag kent een groot aantal verschillende werkteerijnen, variërend van civiele zaken, arbeidszaken tot extrajudiciële zaken.

OP ZOEK

NAAR BETERE

RECHTSHULP IN ROTTERDAM

Deze maand gaat de pilot rechtsbijstand Rotterdam-Zuid van start. Doel: snellere en betere oplossingen voor een kwetsbare groep inwoners in Hillesluis, waarbij het juridische en sociale domein nauw samenwerken.

DOOR / NATHALIE DE GRAAF

In Rotterdam-Zuid woont een kwetsbare groep inwoners die relatief vaak in aanraking komt met juridische problemen en gesubsidiëerde rechtsbijstand,' zegt Loes van der Wees. Ze is als officier van justitie nauw betrokken bij het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ). Dat wil het opleidingsniveau, arbeidsparticipatie en woonkwaliteit in Rotterdam-Zuid opvijzelen naar het gemiddelde van de vier grote steden in Nederland.

Bij het NPRZ werken Rijk, corporaties, zorginstellingen, schoolbesturen, het bedrijfsleven, politie en Openbaar Ministerie nauw samen. 'In Rotterdam-Zuid hangen de juridische problemen vaak nauw samen met sociale problematiek,' vult Van der Wees aan. 'Daarom hebben we een specifieke aanpak voor deze bewoners geformuleerd. Het doel is dat er een betere samenwerking komt tussen de wijkteams en de juri-

dische hulpverlening. Kortere lijntjes moeten zorgen voor een snellere en betere oplossing voor de cliënt.'

HILLESLUIS

Begin dit jaar is Van der Wees samen met minister Dekker (Rechtsbescherming) in Rotterdam-Zuid gaan kijken. Voor Dekker is de Rotterdamse pilot belangrijk in zijn zoektocht naar een ander stelsel voor gefinancierde rechtsbijstand.

Tussen april en juli kwamen het wijkteam van Hillesluis, een sociaal advocatenkantoor, het Juridisch Loket, welzijnswerk – Humanitas – en de Vraagwijzer/Sociaal Raadslieden vier keer bij elkaar om op basis van casuïstiek een werkwijze voor de pilot te ontwikkelen. In die werkwijze wordt voor zaken die bij het sociale wijkteam binnenkomen, gekeken of er juridische aspecten aan het probleem van de rechtzoekende zitten. Daarvoor sluiten medewerkers van

het Juridisch Loket of de Sociaal Raadslieden wekelijks aan.

De juridisch hulpverlener kan als dat nodig is zelf hulp bieden of doorverwijzen naar meer specialistische juridische hulp van een advocaat. Om een goede inschatting te maken, kan telefonisch advies van een advocaat worden ingewonnen. Eind september ging het licht op groen. De pilot heeft een looptijd van één jaar.

HUISELIJK GEWELD

'Neem het voorbeeld van huiselijk geweld,' legt Van der Wees uit. 'Zo'n probleem kun je op verschillende manieren benaderen. Het wijkteam zal zo'n gezin helpen door te gaan praten en door er wellicht op aan te dringen dat vader en moeder tijdelijk apart gaan wonen. Maar als er al direct juridische hulp beschikbaar is, kan er óók gekeken worden naar wie er bijvoorbeeld het gezag heeft over de kinderen, hoe de alimentatie gere-

Ria van Seventer

geld moet worden en of vader wellicht strafrechtelijk vervolgd kan worden als er sprake is van mishandeling. Je krijgt een veel completer beeld. Als cliënt, maar ook als professional. Op basis daarvan kunnen snellere, en

interviews te houden met betrokken rechtzoekenden en professionals. Ook wordt gekeken naar data, zoals doorlooptijden van zaken en aantal afgegeven toevoegingen in Hillesluis. De vragen die in de pilot beantwoord moeten worden zijn: leidt de samenwerking tot betere verbindingen tussen sociaal en juridisch domein? Leidt dat tot snellere en meer integrale oplossingen voor mensen in Hillesluis? En: wat kost deze werkwijze aan (extra) tijd van de juridische en niet-juridische hulpverleners? Op deze manier worden kosten en baten van de nieuwe werkwijze zo goed mogelijk in beeld gebracht. Officier van justitie Loes van der Wees: 'Ik verwacht echt dat mensen op Zuid dankzij deze intensievere samenwerking tussen wijkteam, Juridisch Loket, sociaal raadslieden en sociale advocatuur sneller en beter geholpen worden. De mensen op Zuid staan centraal in deze pilot, het is hun belang waar we met z'n allen voor werken. De eerste signalen zijn veelbelovend. De professionals die aan de voorbereiding van de pilot hebben meegewerkt, merken al verschil. Over een jaar weten we of de werkwijze daadwerkelijk succes heeft. De bedoeling is deze werkwijze, waar nodig met aanpassing op basis van de lokale situatie, ook te gebruiken op andere plekken in Nederland met een vergelijkbare groep inwoners.'

'Ze zijn bij wijze van spreken onze achterburen en we dragen deze cliënten een warm hart toe'

wellicht betere beslissingen genomen worden.'

Daar is advocaat Ria van Seventer, van Meesters aan de Maas Advocaten, het helemaal mee eens. Van Seventer hoefde niet lang na te denken toen ze gevraagd werd zich te verbinden aan de pilot. 'De doelgroep van ons advocatenkantoor is dezelfde doelgroep als die van de pilot: namelijk mensen in Rotterdam-Zuid met een kleine portemonnee die vaak op meerdere gebieden problemen hebben. Ze zijn bij wijze van spreken onze achterburen en we dragen deze cliënten een warm hart toe. Om die reden werken wij – indien mogelijk – eigenlijk altijd al nauw samen met andere professionals. De pilot sluit hierop aan en we vinden het dan ook een

goed initiatief. Ik werk sinds 2013 op Rotterdam-Zuid, maar voor het eerst heb ik een lijst met telefoonnummers van wijkteams. Voorheen moest ik de gemeente bellen via het algemene nummer. Alleen al zo'n lijst zorgt

ervoor dat de lijntjes heel kort worden. Dat je elkaar leert kennen en sneller de telefoon pakt

om een casus te bespreken. Op die manier kun je je cliënt beter helpen. Het doel van de pilot is dan ook dat de samenwerking tussen de verschillende professionals "normaler" gaat worden en meer gestructureerd zal verlopen. En dat we elkaar ook leren vertrouwen.'

KOSTEN EN BATEN

Elk kwartaal zal er getoetst worden of de werkwijze zo nodig zal moeten worden aangepast. Met alle betrokkenen wordt gekeken wat goed gaat en wat verbetering nodig heeft. Voor de monitoring van de pilot is onderzoeksbureau Significant ingeschakeld. Dat doet kwalitatief onderzoek door onder andere tien zaken van begin tot eind te volgen en door

‘JE VOELT HET BELANG VAN ZO’N ZAAK’

De euthanasiezaak

Een arts die in 2016 euthanasie pleegde op een zwaar demente vrouw heeft zich niet schuldig gemaakt aan moord. De Rechtbank Den Haag ontsloeg haar in september van alle rechtsvervolging. De arts werd niet vrijgesproken omdat er geen sprake was van een strafbaar feit. De vrouw hoefde de wens van de patiënt volgens de rechtbank niet mondeling te verifiëren, omdat dat door de toestand waarin de vrouw verkeerde niet meer mogelijk was. Het OM wilde dat de arts schuldig werd bevonden aan moord, maar eiste geen straf, daarbij rekening houdend met haar goede intenties, haar volledige medewerking en het feit dat zij al was getroffen door de vervolging en een procedure bij de tuchtrechter. Het OM heeft cassatie in naam der wet aangetekend bij de Hoge Raad.

SPRAAKMAKENDE ZAKEN

Het is inmiddels traditie. In december biedt het *Advocatenblad* een overzicht van de meest spraakmakende zaken uit het achterliggende jaar. Vier advocaten lichten hun zaak toe.

MOEDIGE MEDICUS

Een 68-jarige arts die in 2016 euthanasie verleende aan een demente vrouw is ontslagen van alle rechtsvervolging. Strafrechtadvocaat Robert-Jan van Eenennaam (48) van SKE Advocaten (vestigingen in Den Haag en Rotterdam) en gezondheidsrechtadvocaat Mieke de Die (58) van Velink & De Die advocaten in Amsterdam vertellen over de maatschappelijke relevantie van deze zaak.

DOOR / FRANCISCA MEBIUS

Het was de eerste keer sinds de inwerkingtreding van de Wet toetsing levensbeëindiging in 2002 dat een arts werd vervolgd op verdenking van het niet zorgvuldig uitvoeren van euthanasie. 'Je voelt het belang van zo'n zaak,' zegt De Die. 'Er hing ontzettend veel vanaf. Niet alleen voor deze arts, maar voor de hele medische beroepsgroep.' In de wet staat dat een schriftelijke verklaring tot euthanasie in de plaats komt van een mondeling verzoek tot euthanasie wanneer een meerderjarige wilsonbekwame patiënt die verklaring heeft opgesteld toen hij nog wilsbekwaam was. Het OM wilde weten of er nog een mondelinge verificatieplicht bestaat wanneer een arts een diep demente patiënte met een wilsverklaring wil euthanaseren. De Die: 'Dat ging over de rug van een individuele arts.' Volgens Van Eenennaam is het 'wrang' dat de arts werd verdacht van moord. 'Moet je een arts die naar eer en geweten heeft gehandeld en die superzorgvuldig is geweest vervolgen voor moord? Dat gaf geen pas, vonden wij.' De twee advocaten behandelden de zaak samen vanwege de tuchtzaak

die tegelijkertijd liep en ingediend werd door de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ). De Die had als gezondheidsrechtadvocaat de *lead* in de tuchtzaak en Van Eenennaam als strafrechtadvocaat in de strafzaak. Naar eigen zeggen een leerzaam proces. 'We begonnen met het verzoek aan de tuchtrechter om de IGJ niet-ontvankelijk te verklaren,' aldus De Die. 'De wilsverklaring hoort bij de strafrechter thuis, vinden wij,' vult Van Eenennaam aan. Maar dat gebeurde niet. Het Regionaal Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg in Den Haag besloot te oordelen over de wilsverklaring en legde de arts een berisping op. Het Centraal Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg (CTG) oordeelde in hoger beroep milder: de arts kreeg een waarschuwing. De Die: 'Onze cliënte zou volgens het CTG een poging hebben moeten doen om met de patiënte te praten. Dat is op z'n minst bijzonder, want het ging hier om een zwaar demente vrouw die haar eigen spiegelbeeld niet meer herkende. Gelukkig was de rechtbank in de strafzaak die volgde het daarmee eens.' Van Eenennaam vindt dat het OM een terechte tik op de vingers heeft

gekregen. 'Met name door de overweging in het vonnis van de rechtbank dat een beschuldiging van moord geen recht doet aan het integere en transparante handelen van de verdachte. De uitspraak is helder en is een volledige erkenning van het handelen van de arts. Het voelde echt als gerechtigheid.' De Die: 'Het is een enorme opluchting dat alle procedures voor de arts nu voorbij zijn. Cassatie in het belang der wet speelt voor haar geen rol meer en ze kan eindelijk van haar pensioen genieten. Juridisch gezien is het interessant om te zien hoe de Hoge Raad hiernaar gaat kijken. Voor de beroepsgroep is dat zeer relevant. De motivering van de rechtbank en hoe het vonnis is geformuleerd zijn om door een ringetje te halen.' Van Eenennaam gaat ervan uit dat de Hoge Raad de visie van de rechtbank volgt. 'Daar is geen speld tussen te krijgen. Deze zaak bevindt zich op het snijvlak van het medische, het juridische, maar ook het ethische. Het is goed dat de schriftelijke wilsverklaring er is en dat er artsen zijn die de moed hebben om euthanasie uit te voeren. Deze arts is moedig geweest, omdat ze de beslissing heeft durven nemen.' ▶

‘DEZE MASSACLAIM LAAT ZIEN HOE HET PROBLEEM HIER IN GRONINGEN LEEFT’

Groningse aardbevingszaken

In twee massaclaims behartigt het Groningse kantoor De Haan Advocaten & Notarissen de belangen van gedupeerden van aardbevingen door gaswinning tegen de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM). Voor de eerste claim, die Pieter Huitema samen met kantoorgenoot Ruud Glas behandelt, richtte De Haan de Stichting Waardevermindering door Aardbevingen Groningen (Stichting WAG) op. Ruim vijfduizend gedupeerden sloten zich hierbij aan. In deze nog lopende zaak eiste de stichting een schadevergoeding van ruim 122 miljoen. In de tweede zaak, die Huitema samen met collega Maaïke de Vries voert, stelde De Haan namens ruim honderdtwintig gedupeerden de NAM aansprakelijk voor psychische en immateriële schade en daaraan gelieerd de kosten voor gederfd woongenot. De Rechtbank Noord-Nederland oordeelde begin maart 2017 dat de NAM hiervoor aansprakelijk is. Voor de hoogte van het schadebedrag verwees de rechter naar een schadestaatprocedure. Daarbij sloten zich vervolgens ruim 5.300 gedupeerden aan. De NAM ging tegen de uitspraak van de rechter in beroep, dat begin november van dit jaar diende. De uitspraak volgt half januari volgend jaar.

NATUURGEWELD

Pieter Huitema vertegenwoordigt in twee massaclaims gedupeerden in het Groningse aardbevingsgebied. ‘De rechtbank stond op zijn kop toen we de dagvaarding aanhangig maakten.’

DOOR / SABINE DROOGLEEVER FORTUYN

Vanaf de zevende verdieping van De Haan Advocaten & Notarissen wijst Pieter Huitema (41) naar de rechterkant van de grote glaswand. ‘Daar, in het noordoosten, kun je het aardbevingsgebied zien liggen.’ Het kantoor zelf staat aan de rand van de door vele bevingen getroffen regio, op de grens van de stad Groningen. Maar ook hier is het natuurgeweld weleens doorgedrongen. ‘We hebben er hier ook weleens eentje gevoeld.’ Begin november van dit jaar voerde Huitema samen met zijn collega Maaïke de Vries pleidooi in hoger beroep namens zo’n honderdtwintig gedupeerden. Daarbij stond de vraag centraal of de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aansprakelijk is voor de immateriële schade en de kosten voor het gederfde woongenot als gevolg van de bevingen. Huitema legt uit dat het lastig is om immateriële schade te bewijzen. ‘Gedupeerden stellen dat ze immateriële schade lijden: stress, zorgen, angst, verdriet, burn-out, maar ze hebben geen doktersverklaring waaruit blijkt dat het echt een ziekte is waar ze onder lijden. Juridisch noemen we het: zonder een in de psychiatrie erkend ziektebeeld.’

De rechtbank gaf de groep gedupeerden gelijk, maar verwees hen voor het vaststellen van het schadebedrag

naar een schadestaatprocedure.

‘Er kwam een *hausse* aan aanvragen vanuit heel Groningen. Vervolgens hebben we een dagvaarding gemaakt met ruim 5.300 eisers. Dat was een monsterklus, daar zijn we maandenlang mee bezig geweest. De rechtbank stond op zijn kop toen we de dagvaarding aanhangig maakten. Een woordvoerder van de rechtbank zei: “Wat doen jullie nou? We moeten hiervoor ik weet niet hoeveel rechters vrijmaken voor ik weet niet hoelang.” Deze massaclaim laat zien hoe het probleem hier in Groningen leeft.’ Huitema is erg begaan met de gedupeerden. ‘Er zijn mensen die niet meer in bepaalde kamers durven te slapen omdat er scheuren in de muren zitten. Mensen die bijna dag in, dag uit bezig zijn met schadeherstel. En dan komt er weer een beving. Als je dat een paar keer achter elkaar meemaakt, word je daar echt murw van.’ Huitema pleit voor een schadevergoedingssysteem in categorieën voor het hele aardbevingsgebied, omdat het om zo’n grote groep gedupeerden gaat.

Naast de massaclaim over de immateriële schade voerde De Haan een massaclaim over de materiële schade, de waardevermindering van woningen. Om die procedure te kunnen voeren, bedacht het kantoor een constructie die eruit bestond

dat gedupeerden tegen betaling van honderd euro konden deelnemen aan de door De Haan opgerichte Stichting Waardevermindering door Aardbevingen Groningen (Stichting WAG). Als de NAM door de rechter zou worden veroordeeld tot het betalen van compensatie, zou De Haan vijf tot tien procent van de schadevergoeding ontvangen. Het leverde vier advocaten van De Haan, onder wie Huitema, een berisping van de tuchtrechter op.

De constructie was volgens de toezichthouders in strijd met de partijdigheid, onafhankelijkheid en integriteit van de advocatuur. ‘De gewone man in Groningen, met de kleine beurs, wordt op deze manier gedwongen een advocaat te nemen op basis van uurtarief,’ reageert Huitema. ‘Binnen de betalingsconstructie van De Haan hoefden mensen heel weinig te betalen, *upfront*. En achteraf, als er succes komt, zijn ze ook echt geholpen. Als kantoor heb je een deel van de kosten voorgefinancierd, en krijg je een deel van de vergoeding.’ Volgens Huitema is de advocatuur in Nederland toe aan een aanpassing van de gedragsregels op dit front. ‘Ik denk dat de advocatuur daar rijp voor is. Maar de orde van advocaten, de raad en het hof zijn toch nog te traditioneel als het op dit punt aankomt.’ ▶

OS & BOUKEMA Advocaten

De lotingzaak

Ouders van twaalf Amsterdamse basisschoolleerlingen spanden op 4 juli 2019 tevergeefs een kort geding aan tegen onderwijskoepel OSVO om hun kinderen alsnog op hun middelbare school naar keuze geplaatst te krijgen; dit nadat zeven uitgelote scholieren met een lager lotnummer door OSVO achteraf handmatig wél op hun school van eerste voorkeur waren geplaatst. De gang van zaken liet volgens de ouders zien dat het door OSVO gehanteerde lotingsysteem niet deugt. Sinds de invoering van de digitale loting in 2015 procederen Amsterdamse ouders regelmatig tegen dit systeem en de effecten ervan.

**'IK BEN HUN
STOK ACHTER
DE DEUR'**

GESJOEMEL

Woedend kan advocaat Esther Sprenkeling (54) worden van het ‘gesjoemel’ met de loting voor middelbare scholen in Amsterdam. Al jaren procedeert ze tegen onderwijskoepel OSVO. ‘Na elk kort geding passen ze hun systeem aan. Dat is mijn winst.’

DOOR / STIJN DUNK

Haar grote werktafel ligt vol krantencovers: *Parool*, *Telegraaf*, *NRC*. Allemaal over ‘haar’ dossier: de loting voor de middelbare scholen in Amsterdam. Sinds 2015 is Sprenkeling de advocaat die het ongenoegen van verontwaardigde ouders verwoordt. ‘Dat jaar was mijn dochter uitgeloot voor haar favoriete school. Ik vond uit dat haar beste vriendinnetje op de eerste plaats van mijn dochter was geplaatst en vice versa. Maar ze mochten niet ruilen. Dat kon ik niet over mijn kant laten gaan.’ Dit jaar spitst de controversie zich toe op zeven kinderen die de OSVO ná de officiële loting handmatig plaatste. ‘Zo zijn ze over mijn kinderen, die op de wachtlijst stonden, heen gesprongen. Hun ouders redeneerden: mijn kind had op die plek kunnen komen.’ Sprenkeling spreekt over ‘mijn kinderen’, zo voelt het ook. ‘Omdat ik als ouder betrokken was bij deze zaak. Er is niets zo emotioneel als “Kom niet aan mijn kind”. Dat is met geen enkel dossier te vergelijken.’ Elk jaar gaan de ouders er vol voor, elk jaar stort Sprenkeling zich erop. ‘Ze weten mij altijd te vinden.’

Een ander pijnpunt is de volgens Sprenkeling de heimelijke manier waarop de lotingprocedure dit jaar is gewijzigd. ‘Op de OSVO-website stonden plotseling nieuwe spelregels. Ook was de toezichthoudende notaris ineens verdwenen. ‘De grootste *faux pas* in al die jaren.’ Tot haar teleurstelling accepteerde de rechter de verklaring van de OSVO: die verwees naar de beloofde plaatsingsgarantie. ‘Maar je kunt de regels niet achter onze rug om eenzijdig wijzigen.’ Ook Sprenkelings belangrijkste eis werd niet ingewilligd: dat de kinderen die ze vertegenwoordigde alsnog naar hun favoriete middelbare school zouden mogen. Geen van de lotingzaken die ze heeft aangespannen, won ze. ‘De OSVO is een machtige opponent. Op zitting zit ik in mijn eentje tegenover een bataljon aan juristen en hun assistenten,’ vertelt ze. ‘Dan word ik natuurlijk uiteindelijk neergemaaid.’ Haar voldoening haalt Sprenkeling uit de jaarlijkse aanpassing van het lotingsysteem. ‘Dat is mijn winst. Ik ben hun stok achter de deur.

Ze halen telkens de fouten eruit, dat is een aardverschuiving. OSVO-voorzitter Rob Oudkerk baalt daarvan. Hij denkt: daar heb je die Sprenkeling weer.’ 83 procent van de scholieren kwam dit jaar terecht op hun favoriete school. ‘Maar de overige kinderen moet je ook netjes behandelen. Ze zeggen met veel bravoure hoe goed het gaat, terwijl ze elk jaar sjoemelen.’

In de maand juni krijgt ze de hele dag mails, apps en telefoontjes van ouders. ‘Het kost me veel aan gederfde inkomsten, mijn normale omzet keldert.’ Ze vraagt de ouders voor wie ze optreedt een bescheiden bedrag dat de kosten dekt. Desondanks staat Sprenkeling in veel media bekend als eliteadvocate van rijke blanke ouders. ‘Een rotstreek. Het klopt dat het voornamelijk om hoogopgeleide ouders uit Amsterdam-Zuid gaat. Ik had liever meer diversiteit gezien.’ Van haar reguliere zaken is twee derde op toevoeging. ‘Ik werk dus juist met lage inkomens. Daarom kan ik me die lotingkwestie eigenlijk niet veroorloven. Elk jaar zeg ik dat ik ermee stop. Elk jaar doe ik het opnieuw.’ ▶

Vergoedingsrechten in het familierecht

In mei scheidde de Hoge Raad duidelijkheid over de grondslagen waarop een vergoedingsrecht tussen ongehuwd samenwonenden kan worden gebaseerd. De Hoge Raad oordeelde dat een ongehuwde vrouw die samenwoonde in de woning van de man na een verbouwing geen vergoedingsrechten heeft. De kosten van de verbouwing van het huis van het stel waren betaald door de vrouw. Volgens de Hoge Raad was er geen sprake van een vergoedingsrecht op basis van titel 7 van Boek 3 BW, omdat er geen sprake was van een gemeenschap in de zin van deze titel en de woning uitsluitend aan de man toebehoorde. Ook het algemene verbintenisrecht bood geen grondslag omdat de vrouw onvoldoende stelde dat er afspraken waren gemaakt over de gemaakte kosten. Evenmin was er sprake van onverschuldigde betaling of ongerechtvaardigde verrijking.

Overschilderen felgroen huis

De gemeente Den Helder bleek in september bevoegd een inwoner te verplichten om haar groen geschilderde woning een andere kleur te geven. De kleur van het huis was te fel, oordeelde de voorzieningenrechter in Amsterdam nadat de bewoner van het groene huis tegen de gemeente een procedure had aangespannen. De vrouw schilderde haar huis in Den Helder in 2017 heldergroen. De gemeente kwam tegen de nieuwe kleur in actie omdat het groen in strijd zou zijn met het lokale welstandsbeleid. Dat vond de rechter ook.

Verbod Hells Angels in Nederland

De Hells Angels moeten hun activiteiten staken en worden verboden. Dat besliste de Utrechtse rechtbank eind mei van dit jaar in een civiele procedure tussen het OM en de motorclub. Volgens het OM is er binnen de motorclub sprake van een geweldscultuur die de samenleving en de rechtsstaat in gevaar brengt. De rechter ging daarin mee. Zes leden van de Hells Angels werden bijgestaan door Geert-Jan Knoops, Carry Knoops-Hamburger en Ruth van Es. De verdediging betoogde dat de motorclub niet verboden kon worden, omdat geen sprake zou zijn van centrale aansturing. De zogeheten *chapters* zouden onafhankelijk opereren. Knoops heeft aangekondigd tegen de uitspraak in beroep te gaan.

Alphense schietincident

De politie is aansprakelijk voor de ontstane schade bij de schietpartij op 9 april 2011 in winkelcentrum De Ridderhof in Alphen aan den Rijn. Dat bepaalde de Hoge Raad in september. Schutter Tristan V. schoot zes mensen dood en er vielen zestien gewonden. Slachtoffers, nabestaanden van slachtoffers, ooggetuigen en winkeliers van wie eigendommen werden beschadigd bij de schietpartij, spanden een zaak aan tegen de politie. Volgens hen had de politie ten onrechte een wapenvergunning aan V. afgegeven. Het Hof Den Haag vond dit verwijt terecht. In cassatie bekrachtigde de Hoge Raad deze uitspraak. Advocaat Sjef van Swaaij stond de aangevers bij in deze zaak. De politie werd vertegenwoordigd door advocaten Teuben en Nieuwland.

De zaak-Deliveroo

Bezorgers die voor Deliveroo maaltijden bezorgen zijn geen zzp'ers, maar kunnen aanspraak maken op een arbeidsovereenkomst bij het bedrijf, aldus de Amsterdamse kantonrechter in januari in twee zaken die vakbond FNV tegen Deliveroo had aangespannen. De maaltijdbezorgdienst besloot begin 2018 om alle arbeidsovereenkomsten met bezorgers niet te verlengen en met partnerovereenkomsten te gaan werken. Volgens de vakbond was er na deze wijziging nog steeds sprake van een relatie tussen een werkgever en werknemer. De kantonrechter was het daarmee eens. Die besloot ook dat Deliveroo wel degelijk onder de cao voor beroepsgoederenvervoer valt. In een eerdere zaak tussen een bezorger en Deliveroo oordeelde de kantonrechter op basis van de schriftelijke overeenkomst dat de bezorger niet in loondienst van het bedrijf was. ▶

088 278 77 77

Wenst u per direct over een
Veiligheidschauffeur
te beschikken?

www.advocaatbescherming.nl

Spandaw
Consultancy
Group

Masters in Investigation

Spandaw Consultancy Group is een recherchebureau dat zich richt op Onderzoek, Integriteit en Security Risk Management

www.spandawbedrijfsrecherche.nl
050 204 64 45

CIAO CHOW TRANSLATIONS
INTERPRETING & MEDIA

CIAO CHOW TRANSLATIONS

zakelijk, betrouwbaar & no-nonsense

Chartered Linguist (UK)

Beëdigd vertaler Engels-Nederlands v.v.
Tevens vertaler vanuit het Duits en Italiaans.

NLD

Tolk in de talen Nederlands, Engels, Duits, Italiaans.
Native speaker Nederlands, Engels en Duits.

ENG

DEU

Specialisaties o.a.
juridisch | medisch | veterinaire | hippisch
redactie & copywriting

ITA

info@ciaochow.nl | www.ciaochow.nl

Bedrijfswaardering? De Register Valuator is dé specialist!

Ook bij een zakelijk conflict, echtscheiding,
faillissement of schadeberekening zorgt de RV voor
een heldere waardebeoordeling.
Voor de RV in de buurt gaat u naar www.nirv.nl.

NiRV
Nederlands Instituut voor
Register Valuatoren

Koopvaardijweg 2
4906 CV Oosterhout
Tel. 076-5781383

De Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming wenst in contact te komen met potentiële kandidaten voor de functie van

BUITENGEWOON LID VAN DE AFDELING RECHTSPRAAK VAN DE RAAD VOOR STRAFRECHTSTOEPASSING EN JEUGDBESCHERMING

De Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) is een bij wet ingesteld onafhankelijk orgaan. De RSJ ziet door advies en rechtspraak toe op een humane en rechtvaardige toepassing van sancties en jeugdbeschermingsmaatregelen. De RSJ houdt daarbij rekening met de belangen van slachtoffers en de veiligheid van de samenleving.

De Afdeling rechtspraak van de RSJ treedt op als beroepsrechter in bij wet geregelde beklag- en beroepsprocedures voor ingesloten en in justitiële inrichtingen.

VOOR DE AFDELING RECHTSPRAAK IS DE RSJ OP ZOEK NAAR: 1 ADVOCaat

ORGANISATIE

De rechtsprekende taak wordt uitgeoefend door beroepscommissies, die worden samengesteld uit de leden van de Afdeling rechtspraak. De beroepscommissies worden voorgezeten door vaste voorzitters.

De Raad wordt ondersteund door een ambtelijk secretariaat van ongeveer 50 medewerkers onder leiding van een algemeen secretaris. Het secretariaat is gevestigd in Den Haag.

ADVOCaat

Een advocaat draagt bij aan het multidisciplinaire karakter van een beroepscommissie en maakt als lid deel uit van een beroepscommissie.

PROFIEL

De RSJ zoekt leden die in staat zijn tot onafhankelijke oordeelsvorming in multidisciplinair verband, communicatief sterk en maatschappelijk betrokken zijn, op de hoogte zijn van de ontwikkelingen op het terrein waarop de RSJ zich begeeft en kunnen bogen op ruime (bij voorkeur tevens internationale) ervaring en vakinhoudelijke kennis op hoog niveau. Voor wat betreft de tijdsinvestering moet rekening worden gehouden met minimaal een dagdeel per week. Leden ontvangen voor hun werkzaamheden een vergoeding overeenkomstig het bepaalde in het Besluit vergoedingen Raad voor strafrechtstoepassing en jeugdbescherming.

Omdat de RSJ een onafhankelijk orgaan is, komt niet iedereen in aanmerking voor benoeming. Voor functies of nevenfuncties die onverenigbaar zijn met het lidmaatschap wordt verwezen naar artikel 6 van de Instellingswet RSJ. De RSJ wil de diversiteit in de samenleving weerspiegeld zien in zijn samenstelling.

INFORMATIE

Het wordt op prijs gesteld als u deze advertentie onder de aandacht brengt van potentiële kandidaten. Meer informatie over de organisatie, de adviezen en de uitspraken van de RSJ is te vinden op de website www.rsj.nl. Inlichtingen over de vacatures kunt u verkrijgen bij de plv. algemeen secretaris van de Raad, dhr. P.M.C. van den Beemt, telefoon (070) 361 93 00.

Sollicitaties, vergezeld van een curriculum vitae, kunnen tot en met 3 januari 2020 worden gericht aan de RSJ t.a.v. dhr. P.M.C. van den Beemt. Dit kan per e-mail (managementondersteuning@rsj.nl)

Ervaart u als advocaat agressie?

Onze specialisten zijn er om u te helpen zodat u uw werk veilig kunt doen want wij beschouwen agressie en geweld als een gezamenlijk probleem. Voor dit probleem hebben we een breed palet aan expertise gebieden in huis zoals:

- ◆ Opzetten gewelds en agressie protocol
- ◆ Advies over OBE maatregelen
- ◆ Predictive Profiling of wel Collectieve waakzaamheid
- ◆ Cultuur gerelateerde agressie
- ◆ Drank, drugs, gerelateerde agressie
- ◆ Omgaan met psychisch gestoord gedrag
- ◆ Omgaan met spanningsvolle situaties

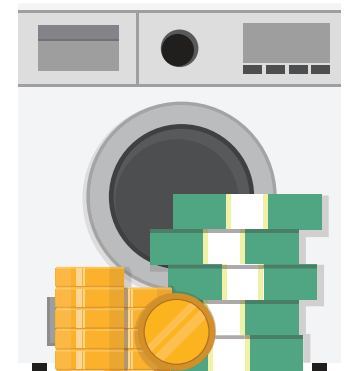
www.kcva.eu

Voor meer informatie mail naar info@kcva.eu of bel Ed Nouwen 06-16412668 en vraag naar de speciale aanbieding voor lezers van het Advocatenblad.

Stikstofzaak

Vooruitlopend op toekomstige gevolgen van maatregelen voor beschermde natuurgebieden mag op basis van het Programma Aanpak Stikstof (PAS) niet alvast toestemming gegeven worden voor activiteiten die mogelijk schadelijk zijn voor die gebieden. Dat oordeelde de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State op 29 mei 2019 in twee zaken. Daarmee zette de Afdeling een streep door de vergunningen die verschillende veehouders hadden aangevraagd. In afwachting van nieuw beleid zijn ook duizenden bouwprojecten stil gevallen. Betrokken rechtsbijstandverleners zagen af van een interview voor de serie *Spraakmakende zaken* in het *Advocatenblad*.

De witwaszaak

Twee broers werden in september veroordeeld tot zes en vijf jaar cel voor het jarenlang witwassen van in totaal 320 miljoen dollar op Curaçao, oplichting en het vervalsen van documenten. De Rechtbank Overijssel schoof hiermee een overeenkomst tussen het OM en de verdachten aan de kant. De overeenkomst hield in dat, als de verdachten zouden meewerken, het OM lagere straffen zou eisen. De afgesproken lage strafeis deed op geen enkele wijze recht aan de aard en ernst van de feiten, aldus de rechtbank. 'De afspraak kende daarnaast geen wettelijke basis en de rechtbank is ook geen partij daarin. De overeenkomst stond op gespannen voet met onder meer het strafdoel van algemene preventie.'

Levenslang Holleeder

Levenslang. Dat kreeg Willem Holleeder te horen op 4 juli in de bunker van de Amsterdamse rechtbank. Die rekent hem een reeks 'koelbloedige' liquidaties aan, waarvoor Holleeder de belangrijkste opdrachtgever zou zijn. Volgens de rechtbank beschikte hij 'gewetenloos en onverschillig' over het leven van anderen. Belangrijk in de bewijsvoering waren de getuigenissen van Holleeders zussen Astrid en Sonja. Volgens Holleeder hebben de twee een 'ongekende mediacampagne' gevoerd en heeft de rechtbank daardoor niet objectief geoordeeld. Advocaat Sander Janssen (Cleerdin & Hamer, Amsterdam) heeft namens Holleeder hoger beroep aangetekend. Advocaat Robert Malewicz die Holleeder samen met Janssen in eerste aanleg bijstond, wordt vervangen door kantoorgenoot Desiree de Jonge.

Terughalen ISIS-kinderen

Het kabinet wilde er niet aan om Nederlandse ISIS-vrouwen met hun kinderen terug te halen uit Syrië. De situatie ter plekke zou te gevaarlijk zijn. Terugkeer van deze groep geradicaliseerde moslims naar Nederland zou volgens diverse partijen te veel risico's opleveren. Een groep advocaten – Tom de Boer, Tamara Buruma, Jeffrey Jordan, Elpiniki Kolokatsi en Bart Nooitgedacht – onder aanvoering van de Rotterdamse advocaat André Seebregts vroeg de staat via de rechter om de kinderen toch terug te halen. Volgens hen kunnen ISIS-vrouwen beter hier worden berecht. Dat zou meer controle bieden. In november besliste de voorzieningenrechter in Den Haag dat de Nederlandse staat zich moet inspannen om de kinderen van ISIS-vrouwen uit de kampen naar Nederland te halen. Als de kinderen niet mogen vertrekken zonder hun moeders, moet de overheid proberen ook de moeders terug te halen. De staat ging tegen de uitspraak in beroep.

Inspectie versus Cornelius Haga Lyceum

Intrekking van het negatieve inspectierapport over het Cornelius Haga Lyceum: dat was de inzet van de islamitische middelbare school, bijgestaan door Wouter Pors (Bird & Bird), in het kort geding voor de Haagse rechtbank op 11 juli. In het rapport kreeg het burgerschapsonderwijs op het lyceum een onvoldoende. De school heeft een wettelijke verplichting om basiswaarden als gelijkwaardigheid en verdraagzaamheid te bevorderen, aldus de inspectie. De rechtbank onderschreef dit en noemde het passend dat de school kritisch beoordeeld is op het feit dat het bestuur geen ondubbelzinnig afstand neemt van personen die twijfelachtige opvattingen hebben over deze basiswaarden. Staatssecretaris Arie Slob eiste dat het schoolbestuur opstapte. Het bestuur weigerde en ging op 11 november in hoger beroep. Het gerechtshof in Den Haag doet op 24 december uitspraak. ►

Aansprakelijkheid Srebrenica

De Nederlandse staat is voor een klein deel aansprakelijk voor de dood van 350 moslimmannen na de val van de enclave Srebrenica in 1995. Dat oordeelde de Hoge Raad op 19 juli in navolging van het gerechtshof twee jaar eerder. De schadevergoeding waar de nabestaanden, bijgestaan door Marco Gerritsen (Van Diepen Van der Kroef Advocaten), volgens de Hoge Raad recht op hebben is lager: tien procent van de schade tegenover dertig procent volgens het hof. De 350 mannen en jongens werden bij de verovering van de enclave door het Bosnisch-Servische leger vermoord nadat ze waren geëvacueerd door het Nederlandse leger. Bij de genocide kwamen in totaal ruim 8.000 moslimmannen om. De Nederlandse staat ontkende aansprakelijkheid omdat de militairen onder de vlag van de Verenigde Naties opereerden.

Hoger beroep Blokkeerfriezen

Het gerechtshof in Leeuwarden gaf eind oktober een taakstraf van negentig uur aan de Friezen die in november 2017 de A7 hadden geblokkeerd om anti-Zwarte Pietdemonstranten, die bij de Sinterklaasintocht in Dokkum wilden demonstreren, tegen te houden. Volgens het hof was de blokkade een collectieve actie. 'Alle deelnemers hadden hetzelfde doel.' Het hof maakte geen onderscheid tussen de mate van betrokkenheid van de verschillende verdachten, die bijgestaan werden door advocaat Tjalling van der Goot. De rechtbank legde een jaar eerder werkstraffen tot 240 uur op. De straf valt in hoger beroep lager uit 'mede omdat er geen ernstige ongelukken zijn gebeurd en het een incident betrof'.

Belasting box 3

Ten onrechte is de Belastingdienst ervan uitgegaan dat spaarders in 2013 en 2014 een gemiddeld rendement van vier procent zouden behalen. De spaarrente daalde in die jaren juist hard. De Hoge Raad bepaalde half juni van dit jaar in een zaak die was aangespannen door de Bond voor Belastingbetalers dat 4 procent rendement in 2013 en 2014 alleen gehaald kon worden als daarbij (veel) risico werd genomen. Met deze uitspraak kon de Belastingdienst de bezwaren tegen de box 3-heffing voor de jaren 2013 en 2014 gaan afwikkelen. Ook kunnen belastingbetalers met spaargeld of ander vermogen deze uitspraak gebruiken bij latere belastingaanslagen over box 3.

Hoger beroep Anne Faber

Michael P. is in hoger beroep, net als in eerste aanleg, veroordeeld tot een gevangenisstraf van 28 jaar en tbs met dwangverpleging. Dat oordeelde het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden op 5 juli van dit jaar. Michael P. heeft deze straf opgelegd gekregen omdat hij schuldig werd bevonden aan het verkrachten en het doden van Anne Faber en het mishandelen van medewerkers van het Pieter Baan Centrum. Het Openbaar Ministerie had in hoger beroep gevorderd dat verdachte werd veroordeeld voor moord. Volgens het hof kon niet worden vastgesteld dat sprake was van voorbedachte raad. Maar het hof zag ook geen aanleiding voor strafvermindering, zoals advocaten Niels Dorrestein en Sander de Korte (Dupliq Advocaten, Utrecht) vorderden.

Affaire kinderopvangtoeslag

Sinds 2014 is er een slepend conflict tussen de Belastingdienst en een groep van 152 ouders. Inzet: de kinderopvangtoeslag die de ouders moeten terugbetalen wegens vermeende fraude. Diverse ouders spanden een rechtszaak aan, onder wie een moeder bij de Rechtbank Rotterdam. Die stelde de eiseres op 12 juli in het gelijk: zij had de toeslag terecht ontvangen en niet gefraudeerd. De Belastingdienst moest direct een deel van de geleden schade vergoeden. Bovendien kreeg de vrouw, die werd bijgestaan door Jacqueline Nieuwstraten (Rotterdams Advocatenkollektief), volledige inzage in het onderzoekdossier over het gastouderbureau dat zij en andere ouders inschakelden. De zaak veroorzaakte politieke beroering: staatssecretaris Menno Snel van Financiën moest een halfjaar later, na een vernietigend rapport van een commissie onder leiding van Piet Hein Donner, diep door het stof. ■

**DISCREET & VERBORGEN
BESCHERMING**

- KOGEL - STEEK - NAALD - FRAGMENTATIE -

LICHTGEWICHT, DUN EN FLEXIBEL
5 JAAR BALLISTISCHE GARANTIE
BRITSE KWALITEIT

WWW.KOGELWERENDVEST.NL

TOGAKOPEN.nl

Mooi,
betaalbaar
en razendsnel
geleverd!

Complete
advocatentoga
met 2 befjes
vanaf
€ 269,-
excl. BTW

AXON
science based lawyers

CAREER
OPPORTUNITY

Axon Advocaten is op zoek naar slimme senior en junior advocaten met liefde voor de life sciences.

Wij zijn een niche kantoor met aandacht voor elkaar en voor onze klanten. Axon is niet het zoveelste advocatenkantoor waar productie wordt gedraaid met lange werkdagen. Onze mensen vinden een goede balans tussen hun werk en privéleven belangrijk. Veel humor, gezamenlijk lunchen en gedeelde belangstelling voor life sciences en de wens om waarde toe te voegen aan de wereld zijn kenmerken van ons kantoor. Wie weet schrijf jij de eerste contracten of adviezen voor de start-up die later een baanbrekend nieuw geneesmiddel ontwikkelt of help je hen de doorslaggevende keuzes te maken.

We zijn klein maar toch ook groot: dankzij een ijzersterke reputatie werken we intercontinentaal met ons internationale netwerk van buitenlandse boutique

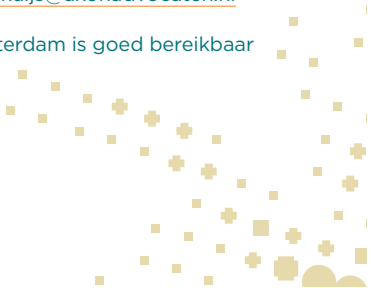
firms en zijn een van de grootste praktijken op het gebied van life sciences in Nederland. Onze cliënten variëren van wereldspelers tot start-ups.

Wij bieden onze mensen een flexibele en uitdagende werkomgeving en moedigen ze vanaf het begin aan om hun eigen niches binnen de life sciences te ontwikkelen en om expert te worden in opkomende industrieën en nieuwe rechtsgebieden.

Interesse? Neem contact op met Marjon Kuijs:
[088 6506500](tel:0886506500) of marjon.kuijs@axonadvocaten.nl

Axon Advocaten in Amsterdam is goed bereikbaar met ov, auto en fiets.
www.axonlawyers.com

health
food
technology

CIVIELE CASSATIE, PROCESBEGELEIDING OF PREJUDICIËLE VRAAG BIJ DE HOGE RAAD?

Alt Kam Boer advocaten

Zie onze website www.altkamboer.com voor een track record over de afgelopen 19 jaar.
Vaste prijsafspraken mogelijk.

Info: mr H.J.W. Alt
PB 82228, 2508 EE Den Haag | T: 070 - 358 94 79 | F: 070 358 51 97 | E: alt@altkamboer.com

Dubbelrol

DOOR / ERIK JAN BOLSIUS BEELD / IVO VAN DER BENT

Bestuursrechtadvocaat Daphne Broerse zag de stikstofcrisis van mijlenver aankomen. Haar cliënten uit de bouwsector hebben er flink last van.

Daphne Broerse (43) heeft zin in een herfstwandeling richting de Amstel. Ze vertelt hoe lekker je kunt lunchen in het Huis aan de Amstel. Als ze er langsloopt, vergelijkt ze een groep aalscholvers op meerpalen met een team advocaten, bewondert een statig pand aan de overkant en wijst naar een paard-en-wagen die over de ventweg langs de ring A10 rijdt. Uitgebreid gaat ze in op haar rol als managing partner en advocaat bij de Amsterdamse vestiging van Norton Rose Fulbright, een van 's werelds grootste advocatenkantoren.

Dagelijks leest Daphne Broerse artikelen over haar vakgebied in de kranten. 'De discussie over de stikstofdepositie was voor mij in 2012 al actueel. Toen adviseerde ik de RWE-centrale in Eemshaven over vergunningverlening, en kwamen er al vragen op over de uitstoot van

stikstof door de centrale. Eigenlijk was de vraag simpel: je stoot stikstof uit, maar heeft die uitstoot ook een significant effect? Als dat zo is, kan de overheid een vergunning weigeren. Voor ons pakte het positief uit, we hebben de vergunning gekregen.' Broerse is vrij nuchter over het huidige bouwverbod, dat volgt uit het schrappen van het Programma Aanpak Stikstof. Veel van haar cliënten hebben ermee te maken, maar ze vertrouwt erop dat dit goedkomt. 'De bouw heeft erg veel pech. Er liggen 18.000 projecten stil. Wij helpen onze opdrachtgevers bij het verkrijgen van een vergunning die de ecologie niet belemmert en adviseren over wat ze nog wel kunnen doen. Er kan nog steeds veel.'

Broerse is betrokken bij omvangrijke publiek-private samenwerkingen, projecten als de aanleg van de snelweg A15, of windparken op

zee. 'We zijn altijd aan het puzzelen. Wat doet de aanleg van windmolens op zee met de vogeltrek? Sommige vogels kijken alleen naar beneden, die vliegen tegen de windmolens aan. Dan moet je met het bestuursrecht een kader vinden op basis van allerlei onzekerheden. Want wetenschappelijk was op het moment van de eerste windmolenparken op zee (begin 2000) nog weinig bekend over het effect.'

Broerse is enthousiast over het systeem van de Algemene wet bestuursrecht. 'Het ene boek verwijst naar het andere, er zit gelaagdheid in waardoor je die wet eenvoudig kunt begrijpen, het is goed opgeschreven.' De samenwerking tussen juridische expertises boeit haar vooral. 'Bij de aanleg van de A15 zijn contracten de hoofdcomponent van ons werk. Je maakt afspraken om een weg te bouwen en 25 jaar lang te onderhouden. Er zit aanbestedingsrecht in, banking en finance voor de leningendocumentatie, tax voor de structurering, corporate law voor de aandeelhouders. Ik wilde liever projectmanager en consultant worden dan advocaat. Nu doe ik het allebei.'

Daphne Broerse

2015-heden: Managing Partner Norton Rose Fulbright Amsterdam

2008-2015: Partner Norton Rose Fulbright

2002-2008: Advocaat Norton Rose Fulbright

2000-2002: Advocaat Van Doorne

1999-2000: Legal counsel, PWC Legal

Twee kinderen

GIGANTISCH INTERNATIONAAL

Hoe interessant Broerse haar werk als advocaat ook vindt, zo'n dertig procent van haar tijd besteedt ze aan het managen van de collega's

‘Een goed advocatenkantoor is een vijfsterrenhotel. Ook wij willen klanten ontzorgen, service bieden en van tevoren al bedenken wat ze nodig hebben’

in Amsterdam. ‘Hoeveel ik werk? Dat weet ik eigenlijk niet. Het is een drukke baan, maar het valt goed te organiseren. Soms krijg ik op vrijdag een mail met een klus waarin maandag de deal moet worden gesloten. Dan moet je flexibel zijn, en accepteren dat je minder tijd hebt voor de kinderen. Andersom is er soms ook even minder tijd voor werk. Dat is het goede aan dit kantoor, we werken in een heel fijne werksfeer. Echt. Ik ken de meeste van mijn cliënten al meer dan tien jaar, weet hoe hun kinderen heten, wat hun hobby’s zijn. Er wordt hard gewerkt, maar als het even rustig is, kun je ook iets leuks gaan doen buiten kantoor.’

Gedurende de wandeling komt Broerse consequent terug op wat ze graag wil vertellen. Ze laat zich niet afleiden door de fotograaf, mooie vergezichten of lastige vragen. Heeft ze haar doelen als managing partner al voldoende toegelicht? ‘Het kantoor moet groeien in de komende jaren. Ook digitalisering en verder professionaliseren staan hoog op de

agenda. En ik wil meer zichtbaarheid als kantoor in Nederland.’ Het kantoor brengt iets bijzonders, zegt ze. ‘Heel goed advies op een heel prettige manier. Ik geloof erg in de relatie met cliënten.’ Wil ze zich niet juist onderscheiden met de internationale activiteiten van het kantoor? ‘Zeker, er vallen zeventuizend mensen onder de Norton Rose Fulbright groep. Dit is het beste van beide werelden. We zijn een groot kantoor van zestig advocaten, werken hier met honderd mensen. We kennen elkaar allemaal, en we zijn gigantisch internationaal. Als groot kantoor kunnen we goed investeren in digitalisering. In onze *hub* in Newcastle zitten aan het eind van het jaar honderd mensen op projectmanagement, IT, development. Wij werken niet meer op basis van uurtje-factuur, maar vooral tegen een project fee, capped fee, of andere vormen van alternatieve pricing. Dankzij digitalisering kunnen wij het arbeidsintensieve werk blijven leveren en kunnen we de relatie behouden en ook het

andere werk blijven doen dat gevraagd wordt.’

Broerse is nu vier jaar managing partner, recent tekende ze voor onbepaalde tijd bij. Toen ze op haar 39ste aantrad, adviseerde een collega haar de eerste maanden vooral te luisteren. Het gaf haar veel kennis over het kantoor. ‘Ik ben met iedereen gaan praten, met partners, secretarissen, support. Sindsdien lunch ik maandelijks met vijf collega’s, uit alle takken van sport. Ze kunnen me alles vragen, alles is bespreekbaar.’ In die vier jaar zag Broerse veel veranderen. ‘Digitalisering en automatisering gaan hard, de snelheid van de praktijk neemt ook toe. Daardoor is het des te belangrijker dat mensen zich nog wel geliefd voelen en zin hebben om bij ons te werken, en dat cliënten zich echt gehoord voelen. Ik werk veel voor hotelketens en zie een goed advocatenkantoor als een vijfsterrenhotel. Ook wij willen klanten ontzorgen, service bieden, goed luisteren en van tevoren bedenken wat ze nodig hebben.’

GEZIEN

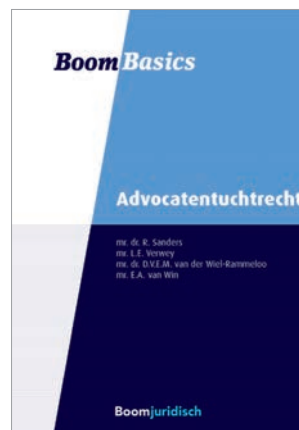

VERSCHONINGSRECHT

Wat zijn in het toekomstige Wetboek van Strafvordering de regels voor het verschoningsrecht van strafrechtadvocaten in de ondernemingsrechtelijke praktijk? Laurens Waaijer neemt ze onder de loep.

Over de reikwijdte van het advocatuurlijke verschoningsrecht bestaat onduidelijkheid. In toenemende mate verrichten advocaten werkzaamheden die ook door andere dienstverleners, zonder verschoningsrecht, kunnen worden uitgevoerd. Ook is de wetgeving over inbeslagname voor lang niet alle advocaten duidelijk. In *Het verschoningsrecht van advocaten in de onderzoekspraktijk* (Celsus juridische uit-

geverij, 2019) wijst Laurens Waaijer advocaten de weg. Hij neemt daarbij de plannen mee voor het gemoderniseerde Wetboek van Strafvordering. Waaijer studeerde in mei 2019 af aan de Universiteit Leiden. Dit boek is gebaseerd op zijn masterscriptie Straf- & strafprocesrecht. Een aanrader voor strafrechtadvocaten in de ondernemingsrechtelijke praktijk die van de hoed en de rand willen weten.

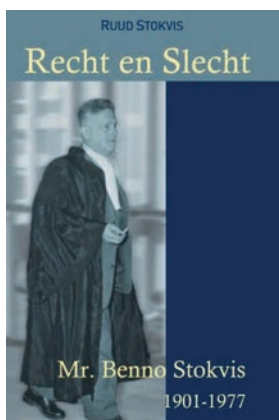

DE BASICS VAN HET ADVOCATEN-TUCHTRECHT

Boom Basics is een uitvoering rijker: Advocatentuchtrecht.

In dit handzame boekje staan de regels voor het klacht- en tuchtrecht van de Nederlandse orde van advocaten kernachtig beschreven. Het geeft weer hoe de regelgeving in elkaar zit en geeft een duidelijke uitleg van de gedragsregels die in 2018 zijn geactualiseerd. Leden van de commissie Gedragsregels en van het Hof van Discipline stelden het samen.

‘Elke advocaat kan ermee te maken krijgen, hoe goed en bovenal integer hij of zij ook handelt of meent te handelen,’ staat er te lezen in het voorwoord. De behandelde en geldende regels, de verbanden daartussen, de toelichting op de gedragsregels en tips komen in deze Boom Basics aan bod. Voor advocaten een waardevol opzoekexemplaar. *Boom Basics Advocatentuchtrecht*, Robert Sanders, Leonie Verwey, Dominique der Wiel-Rammeloo, Ernst van Win (Boom Juridisch 2019).

DUIZENDPOOT

Er verschijnen amper goede boeken over de Nederlandse advocatuur of Nederlandse advocaten. Een biografie van de Amsterdamse advocaat Benno Stokvis brengt daar nu verandering in.

Mr. dr. Benno Stokvis (1901-1977) was rechtsgeleerde, schrijver en parlements lid, maar bovenal een maatschappelijk bewogen advocaat en voorvechter van gelijke rechten voor onder meer homoseksuelen. Schrijver van de biografie *Recht en Slecht* (AMB 2019) is Ruud Stokvis, socioloog en een achterneef van Benno, wat hem toegang gaf tot veel informatie. In twaalf hoofdstukken komen het leven en het werk van Benno Stokvis uitgebreid voorbij, zeer leesbaar en tegen de achter-

grond van het Nederland van toen: zijn advocatenpraktijk, zijn politieke activiteiten als sociaaldemocraat en communist en zijn literaire en journalistieke ambities. Ook zijn werk als advocaat van Joodse Nederlanders in de Tweede Wereldoorlog krijgt aandacht. Stokvis wist de nodige mensen voor deportatie te behoeden. Benno Stokvis was een scherpzinnige, gevoelige, ijdele en hardwerkende advocaat, met het hart op de goede plaats. Daarvan kan een balie er niet genoeg hebben.

ZAAK TEGEN DE HOGE RAAD

De praktijk bij de Hoge Raad waarbij raadsheer-reservisten meelesen, is emeritus-hoogleraar Ulli d'Oliveira al decennia een doorn in het oog.

Het druist in tegen de grondwet en de Wet op de rechterlijke organisatie om niet te weten door wie je wordt berecht. Daarom deed hij twee jaar geleden aangifte tegen de strafkamer van de Hoge Raad. Het Openbaar Ministerie sepooneerde de zaak. D'Oliveira liet het er niet bij zitten en vond advocaat Willem Jebbink en een cliënte wier zaak bij de Hoge Raad was beland bereid om de voltallige kamer te wraken. Ook dat sneefde.

Het wachten is nu op een uitspraak van het Europese Mensenrechtenhof in Straatsburg. D'Oliveira heeft intussen zijn tijd benut met een studie naar de werkwijze van de Hoge Raad: *Een boekje open over de Hoge Raad en zijn 'reservisten'* (Ars Aequi Libri POD, 2019).

In het bij vlagen komische relaas loopt d'Oliveira alle pijnpunten nog eens langs. Telkens stuit hij op hetzelfde argument: het meeraad-kamers dient de belangrijkste taak van de Hoge Raad, het bewaken van de rechtseenheid. En telkens weer riposteert hij dat daar geen wettelijke basis voor is.

COLUMN

DOOR / TRUDEKE SILLEVIS SMITT

Mr. X verlaat kantoor en cliënt

Mr. X ging weg van kantoor en men verbood haar om zelf de cliënt op de hoogte te stellen. Toch moest zij zorgen dat de cliënt het tijdig zou horen.

De cliënt zat in de wachtkamer te wachten op mr. X. Over een week was de zitting in zijn letselschadezaak. Degene die hem ophaalde, was echter niet mr. X, maar haar collega mr. Y. Mr. X werkte niet meer op kantoor, vertelde ze, en zij had de zaak overgenomen.

Kon dat zomaar? De cliënt vond van niet, en het werd onderdeel van een klachtzaak. In eerste instantie oordeelde de Raad van Discipline dat mr. X geen verwijt trof. De raad vindt het wénselijk dat een advocaat het zelf aan haar cliënt vertelt als hij niet langer voor hem op kan treden. In dit geval mocht mr. X erop vertrouwen dat haar voormalige kantoor zou zorgen voor een adequate overdracht en communicatie – het kantoor had dat aan haar toegezegd. Dat haar collega mr. Y de cliënt pas bij het kantoorbezoek op de hoogte stelde, kon mr. X niet worden verweten.

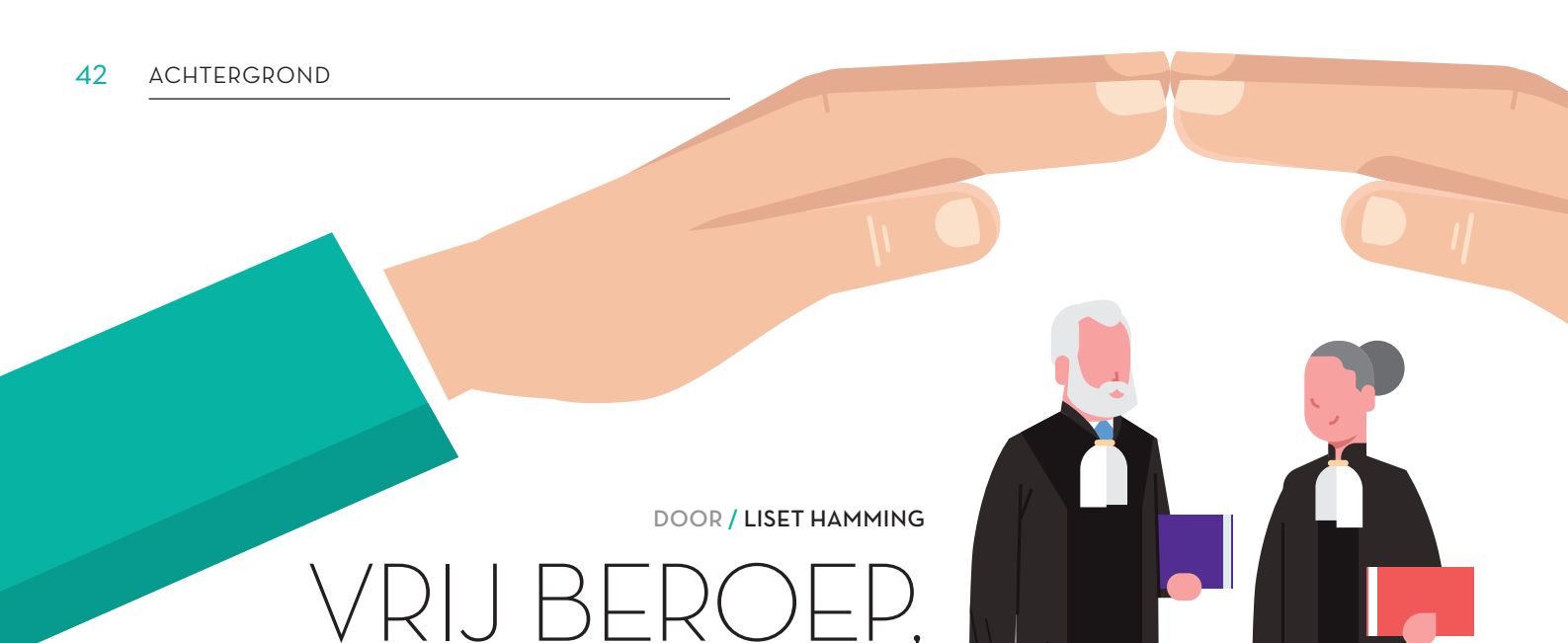
Niet alleen de cliënt, maar ook de algemeen deken ging in appel. Volgens de cliënt had mr. X het kantoorbelang boven het zijne gesteld. De algemeen deken wilde een duidelijke normstelling: volgens hem is een advocaat bij beëindiging van de opdracht altijd verplicht de cliënt persoonlijk op de hoogte te stellen. Daarnaast vond de deken dat mr. X niet zomaar had mogen vertrouwen op de mededeling van haar kantoor dat men voor adequa-

te overdracht zou zorgen. Voor zover ze al kon kiezen om haar cliënt niet zelf op de hoogte te stellen, had ze met haar kantoor afspraken moeten maken over de overdracht en moeten verifiëren of die waren nagekomen.

En ja hoor: het hof geeft een waarschuwing. Mr. X was volgens het hof haar zorgplicht niet behoorlijk nagekomen. Ze had hem op 14 november 2016 uitgenodigd voor een gesprek op 5 januari ter voorbereiding van de zitting op 12 januari 2017. Haar laatste werkdag was op 16 december. Mede gezien de feestdagen had ze ervoor moeten zorgen dat de overdracht van dit dossier al voor haar vertrek was geregeld. Voor zover ze instructie had klager niet zelf te informeren, had ze erop moeten aandringen dat dit voor haar feitelijke vertrek geregeld was. Dan had klager zelf een afweging kunnen maken.

Een zware verantwoordelijkheid dus voor de scheidend advocaat om te zorgen dat cliënten op tijd horen van het vertrek, zodat ze zelf kunnen bepalen met wie zij daarna in zee willen gaan (zaak 190012, ECLI:NL:TAHVD:2019:178; zaak 190031, ECLI:NL:TAHVD:2019:179).

 Op de website Advocatenblad.nl verschijnt elke woensdag een nieuwe tuchtrechtcolumn van Trudeke Silleviss Smitt.

DOOR / LISET HAMMING

VRIJ BEROEP, VRIJ PENSIOEN

Een succesvolle advocaat betekent nog geen succesvolle pensioenopbouw. Advocaat-partners en eenpitters moeten zelf hun oude dag veiligstellen. Advocaat-medewerkers kunnen zich voor hun pensioenopbouw tot hun kantoor richten. Maar dat is niet verplicht een pensioenregeling aan te bieden.

Arjen Kampherbeek is advocaat-partner en al bijna dertig jaar verbonden aan Van den Herik & Verhulst Advocaten N.V. in Rotterdam. Het kantoor heeft zo'n vijftien jaar geleden een zogenaamde DC-regeling voor zijn advocaat-medewerkers afgesloten. DC staat voor *defined contribution*, in het Nederlands 'beschikbare-premieregeling'. 'Dat is bij werkgevers die niet bij een verplicht bedrijfstakpensioenfonds of verplicht beroepspensioenfonds moeten aansluiten de meest voorkomende pensioenregeling,' legt Erik Lutjens uit. Lutjens is hoogleraar Pensioenrecht, pensioenadvocaat bij DLA Piper in Amsterdam en auteur van onder meer het handboek Pensioen in de Asser-serie. 'Bij dit soort pensioenregelingen ligt de bijdrage, de maandelijkse pensioenpremie, vast. Die wordt meestal door de werknemer en de werkgever samen betaald.' Bij Van den Herik & Verhulst Advocaten draagt het kantoor zelfs de volle honderd procent van de premie, zegt Kampherbeek.

VRIJWILLIG

Voor de grote branches is deelname in een eigen bedrijfstakpensioenfonds wettelijk verplicht. Voor kleinere

beroepsgroepen is het uitgangspunt dat werkgevers zelf beslissen of ze een pensioenregeling voor hun werknemers regelen. Sommige beroepsgroepen zoals apothekers, huisartsen en medisch specialisten hebben als beroepsgroep op eigen initiatief een beroepspensioenregeling opgesteld, die vervolgens voor alle werkgevers binnen de beroepsgroep verplicht is. In theorie zou dus ook de advocatuur een beroepspensioenfonds op kunnen richten. Maar Wim Thijssen, zelfstandig pensioenadvocaat in Heemstede en auteur van de pensioen kronieken van het *Advocatenblad*, ziet dit niet snel gebeuren: 'Over het algemeen houden advocaten niet van dwang. Ze zijn veelal liberaal ingesteld en regelen vermoedelijk ook hun pensioen liever zelf. Bovendien: als je bij de minister aanklopt met de mededeling dat je een beroepspensioenfonds op wilt richten voor advocaten die 70.000 euro per jaar verdienen, lacht hij je vast uit.'

Toch is er van de jaren zeventig tot in 2010 een Stichting Pensioenfonds Nederlandse Orde van Advocaten geweest. Maar dit fonds voerde alleen de toen voor advocaten verplichte nabestaandenpensioenregeling uit. In 1997 werd vanuit de Nederlandse

Orde van Advocaten Balieplus opgericht om deze regelingen, de vrijwillige arbeidsongeschiktheidsverzekeringen en vrijwillige pensioenregelingen aan te bieden. In 2010 ging de Pensioenverordening – waarin alleen die verplichte nabestaandenpensioenregeling geregeld was – ter ziele en werd het pensioenfonds geliquideerd.

Balieplus biedt nog wel vrijwillige regelingen aan, waaronder pensioenregelingen, zegt directeur Paul Paaschens. 'Ik spreek heel wat partners van advocatenkantoren en ik vraag altijd of ze een pensioenregeling voor hun werknemers, advocaten maar ook het ondersteunend personeel, geregeld hebben. Het antwoord is vaak negatief. Ook hoor ik vaak dat er voor de partners wel een regeling is, maar voor de medewerkers niet.'

ADVIES

Balieplus werkt op pensioengebied onder meer samen met de Rotterdamse 'verzekeringmakelaar' Aon. Patrick Bras, pensioenspecialist bij Aon, legt uit dat voor kantoren met minder dan veertig werknemers een pensioenregeling tegenwoordig een 'aderlating' is. 'Een goede pensioenopbouw kost al gauw zo'n

twintig procent van het loon aan premie, dat is een dag per week werk. Maar het meest schrikken werkgevers nog van de prijs voor het verplichte pensioenadvies. Pensioenregelingen zijn complexe producten waarbij volgens de Autoriteit Financiële Markten een adviseur verplicht is. Vóór 2013, toen wij nog met provisies mochten werken, ontvingen we voor grote bedrijven meer inkomsten dan voor de kleinere, een soort onderlinge sponsoring. Nu vragen we ook aan de kleinere bedrijven een passende *fee* voor het adviestraject.'

Bij de grote advocatenkantoren met meer dan veertig werknemers is het pensioen voor de advocaat-medewerkers geregeld, weet pensioenspecialist Bras. 'Je ziet: hoe professioneler het kantoor, hoe minder de ruimte om níét iets voor het pensioen te regelen. Bij grote kantoren is er vaak een directeur of hr-afdeling. Daar staat pensioen op het lijstje. Sommige grote kantoren hebben een ondernemingsraad. Dan komt de pensioenvraag vanuit de medewerkers op tafel.'

Van den Herik & Verhulst Advocaten regelde de DC-regeling toentertijd op eigen initiatief. In totaal vallen tien medewerkers onder de regeling: acht advocaat-medewerkers, de juridisch medewerker en de accountant. Voor het ondersteunend personeel geldt een aparte pensioenregeling. Kampherbeek: 'Als meer dan de helft van je kantoor uit werknemers bestaat en je wilt goede medewerkers aan je binden, dan ontcom je niet aan een pensioenregeling.' Hoogleraar Lutjens wijst op nog een ander aspect: 'Veel werknemers weten vaak niet eens dat een pensioenregeling behalve de AOW veelal ook de

Zelf doen

Wat kunnen advocaat-medewerkers zelf doen om hun oudedagsvoorziening veilig te stellen? Pensioenadvocaat Thijssen is er duidelijk over: 'Het gesprek aangaan met je werkgever en anders zelf je pensioen regelen. Dat kan via pensioenopbouw binnen de derde pijler. Je geld op een spaarrekening laten staan, is met de huidige rente in ieder geval géén goed idee.'

Eenmanskantoren (geen bv)

De zelfstandig advocaat mag een deel van de jaarwinst toevoegen aan de oudedagsreserve. Voor het jaar 2019 is dit 9,44 procent van de winst, met een maximum van 8.999 euro. Over dit bedrag hoef je geen belasting te betalen. Maar voor een goed pensioen moet je naast deze reserve ook nog zelf sparen, beleggen of pensioen opbouwen via de derde pijler: een lijfrenteverzekering afsluiten of beleggen via een pensioenbeleggingsrekening. Voor de derde pijler mogelijkheden gelden fiscale voordelen maar ook verplichtingen. Je moet zelf afwegen wat in jouw situatie de beste combinatie is.

Advocaat-partner (dga bv)

Sinds 1 juli 2017 zijn er maar twee mogelijkheden voor de directeur-grotoaandeelhouder: het pensioen verzekeren met de bv als werkgever en verzekeringnemer of privé in de derde pijler een verzekering afsluiten: een lijfrenteverzekering afsluiten of beleggen via een pensioenbeleggingsrekening. Voor de derde pijler mogelijkheden gelden fiscale voordelen maar ook verplichtingen. Ook hier moet je afwegen wat in jouw situatie het beste is.

wettelijke arbeidsongeschiktheidsverzekering aanvult en een pensioen voor nabestaanden regelt. Zonder een pensioenregeling heb je anders in het geval van overlijden niks geregeld voor partners en kinderen.'

ONBELAST

Via een DC-regeling zoals die van Van den Herik & Verhulst Advocaten is dat allemaal wél geregeld. Bovendien geldt, zoals bij elke pensioenregeling, dat er over het maandelijks premiebedrag geen belasting betaald hoeft te worden en dat beleggingswinsten in de opbouwfase onbelast zijn. De advocaat-medewerker betaalt vervolgens pas inkomstenbelasting over de pensioenuitkering tegen de tijd dat hij of zij met pensioen gaat. Dan vallen gepensioneerden doorgaans in een lagere belastingschaal dan toen ze nog werkten. Voorwaarde is wel dat de 'beleggingspot' voor het pensioen is bestemd.

Hoe goed een pensioenregeling in theorie ook is, bij een DC-regeling bestaat het risico dat in de praktijk het beoogde beleggingsresultaat niet wordt gehaald. Dat komt dan op het conto van de werknemer. Lutjens: 'De werkgever hoeft het verschil niet bij te leggen.'

Pensioenadviseur Bras plaatst nog twee kanttekeningen. 'Ten eerste

vraag je natuurlijk wel wat van de werkgever, want een pensioenregeling is een langetermijnverplichting die doorloopt, ook als de zaken slecht gaan. Ook is een voor de werknemer premievrije pensioenregeling niet een garantie voor voldoende pensioenopbouw. Het kan namelijk zo zijn dat de werkgever maar tien procent opzijzet, in plaats van de twintig procent die je misschien nodig hebt voor een goede pensioenopbouw. Dus dan hoeft je zelf niks bij te leggen, maar je bouwt ook onvoldoende pensioen op. "Premievrij" zegt niks over de hoeveelheid pensioen die je opbouwt.'

Advocaat-medewerkers moeten daarom zelf ook goed opletten. Een Amsterdamse advocaat-medewerker (36), die liever anoniem blijft, wist bij het tekenen van haar arbeidscontract dat ze geen pensioen ging opbouwen. 'Tuurlijk heb ik daarover nagedacht. Want niet alleen biedt mijn kantoor geen pensioenregeling, wat ik nu verdienen is ook niet een soort *all-in* loon waardoor ik ook niet makkelijk zelf mijn pensioen kan opbouwen.' Maar ze gaat ervan uit dat ze voldoende pensioen kan gaan opbouwen als ze, op termijn, tot het partnerschap van het kantoor toetreedt. 'Al duurt dat nog wel een tijd en wordt die toetreding nergens gegarandeerd.'

MEER INFORMATIE

Neem contact op met
Hester van Aller
013 - 594 28 28
hvanaller@mutsaerts.nl

OVERLIJDENSRSICOVERZEKERING (ORV)

Premie op basis van éénjarige risicopremies

Een inkomen dat wegvalt kan gevolgen hebben voor uw gezin, bedrijf en/of zakelijke relaties. Met een overlijdensrisicoverzekering zorgt u ervoor dat uw nabestaanden niet met financiële lasten blijven zitten.

De overlijdensrisicoverzekering van Mutsaerts (M-ORV) is een kapitaalverzekering met een eenmalige uitkering bij overlijden op basis van een leeftijdsafhankelijke premie. De verzekering kenmerkt zich door méér flexibiliteit dan traditionele ORV's tegen een concurrerende premiestelling.

Voordelen M-ORV

- Hoge verzekerde bedragen mogelijk
- Geen vaste looptijd
- Optieclausule (eens in de 3 jaar verzekerde som verhogen met max. 15% zonder medische keuring)
- Maximale eindleeftijd 70 jaar
- Ruime mogelijkheden voor invullen van polisredactie

ORV collectief verzekeren

Soms is het interessant om een ORV collectief te verzekeren voor de partners binnen een advocatenkantoor (vanaf 10 partners). Afhankelijk van de omvang van een collectiviteit is het mogelijk verzekeringen zonder keuringen af te sluiten.

Onze M-ORV kan ook als compagnonsverzekering of keymanpolis gesloten worden.

Meer informatie of offerte ontvangen?

Stuur een e-mail naar Hester van Aller: hvanaller@mutsaerts.nl

MUTSAERTS
KWALITEIT VERZEKERD

BUITENLANDSE BALIE

SURINAAMS TUCHTCOLLEGE KOMT OP STOOM

In zijn tweejarig bestaan zijn bij het Advocaten Tuchtcollege in Suriname 42 klachten aangeboden. Veel klachten worden ongegrond verklaard omdat de oorzaak bij de rechtspraak ligt.

In het eerste jaar na de installatie van het tuchtcollege in mei 2017 werden zes klachten tegen advocaten behandeld. Dat aantal is nu verveelvoudigd. Samantha Gadjradj, deken van de Surinaamse Orde van Advocaten (Sova), verklaart in de *Suriname Herald* dat het daarom tijd is voor de Surinaamse advocaten om te werken aan de kwaliteit van hun rechtsbijstand.

Tegelijk legt Gadjradj de verantwoordelijkheid voor tientallen klachten bij de haperende organisatie van de Surinaamse rechtspraak. Door het tekort aan rechters duren zaken volgens de deken veel te lang. Advocaten krijgen daardoor buiten hun schuld te maken met ontevreden cliënten. Hetzelfde zou opgaan wanneer tijdens een proces plotseling een andere rechter wordt aangewezen. Dan moet de hele kwestie door de advocaat opnieuw worden uitgelegd, stelt Gadjradj.

Deken Gadjradj put hoop uit de verzelfstandiging van de Surinaamse rechtspraak die gaande is. Het Hof van Justitie kan hierdoor zijn eigen financiën organiseren en dat vergroot in haar ogen de kans op meer rechters en ondersteunend personeel.

Vergeleken met andere landen kreeg de Surinaamse advocatuur pas laat haar eigen tuchtcollege. 'Hiermee is een jarenlange lacune opgevuld,' luidde het bij de installatie twee jaar geleden. Net als in Nederland wordt het tuchtcollege voorgezeten door een onafhankelijke rechter.

DE BEROEPSCOACH

DOOR / ALEXANDRA GERNY

Mijn baas, de opschepper

Sara is met veel plezier hoofd juridische zaken bij een groot bedrijf. Maar na een goed begin wordt haar samenwerking met directeur Otto steeds onaangener.

Successen, vertelt ze, zijn van Otto, terwijl mislukkingen de schuld zijn van Sara of de omstandigheden. Hij schuift problemen af op haar, zonder dat van tevoren te overleggen: hij kondigt het gewoon aan tijdens een teamoverleg. Grotere beleidsvragen aanpakken lukt vanwege zijn ontwijkende gedrag zelden. Met bombarie vertelt hij hoe goed het gaat. Geïrriteerd heeft Sara al een paar keer op problemen gewezen. Maar als een stukje zeep ontglipt hij haar steeds. Inmiddels betwijfelt ze of hij überhaupt zo goed is in zijn vak, maar de raad van bestuur loopt met hem weg. Opscheppers zoals Otto vind je overal. Vaak is er één gebied waarin ze getalenteerd en succesvol zijn. De rest wordt door charme, afleiding en allerlei slimmigheden of leugentjes weggemoffeld. Omdat ze alles al weten of het gezeur vinden, vragen ze niet om hulp en leren ze weinig bij.

Kortom: samenwerken met opscheppers is uitdagend, zeker als ze succesvol zijn. Hoe gaat het makkelijker?

1. Accepteer de opschepper (m/v) voor wat hij is. Je kunt hem niet veranderen, daarvoor is zijn gedrag te diep verankerd in zijn persoonlijkheid. Houd zo veel mogelijk je onafhankelijkheid

en maak duidelijke afspraken wie waarvoor verantwoordelijk is. Herken zijn talenten en tekortkomingen en pas je verwachtingen daarop aan. Ook leugentjes en vertrouwensbreuken moet je kunnen verdragen.

2. Omdat een opschepper nooit zal toegeven dat hij iets niet weet, kun je je verbetervoorstellen het best indirect geven. Vertel je eigen succesverhaal en verwerk daarin jouw tip. Zo kan hij het zonder gezichtsverlies overnemen.

3. Tegen een opschepper ingaan kan gevaarlijk zijn, zeker als hij of zij een hoge positie bekleedt. Hij kan je namelijk uitsluiten, als hij zich bedreigd voelt door je kritiek. Als je nee wilt zeggen tegen zijn voorstellen, kun je het daarom beter met een zakelijke reden doen ('Het geld ontbreekt') of juist vaag ('Mijn gevoel zegt me dat we dit beter niet kunnen doen').

Sara lukte het om haar verwachtingen bij te stellen. Door afstand te nemen en hem voorzichtig bij te sturen, werd haar relatie met Otto beter. Ze kon hem ook steeds meer zien als de onzekere en de in wezen eenzame man die hij eigenlijk was. Hoewel ze nog steeds geen fan is van Otto, vindt ze haar werk zo leuk dat ze hem tolereert.

PATROON VAN HET JAAR

ANNEMIEKE HAZELHOFF

DOOR / FRANCISCA MEBIUS

Annemieke Hazelhoff, mededingingsrechtadvocaat bij CMS in Amsterdam, is vorige maand in Scheveningen op het jaarcongres van Stichting Jonge Balie Nederland uitgeroepen tot Patroon van het Jaar. 'Een prachtig compliment.'

Voor de verkiezing van de Patroon van het Jaar, die dit jaar voor de elfde keer werd gehouden, waren vier advocaten genomineerd. Mededingingsrechtadvocaat Hazelhoff wordt door de jury, onder leiding van Christ'l Dullaert van Le Tableau, als 'de meest krachtige patroon' gezien. 'Hoewel dit de eerste keer is dat zij een advocaat-stagiaire als patroon begeleidt, is zij uitzonderlijk consciëntieus en toegewijd. Zo heeft Hazelhoff ervoor gezorgd dat haar stagiaire bij haar op de kamer zit. Dat is zeer uitzonderlijk in haar kantoor. De moeite en inspanningen die ze verricht om een goed patroon te zijn, terwijl dit voor haar misschien juist een beetje buiten haar comfortzone ligt, zijn prijzenswaardig.'

KERS OP DE TAART

Hazelhoff noemt het 'ontzettend bijzonder' dat ze de verkiezing heeft gewonnen. 'De nominatie van mijn stagiaire Merle Temme vond ik een prachtig compliment. Het pakken van de titel is dan in feite de kers op de taart. Goede begeleiding eist tijd en inzet en het is fantastisch als dat wordt gezien en gewaardeerd.' Volgens Hazelhoff is het moeilijk om een generiek antwoord te geven op

de vraag welke eigenschappen een goed patroon bezit. 'Elke stagiair is anders en de behoeften in termen van ondersteuning kunnen dan ook van persoon tot persoon verschillen. Een patroon moet in ieder geval in staat zijn om zich in de belevingswereld van de stagiair te verplaatsen. Zaken die na jaren ervaring gewoon zijn geworden, kunnen voor de stagiair nog zeer uitdagend zijn. Ik zie het als mijn taak om mijn stagiair te leren deze uitdagingen het hoofd te bieden. Ook geduldig zijn, een luisterend oor bieden en feedback geven, zijn in mijn ogen belangrijke eigenschappen.'

MEEST BETROKKEN PATROON

De drie andere genomineerden kregen ook een titel toebedeeld. Huurrechtadvocaat Vincent Boumans (Lexence, Amsterdam) kreeg de titel 'de meest betrokken patroon'. Boumans is voor de eerste keer patroon. 'Hij heeft zijn taak serieus opgepakt, een patroonscursus gevolgd en zich ook anderszins verdiept in de Beroepsopleiding Advocaten,' aldus de jury. Abdi Youssuf, advocaat op de sectie Verzekering & Aansprakelijkheid bij Ekelmans & Meijer Advocaten in Den Haag, werd uitgeroepen tot 'de meest

gedreven patroon'. 'Hij is gedreven en enthousiast in de vervulling van zijn patronaat en van het vak en neemt zijn stagiairs daarin mee.' Jeroen Zandt, gespecialiseerd in de (inter)nationale geschillenpraktijk bij Codex Mulder advocaten in Amsterdam, wordt gezien als 'de meest intuïtieve patroon'. Volgens de jury 'bestiert hij zijn patronaat op intuïtieve, losse wijze en heeft hij oog voor verschillende soorten stagiairs en past hij zijn stijl daarop aan'.

VERHOOGDE EISEN

Hazelhoff vindt het goed dat het patronaat wordt verstevigd in de nieuwe beroepsopleiding. 'De stage is een leerproces dat zich voor het overgrote deel op het eigen kantoor voordoet. Het is dus goed dat er verhoogde eisen worden gesteld aan de leermeesters op kantoor.' Ze raadt het advocaten aan stagiairs te begeleiden. 'Zoals het vaak is in leerprocessen, is het niet alleen de patroon die de stagiair iets leert, maar ook zeker andersom. Die kruisbestuiving is waardevol.'

Onderscheidende advocaten...
kiezen voor **Casper Schwarz Architects**

Cleerdin&Hamer   DVDW   Heussen   **JonesDay**   NautaDutilh   Ploum   TeekensKarstens

Zoekt u een interieurarchitect voor uw nieuwe advocatenkantoor?
info@casperschwarz.com +31(0)655302924 casperschwarz.com

CASPER SCHWARZ
architects

REVIEWAWARDS 2019

Top 10 advocatenkantoren met de hoogste cliënttevredenheid

Bijna 2.000 advocaten verzamelden en deelden het afgelopen jaar dagelijks reviews van hun cliënten. Grote en kleine kantoren, zakelijk of particulier, publiekelijk of anoniem, alles wordt zorgvuldig meegenomen in de uitreikingen. Advocaatscore feliciteert de winnaars met de knappe prestatie!

everaert advocaten
IMMIGRATION LAWYERS

Bram van Melle,
partner bij Everaert Advocaten

“Als je een grote aanschaf doet lees je eerst reviews. Dus ook wanneer je een advocaat zoekt, hoor je graag eerst de ervaringen van anderen. Wij publiceren ze daarom via Advocaatscore op onze website. Onze cliënten vinden het bijna altijd leuk hieraan mee te werken omdat ze weten dat ze daarmee anderen in hun situatie een dienst bewijzen. Bovendien is het voor onze advocaten heel motiverend om de enthousiaste verhalen van cliënten te lezen. En kritische opmerkingen nemen wij natuurlijk altijd als verbeterpunten mee.”

4	De Koning Advocaten - Dordrecht 9,4 uit 49 beoordelingen	<i>“Erg professioneel. Met een heldere communicatie. Transparante manier van werken.”</i> - Fijke van Vuuren, Sliedrecht
5	Huijzer Advocaten - Papendrecht 9,4 uit 46 beoordelingen	<i>“Ik beveel ondernemers graag de deskundigheid en de snelheid van Huijzer Advocaten aan bij juridische vraagstukken.”</i> - DAR Bouwadvies BV, Alblasserdam
6	Delissen Martens - Den Haag 9,3 uit 103 beoordelingen	<i>“Zeer deskundig en passie voor het werk.”</i> - Anoniem
7	Axius Advocaten & Mediators - Veenendaal 9,3 uit 46 beoordelingen	<i>“Top organisatie.”</i> - Peter Looijen, Elst
8	Claassen Advocaten - Eindhoven 9,1 uit 45 beoordelingen	<i>“Uitstekend geadviseerd en geholpen. Hartelijk dank.”</i> - Martin Bax, Leende
9	Kehrens Snoeks Advocaten & Mediators - Best 9,0 uit 69 beoordelingen	<i>“Ervaring alleen maar als positief ervaren en zeer hulpvaardig.”</i> - Mieke Hooghordel, Elburg
10	Beer Advocaten - Amsterdam 9,0 uit 45 beoordelingen	<i>“Helaas niets te noemen ter verbetering! 10/10.”</i> - Anoniem, Amsterdam

Wilt u reviews gaan verzamelen? Dankzij reviews beter gevonden worden in Google? Meer omzet uit uw website halen door het publiceren van reviews? Bel of mail naar 088 - 833 88 38 of info@advocaatscore.nl

LAWYERS FOR LAWYERS

Prijs voor pleitbezorger Colombiaanse boer

DOOR / TATIANA SCHELTEMA

De Colombiaanse advocaat Rommel Duran ontving de Prix Ludovic-Trarieux 2019 voor zijn werk in zaken rond landrestitutie in Colombia. 'De beloften van het vredesakkoord met de FARC zijn niet ingelost.'

Amsterdam, november 2019 – Rommel Duran Castellanos (33) moet even een flesje opwarmen voor hij in gesprek kan. De Colombiaanse advocaat die altijd beweerde geen relatie te willen omdat hij, als advocaat in zaken tegen machtige kartels, overheden en multinationals, elk moment slachtoffer kan worden van een aanslag, is nu de trotse vader van een zoon van vijf maanden. Emiliano heet hij, naar Emiliano Zapata, de legendarische Mexicaanse revolutionair die opkwam tegen de uitbuiting van inheemse boeren door grootgrondbezitters. En nu dan toch? 'Wat kan ik zeggen,' grinnikt Duran. 'Als de ideale vrouw voorbijkomt...' Duran en zijn vrouw, een arts, komen net uit Luxemburg, waar Duran de prestigieuze Prix Ludovic-Trarieux in ontvangst nam voor zijn tomeloze inzet in restitutiezaken van boeren die van hun land waren verjaagd.

MIJNBOWBEDRIJVEN

Toch hebben hij en zijn collega's van zijn kantoor Equipo Jurídico Pueblos (EJP) nauwelijks successen geboekt. 'De meeste zaken liggen stil,' vertelt Duran. 'En de landrestitutiewet uit 2011 waarop we ons beroepen was een tijdelijke wet, die over twee jaar ophoudt te bestaan. Verschillende ngo's hebben ervoor gelobbyd dat hij wordt verlengd. Maar dat is niet gelukt.'

De boeren die hij bijstaat hebben het, sinds het vredesverdrag met de FARC in 2016, in veel opzichten zelfs zwaarder gekregen, zegt Duran. Verschillende multinationals melden zich, op zoek naar grondstoffen. 'Mensen die hun grond terugvroegen, werden bedreigd en moesten ergens anders gaan wonen. Maar daar werden ze ook weer weggejaagd, of zelfs opgepakt en opgesloten.' Zoals in het departement Cesar, in het noorden van Colombia, een streek die rijk is aan grondstoffen als goud, kolen, ijzererts en het mineraal coltan, dat wordt gebruikt in mobiele telefoons. Boeren die zich verzetten tegen het mijnen van grondstoffen op hun land brachten daarmee de vergunningaanvragen van multinationale mijnbouw-

bedrijven in gevaar – reden voor die bedrijven om paramilitairen op de boeren af te sturen, volgens Duran. Een andere groep cliënten komt uit een gemeenschap die zich verzette tegen de aanleg van een snelweg, dwars door hun dorp, door het Braziliaanse bedrijf Odebrecht. 'Omdat in het gebied ook guerrilla's zitten, is de makkelijkste methode om de boeren uit te schakelen te zeggen dat ze ook guerrilla's zijn. We merkten dat ze deze tactiek gebruikten doordat een veiligheidsbeambte van het bedrijf publiekelijk vertelde dat het leger surveillanceapparatuur ter beschikking stelde om de boeren af te luisteren. Je ziet dus dat de staat samenwerkt met de

multinationals, tégen de boeren.'

Ook Durans eigen veiligheidssituatie blijft penibel. Zijn kantoorgenoten en hij krijgen nu nog bescherming van de staat – er lopen vijf bodyguards rond op het kantoor. 'De situatie is ingewikkeld omdat wij vaak aangifte doen tegen de politie en het leger. We worden bedreigd en gevolgd en onze telefoons worden afgeluisterd. We vermoeden dat ze een zaak tegen ons willen beginnen. Het OM doet niets met onze meldingen en de staat wil onze bescherming afbouwen omdat er geen conflict meer zou zijn. Dus of we bescherming houden, is de vraag.'

Respect voor mensenrechten

De Prix Internationale des Droits de l'Homme Ludovic-Trarieux wordt jaarlijks door een jury van Europese vakgenoten toegekend aan een advocaat die 'door zijn werk, activiteiten of lijden het respect voor mensenrechten verdedigt'. De prijs is vernoemd naar de Franse advocaat en politicus Ludovic Trarieux (1840-1904), de advocaat van de ten onrechte van hoogverraad beschuldigde Joodse officier Alfred Dreyfus. Hij werd in 1985 voor het eerst uitgereikt aan advocaat Nelson Mandela, die toen nog in de gevangenis zat. Aan de prijs is een geldbedrag verbonden. Dat bedrag wil hij om veiligheidsredenen niet noemen. 'Maar de prijs helpt enorm bij het werk dat we doen.'

Juridische kwesties
die zijn weggezaakt

De waarheidsplicht in het civiele procesrecht

DOOR / JAN WOUTER ALT

Met de waarheidsplicht van artikel 21 Rv is het oppassen geblazen.

Sinds de arresten Goosen/
Goosen¹ en Stecon/Roerink²
is niet langer in geschil dat
zwijgen – als het uitkomt – niet baat.
In die arresten is uitgemaakt dat als
een partij feiten verzwijgt die tot een
voor de wederpartij gunstige afloop
van die procedure zouden hebben
kunnen leiden, terwijl zij wist of
behoorde te weten dat de wederpartij
niet met die feiten bekend was of
redelijkerwijs bekend behoorde te
zijn, deze ‘oneerlijke proceshouding’
een vorm van bedrog oplevert die
aanleiding kan geven tot herroeping
van het vonnis.³ In artikel 21 van het
Wetboek van Burgerlijke Rechtsvor-
dering (Rv) is deze jurisprudentie
gecodificeerd. Dat artikel bepaalt
dat partijen *verplicht* zijn de voor de
beslissing van belang zijnde feiten
volledig en naar waarheid aan te
voeren. Wordt deze verplichting niet
nageleefd, dan kan de rechter daar-
uit de gevolgtrekking maken die hij
geraden acht. De bedoeling van dit
artikel is dat partijen het geschil naar
waarheid terugbrengen tot de kern,
waarna de rechter dat geschil kan
beslechten zonder dat hij nog aller-
hande zijpaden dient te bewandelen.
Overigens ziet dat niet alleen op het
stellen van onwaarheden, maar ook
op het niet naar behoren informeren
van de rechter, zoals blijkt uit HR
25 maart 2011, ECLI:NL:HR:2011:
BO9675. De Hoge Raad oordeelt
aldaar dat deze plicht geldt voor alle
in het Rv geregelde procedures. Als
partijen niet aan deze verplichting
tot een juiste en volledige voorlich-

ting van de rechter en de wederpartij
hebben voldaan, staat het de rechter
vrij daaraan de gevolgtrekkingen
te verbinden die hij geraden acht.
Of partijen aan deze verplichting
hebben voldaan, berust op een aan
de rechter die over de feiten oor-
deelt voorbehouden uitleg van de
gedingstukken en op waarderingen
van feitelijke aard die in cassatie
niet op juistheid kunnen worden
onderzocht.

Doorgaans zal een rechter – in het
geval een partij niet aan haar
stelplicht voldoet – een vordering
afwijzen. Dat kan, afhankelijk van
de instantie waarin dit gebeurt,
dodelijk zijn voor die vordering.
De rechter kan echter ook een andere
oplossing kiezen. Denk bijvoorbeeld
aan kinderalimentatie waarin geen
van beide ouders voldoende inzage
geeft in de draagkracht. Dan kan de
rechter ook naar bevind van zaken
een alimentatie opleggen. Als dat
in hoger beroep gebeurt dan is dat
dus in cassatie niet met succes aan
te tasten.

De Hoge Raad oordeelt in voornoem-
de uitspraak (ECLI:NL:HR:2011:
BO9675) dat de rechter *ambtshalve*
mag oordelen dat een van partijen
of beide partijen in strijd heeft dan
wel hebben gehandeld met hun in
artikel 21 Rv bedoelde verplichting

en daaraan, ook zonder dat partijen
daarover specifiek hebben gede-
batteerd, gevolgen verbinden die in
overeenstemming zijn met de aard
van en de ernst van deze schending
van de desbetreffende verplichting.
Een verrassingsbeslissing kan dit,
volgens de Hoge Raad, niet opleve-
ren, tenzij uit het processuele debat
blijkt dat partijen met een dergelijke
beslissing en de gevolgen daarvan
geen rekening behoeften te houden.
Het ging hier over kinderalimentatie
en over partijen die te weinig infor-
matie hadden verstrekt. Nu artikel 21
Rv (ook) ziet op de waarheidsplicht
is deze jurisprudentie echter niet
beperkt tot de situatie waarin de
rechter *te weinig* informatie van een
partij of van partijen krijgt. Ook in
het geval van (gebleken) voor die
partij kenbaar *onjuiste* informatie
kan het voor die partij zonder vooraf-
gaande waarschuwing opeens einde
oefening zijn in die instantie. Als dat
in hoger beroep het geval is dan is
dat in cassatie in beginsel nog lastig
aan te tasten. Het is dus van belang
hier in een civiele procedure reke-
ning mee te houden.

Jan Wouter Alt is cassatie-
advocaat bij Alt Kam Boer
advocaten in Den Haag en
redacteur van dit blad.

NOTEN

- 1 HR 4 oktober 1996, NJ 1998, 45.
- 2 HR 13 december 1996, NJ 1998, 46 m.nt. HJS.
- 3 Zie voor de herroepingsprocedure de artt. 382 e.v. Rv.

I KNOW. DO YOU?

OpMaat
Financial
Law huB

Dé kapstok voor het financiële recht:

Grip: Nederlandse én Europese wet- en regelgeving (EUR-Lex) op één plek

Volledigheid: Toegang tot (beleids-)documenten van toezichthouders

Tijdsbesparing: Check voortaan één bron in plaats van tientallen

Up-to-date: Als eerste op de hoogte van wijzigingen dankzij nieuwsvoorzieningen

Overzicht: Een onderwerpsgerichte indeling op basis van financiële dienstverlening

Kwaliteit: Professionals uit het vakgebied waarborgen de kwaliteit

Ga voor meer informatie naar sdu.nl/flh

Sdu

→ www.boomjuridisch.nl

nieuw

Over de plaats van psychische schade in al zijn facetten in het aansprakelijkheidsrecht

S.D. Lindenberg
978-94-6290-700-3, 1e druk
228 pagina's, hardcover

gebonden editie
€ 39,00*

Bestel vandaag nog uw exemplaar
op www.boomjuridisch.nl

Boomjuridisch

www.boomjuridisch.nl

* Prijzen zijn excl. btw en incl. verzendkosten. Prijswijzigingen onder voorbehoud.
Onze leveringsvoorwaarden kunt u vinden op www.boomjuridisch.nl.

DE ADVOCaat DIE HET OPNAM TEGEN HITLER

Bijna was hij ongemerkt verdwenen in de mist van de geschiedenis. Terecht is de naam van Hans Litten weer in ere hersteld. Als de enige advocaat die het durfde op te nemen tegen Adolf Hitler.

DOOR / TILL KRESSIN

De Hans Littenstraße geldt als het civielrechtelijke epicentrum van Berlijn. Niet alleen is de rechtbank daar gevestigd, ook diverse organisaties van de Berlijnse advocatuur en het notariaat, alsmede alle federale juridische beroepsorganisaties.

En alhoewel de Littenstrasse sinds de jaren vijftig zo heet, gaf de directeur van de Deutsche Anwaltverein in 2017 enigszins beschaamd toe niet te weten wie Hans Litten eigenlijk was. Nota bene in een Britse krant stuitte hij op zijn levensverhaal. Litten was advocaat in het Berlijn van de jaren dertig, treffend in beeld gebracht in de detectiveserie *Babylon Berlin*.¹ Hoewel Litten daarin geen rol speelt, komt wel de zogenaamde 'Blutmai' van 1929 aan bod. Daarbij was Litten ook betrokken. Hij was de advocaat die zich samen met schrijver Heinrich Mann sterk maakte voor strafrechtelijke vervolging van politieagenten die tijdens de meidemonstraties een aantal betogers neerschoten. Litten was bezorgd over het repressief optredend stadsbestuur, dat probeerde een einde te maken aan

straatgevechten tussen communisten en SA-groepen. De indruk bestond dat de stad nazigeweld toereerde zolang zich dat tegen communisten richtte.

Als advocaat stelde hij dat nogmaals aan de kaak toen het Rollkommando 33, een knokploeg van de SA, in november 1930 het danscafé Tanzpalast Eden overviel, gasten en personeel mishandelde en het interieur kort en klein sloeg. Tot strafrechtelijke stappen tegen de leden van de knokploeg kwam het niet. Daarmee namen de slachtoffers geen genoegen en zo startte Litten een procedure om vervolging af te dwingen, vergelijkbaar met onze artikel 12-procedure. Hij richtte hij zijn pijlen niet alleen op de knokploeg maar ook op de NSDAP, omdat die knokploegen verbaal zou ophitsen en ondersteunen. Hij wilde dat het Openbaar Ministerie de NSDAP zou vervolgen voor opruiing en het uitlokken van strafbare feiten. Met dat doel riep hij de leider van de NSDAP, Adolf Hitler, op als getuige.

Op 8 mei 1931 moest Hitler tegen zijn zin verschijnen als getuige en

onderwierp Litten hem aan een uitvoerig getuigenverhoor. Delen van dit verhoor zijn bewaard gebleven. Hitler wees elke verantwoordelijkheid af. Partijgeschriften van zijn partijgenoot en latere propagandaminister Goebbels konden niet de partij worden toegerekend omdat ze niet waren voorzien van het officiële partijembleem.

En de letters SA zouden niet voor het agressieve 'Sturm Abteilung' staan, maar voor de 'Sport Abteilungen' van de partij.

Tijdens het verhoor voelde Hitler zich duidelijk in het nauw gedreven. Het biedt een doorkijkje naar de manier waarop hij zich mogelijk had gedragen als hij na de oorlog voor een tribunaal had moeten verschijnen. Misschien schuilt er ook iets goeds in het feit dat dit zijn slachtoffers bespaard is gebleven.

Litten liet hem niet weggelaten en fileerde zijn leugens en uitvluchten. Hitler werd tijdens het verhoor witheet. Het feit dat hij door een joodse² advocaat met communistische sympathieën urenlang ondervraagd werd, moet voor hem onverteerbaar

zijn geweest. Hij zou Litten de vernedering nooit vergeven. Het lukte Litten desondanks niet om een strafrechtelijke vervolging van de NSDAP te bewerkstelligen. Wel bereikte hij dat het Openbaar Ministerie alsnog tot vervolging van de daders overging. Diverse leden van het Rollkommando 33 werden tot hoge gevangenisstraffen veroordeeld. Littens aanpak is hem niet goed gekomen. Hij werd een van de door de NSDAP meest gehate mannen, tenminste één aanslag op zijn leven is gerapporteerd. In de maanden voordat de nazi's de macht grepen, kon hij alleen met beveiligers over straat.

Het verbaast dan ook niet dat Litten direct nadat Hitler aan de macht kwam, werd gearresteerd. Hitler had het persoonlijk op hem gemunt. De naam van Litten mocht in zijn aanwezigheid nooit worden uitgesproken. Collega-advocaten die het voor Litten wilde opnemen, kregen te horen dat ze enkele reis concentratiekamp riskeerden. Het probleem voor de NSDAP was dat Litten geen enkel strafbaar feit ten laste kon worden gelegd. Hij had slechts de belangen van zijn cliënten behartigd met de middelen die de wet ter beschikking stelde. Dat was ook het voornaamste argument waarmee zijn moeder, Irmgard Litten, hem op vrije voeten probeerde te krijgen. Irmgard Litten liet niets na om haar zoon weer vrij te krijgen. In haar boek, 'A mother fights Hitler', dat in 1940 in Londen werd gepubliceerd, doet ze op indrukwekkende wijze verslag van haar strijd tegen de nieuwe machthebbers.

CONCENTRATIEKAMP

Voor Litten zelf begon een onvrijwillige zwerftocht door gevangenis en concentratiekampen. In zijn eerste concentratiekamp, KZ Sonnenburg, trof hij SA Leider Bahr als commandant. Dezelfde Bahr was destijds

leider van het Rollkommando 33. Litten stuitte in het kamp ook op diverse andere SA-leden die door zijn actie in de gevangenis waren beland en die nu zijn bewakers waren. Het is nauwelijks voor te stellen welke vernederingen en martelingen hij in die tijd moet hebben ondergaan. De strijd van zijn moeder ging ondertussen door. Ze slaagde erin veel hoge ambtenaren en nationaalsocialisten te confronteren met het lot van haar zoon. Neen, haar zoon had niets misdaan, maar kon zij niet begrijpen dat juist Litten op geen mededogen mocht rekenen, nu zijn naam niet eens mocht worden uitgesproken in aanwezigheid van de Führer?

De omstandigheden werden voor Litten steeds ondraaglijker en toen hem in 1938, na een vijfjarig martyrrium, ook nog elk contact met de buitenwereld werd ontzegd, liet hij alle hoop varen. In hetzelfde jaar pleegde hij zelfmoord in concentratiekamp Dachau.

Zijn moeder emigreerde naar Engeland, waar zij haar boek publiceerde. Zo is het niet verwonderlijk dat name in Engeland belangstelling ontstond voor het lot van Litten. Hij was de man die het had aangedurfd met Hitler zelf de strijd aan te gaan.

DDR

De West-Duitse juridische wereld worstelde lang met Litten. Zijn historische betekenis was onbetwist, maar het feit dat juist de DDR Litten als held had ontdekt en een straat naar hem vernoemde, voorkwam lange tijd dat Litten ook in de Bonds-

republiek erkenning kreeg. Dat veranderde toen in Engeland rond 2010 weer mediale belangstelling voor Litten kwam. De BBC produceerde een speelfilm 'The Man Who Crossed Hitler' en een documentaire 'Hans Litten vs Adolf Hitler: To Stop a Tyrant'.³ Daarna volgde een toneelstuk over hem dat in 2016 in Dublin in première ging. Mede ingegeven door deze internationale waardering heeft ook de Deutsche Anwaltverein Litten herontdekt en hem uitgebreid herdacht. Inmiddels heet niet alleen de straat, maar ook het kantorencomplex, waarin onder meer de Duitse advocatenvereniging DAV is gevestigd, het 'Hans Litten Haus'. Wie de rechtbank ernaast bezoekt, ziet bij de ingang een plaquette ter nagedachtenis aan Hans Litten.

Ook nu leeft in de samenleving de vraag naar de verantwoordelijkheid van verspreiders van opruiende en polariserende teksten, of dat nu politici zijn of anderen, voor terroristische aanslagen van 'eenzame wolven', die zich door hen lieten motiveren. Bijna negentig jaar geleden, aan de vooravond van een wereldbrand, stelde advocaat Hans Litten deze vraag, in een strafrechtelijke context, ook aan de orde. Zijn lot zou voor ons een aansporing moeten zijn een antwoord te formuleren.

Mr. Till Kressin is advocaat en Rechtsanwalt te Arnhem.

NOTEN

- 1 De serie, gebaseerd op detectiveromans van Volker Kutscher (geb. 1962) over de hoofdpersonage commissaris Gereon Rath, een politiecommissaris in het Berlijn van de jaren dertig, is in 35 landen en door Netflix uitgezonden. Een derde staffel wordt dit najaar uitgezonden. De boeken van Volker Kutscher zijn in het Nederlands verschenen bij uitgeverij The House of Books.
- 2 Litten had een joodse vader. Of hij daarmee als jood kon gelden, is binnen het joodse geloof afhankelijk van welke definitie men hanteert. In de beleving van Hitler en volgens de latere rassenwetten was hij dat zeker.
- 3 Op YouTube is de door het Duitse ZDF bewerkte versie van de BBC-documentaire te zien: <https://www.youtube.com/watch?v=c-lHQOawr4>.

Aantjes Zevenberg

ADVOCATEN

C A S S A T I E
I N C I V I E L E Z A K E N

Mr. K. Aantjes
aantjes@ aantjeszevenberg.nl

Mr. F.I. van Dorsser
vandorsser@ aantjeszevenberg.nl

070-3906260 | www.aantjeszevenberg.nl

Prachtige vakantievilla's aan het Gardameer

altempoperduto.com

ADVANCE

Uw toevoegingen
direct uitbetaald

Werkwijze om uw
groei te financieren

Voor meer informatie
kijk op www.advance.nl
of bel: 0226 45 11 25
Advance (voorheen Cardec)

voordelen:

- 85% bij aanvang van uw toevoegingszaak binnen 24 uur op uw rekening
- 15% (+ btw) volgt na uitbetaling door de RvR
- Alle reeds lopende toevoegingszaken in één keer inbrengen
- Zelf bepalen of en op welk tijdstip u een toevoegingszaak ter bevoorschotting aanbiedt
- Extra uren inzake bewerkelijke zaken kunnen worden bevoorschot
- Meer financiële ruimte en meer werk kapitaal

Kies voor succes, kies voor OpMaat

De juridische bouwstenen voor
uw dagelijkse praktijk

Met OpMaat heeft u altijd toegang tot:

- Het laatste nieuws binnen uw vakgebied
- Alle middelen om uw zaak goed te onderbouwen
- De meest relevante jurisprudentie en commentaren
- De laatste ontwikkelingen in verdiepende tijdschriftartikelen
- Actuele wet- & regelgeving Nederland

Wilt u de zekerheid hebben dat u nooit juridische actualiteiten mist? In OpMaat stelt u zelf attenteringen in op belangrijke onderwerpen. Kies OpMaat per domein, een combinatie van domeinen of het volledige pakket. U beslist!

Kijk voor meer informatie op www.sdu.nl/opmaat

Sdu

ALS ADVOCaat SPECIALISEREN IN HET FAMILIE-ERFRECHT OF INTERNATIONAAL PRIVAATRECHT?

MEESTERS IN SCHEIDEN ERVEN EN MEDIATION

Als vFAS-er ...

- ... ben je specialist in het familie- en/of erfrecht
- ... kan je je verder specialiseren in het Internationaal Privaatrecht
- ... heb je een groot netwerk van collega specialisten
- ... heb je toegang tot een landelijk intervisie netwerk
- ... blijf je Up to date door cursussen en landelijke events speciaal voor de vFAS leden
- ... ben je naast advocaat ook mediator
- ... neem je de hoogste standaard in acht omtrent de gedragscode voor advocaten en mediators
- ... mag je het NOVA-Keurmerk lid-specialisatievereniging voeren

Herken je jezelf en zie je de voordelen van bovenstaande zaken? Schrijf je dan nu als lid en volg een van de specialisatie-opleidingen tot vFAS Advocaat.

... en welkom bij de vFAS!

Neem vandaag nog contact met ons op via info@verenigingfas.nl of via 070 - 3626215. Of kijk op verenigingfas.nl voor meer informatie.

www.verenigingfas.nl
www.verder-online.nl
www.erven-online.nl

NEDERLANDSE VERENIGING

Familie- en erfrecht
Advocaten
Scheidingsmediators

JUBILEUM 2019

ONTMOETINGSPLEK VOOR GOOISCHE ADVOCATEN

DOOR / FRANCISCA MEBIUS

De Gooische Advocaten Vereniging (GAV) bestaat dit jaar 35 jaar. Voorzitter Annejet Lamme (42), advocaat bestuursrecht bij Vesting Advocaten in Weesp, over de 'succesvolle formule' van de vereniging.

Het bestuur besloot bij de oprichting in 1984 om iedere laatste woensdag van de maand een vergadering te houden bij Sociëteit De Unie in Hilversum. Een borrel en een lezing gingen daaraan vooraf en na afloop volgde een eenvoudige maaltijd. Anno 2019 doen we het nog steeds zo.'

De GAV bestaat uit 75 advocaat-leden uit het Gooi. 'De meeste leden werken zelfstandig en daardoor is het merendeel tussen de veertig en 65 jaar oud.' Het doel van de vereniging is het bevorderen van gemeen-

'De vereniging geeft advocaten de mogelijkheid met elkaar te sparren'

schappelijke belangen en onderlinge contacten. Daarnaast staan het uitwisselen en de verbreding van kennis en ervaring centraal. 'In de afgelopen periode hebben we lezingen gehad over nieuw bewijsrecht van professor Asser, hoogleraar Burgerlijk Procesrecht aan de Universiteit Leiden, een cursus Wwft van Birgit Snijder van De Brauw Blackstone Westbroek en een cursus over gedragsrecht

De GAV op bezoek bij de Hoge Raad in Den Haag begin 2019.

van advocaat Leonie Rammeloo (TACT Advocaten, Amsterdam),' vertelt Lamme. 'Verder heeft de deken van het arrondissement Midden-Nederland, Bas Le Large, een lezing gegeven over efficiënt werken.'

Naast de maandelijksse bijeenkomst met lezing en uitgebreide cursussen organiseert de vereniging jaarlijks een vaaruitje en De Juridische Quiz.

Lamme: 'Tijdens deze quiz strijden advocaten in teams tegen leden van de rechterlijke macht, notarissen en leden van de Jonge Balie. In het verleden werden er ook studiereizen georganiseerd. We zijn van plan dat weer op te pakken. Begin dit jaar hebben we de Hoge Raad in Den Haag bezocht.'

De vereniging is volgens Lamme belangrijk omdat de meeste leden zelfstandig werken, binnen een klei-

ner verband of alleen. 'De vereniging geeft advocaten de mogelijkheid om met elkaar te sparren over zaken of kantoororganisatie. Daarnaast verwijzen we onderling zaken aan elkaar door.'

De advocaat denkt dat onderlinge samenwerking voor kleine kantoren in de toekomst belangrijker wordt. 'De Gooische Advocaten Vereniging kan hier een mooie rol in spelen. Door samen cursussen te volgen, kan het opleidingsbudget worden beperkt. Verder willen we binnen de vereniging in het kader van de binnenkort verplichte kwaliteitstoets intervisiegroepen gaan vormen.'

Voor 2020 zijn we op zoek naar nieuwe jubilarissen. Bent u volgend jaar 5, 10, 20 of zelfs 50 jaar advocaat? Of viert uw kantoor een bronzen, zilveren of gouden jubileum? Mail dan naar redactie@advocatenblad.nl.

Met het spreekrecht voor slachtoffers is het strafproces complexer geworden. Hoe kan de rol van het slachtoffer het best worden ingevuld?

PROCESROL SLACHTOFFER LEIDT TOT HOOFDBREKENS

DOOR / HEDY JAK

Het spreekrecht, waarbij slachtoffers zich sinds 2016 onbeperkt mogen uitspreken: het zorgt al geruime tijd voor de nodige discussie. Want hoe zit het met de procedurele rechtvaardigheid en de onschuldpresumptie? Hebben alle belanghebbenden een duidelijk afgebakende eigen rol in het strafproces? Het spreekrecht moet gewaarborgd blijven, is de heersende opinie. Maar over de manier waarop verschillen de meningen nogal. Er is nog geen pasklare oplossing. 'Het recht is in beweging en het slachtoffer neemt een steeds belangrijker positie in. En dat is maar goed ook,' stelt slachtofferadvocaat Richard Korver tijdens het symposium *De rol van het slachtoffer in het strafrecht* op 8 november in De LiK in Utrecht. Als bekend voorstander van meer

rechten voor slachtoffers pleit hij voor een eigen procesrol voor het slachtoffer in het strafrecht. 'Het slachtoffer moet zelfstandig de rechtsgang kunnen maken en niet hoeven te leunen op het OM, zeker gezien de veelvuldige fouten dat het OM maakt tijdens processen. Slachtoffers moeten eigen rechtsmiddelen kunnen inzetten om te ageren tegen het OM en de verdachte.'

PROCESPARTIJ

Een constructie waarbij beide partijen – slachtoffer en verdachte – op een meer evenredige manier tegenover elkaar staan. Wat zou dat betekenen voor de structuur van het strafproces? Volgens Theo de Roos, emeritus hoogleraar strafrecht, bewijs je slachtoffers niet per se een dienst door hen meer rechten te

geven. 'Vooralsnog wil de wetgever daar nog niet aan, dat het slachtoffer een volledige procespartij wordt. Persoonlijk ben ik voor een eenmalig spreekrecht van het slachtoffer voor het requisitoir en dat kan over alles gaan, van gewenste straf tot bewijsmateriaal. Hoewel een geloofwaardig impactstatement de meeste indruk maakt, is mijn ervaring. Maar er is een kritische grens, met het oog op secundaire victimisatie. De kans bestaat dat het leed in de juridische procedure alleen maar groter wordt.' Kritiek op het OM wuift Tanja Pastoor, advocaat-generaal bij Ressortsparket Arnhem-Leeuwarden, niet weg. 'Ik beaam dat er situaties voorkomen die beschamend zijn, zoals het niet informeren van slachtoffers over het plotseling intrekken van een appel door een verdachte, waardoor een slachtoffer voor niets afreist naar de zitting of gebrek aan uitleg over het strafproces. Maar het OM wil een lerende organisatie zijn, en is dat ook,' zegt Pastoor.

Ze spreekt over de ingewikkelde positie van het OM ten opzichte van de verankering van rechten van slachtoffers. 'De positie van officier van justitie is niet veranderd, die is leidend in het opsporingsonderzoek en heeft een onpartijdige rol als magistraat. Dat zorgt voor grote hoofdbrekens. Want een slachtoffer heeft recht op volledig en tijdig informeren, maar gelijktijdig moet ik waken voor zorgvuldige onderzoeksbelangen. Soms zijn dat botsende rechten in een strafproces. Het zijn complexe vraagstukken die mij regelmatig in een spagaat brengen. Meer informatie verstrekken aan een slachtoffer kan heel precair zijn, dan rijst geregeld de vraag: aan wie leg je wat uit, en op welk moment?'

Ook Pastoor ziet een belangrijke rol voor het slachtoffer. Zij vraagt zich af of een proces in twee fasen een oplossing zou bieden. 'Waarbij de rechter zich eerst uitlaat over de bewezenver-

klaring en daarna het slachtoffer aan bod kan komen bij wat bewezen is verklaard. Maar wat is bij vrijspraak dan de rol voor het slachtoffer?'

PLEA BARGAINING

De positie van slachtoffers in het strafrecht is lastig, meent ook raadsheer Bart Stapert. 'De verschillende functies in het strafproces zitten in Nederland allemaal bij elkaar. Civiele eisen, slachtoffergetuigenissen, en de rol van het OM dat in ons systeem meer magistratelijk opkomt voor het slachtoffer, het loopt allemaal door elkaar heen. In de Verenigde Staten (waar hij als strafrechtadvocaat voor met name terdoodveroordeelden werkte, *red.*) is dat uit elkaar getrokken en dat vind ik zuiverder.'

Volgens Stapert valt er veel te zeggen voor het Amerikaanse *plea bargaining* systeem, waarbij twee partijen onderhandelen over de schuldbekenenis. 'Voor slachtoffers is niets zo frustrerend als dat de verdachte zijn mond houdt, of blijft ontkennen. *Plea bargaining* leidt ertoe dat de verdachte volmondig zegt dat hij het gedaan heeft, want dat is een deel van de onderhandeling.'

De raadsheer zag dat die erkenning voor veel nabestaanden positief werkt. 'De straf wordt onderling vastgesteld en opgelegd en daarmee is de procedure afgelopen, want het hoger beroep wordt met de onderhandeling opgegeven. Dat betekent geen langdurige zittingen en dat scheelt tijd, kosten en het belangrijkste misschien wel, het leidt tot acceptatie.' Overigens erkent hij wel dat er een risico aan vastzit wanneer iemand bekend terwijl hij het niet heeft gedaan.

GELIJKWAARDIG

Die gelijkwaardigheid van partijen zie je ook terug in het Belgisch

strafrecht, schetst een Belgisch strafrechtadvocaat uit de zaal. Daar heb je tijdens de zitting aan de ene kant van de zaal de verdachte met advocaat, en aan de andere kant de burgerlijke partij die meent schade te hebben opgelopen. De burgerlijke partij moet die schade zelf bewijzen, kan zelfstandig onderzoeken starten en mag zich niet uitlaten over de strafmaat.

Volgens Korver willen slachtoffers voornamelijk spreken om de straf te beïnvloeden, aandacht en erkenning te vragen en de gevolgen te vertellen. 'Zwijgen is niet langer goud. Als feiten schreeuwen om een uitleg dan moet je spreken,' meent hij. Dat slachtofferverklaringen impact kunnen hebben, behoeft geen

'Een geloofwaardig impactstatement maakt de meeste indruk, is mijn ervaring'

verdere uitleg. Maar hoe waarden rechtens slachtofferverklaringen? 'Er is nergens goed omschreven hoe je dat als rechter moet waarden of beoordelen,' vertelt Stapert. 'Rechters in een strafproces vullen dat op eigen wijze in en daar zit verschil tussen. De subjectiviteit van strafoplegging is groot, maar er zijn geen algoritmes die dit kunnen overnemen. Rechters kijken op een eigen manier naar de situatie, en dat moet je ook niet willen verliezen.'

Verwachtingsmanagement maakt het nog gecompliceerder, volgens hem. 'Je kunt het systeem zo veel mogelijk standaardiseren of meer voorspelbaar maken, anders wordt het willekeurig. Maar je zult altijd een bepaalde mate van maatwerk moeten leveren, het blijven individuele zaken. Het belangrijkste is, denk ik, dat na een zitting iedereen het gevoel heeft gehad: ik ben gehoord.'

SLAPENDE DIENSTVERBANDEN HET BEDJE IS GESPREID

De recente beslissing van de Hoge Raad over slapende dienstverbanden maakt een einde aan een langlopende discussie. Arbeidsrechtadvocaat Sander Theunissen is blij dat er duidelijkheid is. Een paar puntjes staan nog open.

DOOR / SANDER THEUNISSEN

Op 8 november 2019 beantwoordde de Hoge Raad de prejudiciële vragen omtrent het beëindigen van slapende dienstverbanden.¹ Volgens de Hoge Raad leent de Stoof/Mammoet-leer zich niet voor omgekeerde toepassing, maar zijn werkgevers op basis van het goed werkgeverschap in beginsel verplicht om in te gaan op een voorstel van een langdurig arbeidsongeschikte werknemer om het slapende dienstverband te beëindigen. Daarbij dient de werkgever de wettelijke transitievergoeding te betalen. Deze Xella-beslissing maakt een einde aan een langlopende maatschappelijke discussie. Hierna volgt een analyse van deze beslissing.

DE XELLA-BESLISSING

De Hoge Raad volgt de conclusie van A-G De Bock dat de maatstaf van Stoof/Mammoet zich niet leent voor 'omgekeerde toepassing', omdat die maatstaf ziet op *wijziging* en niet op *beëindiging* van de arbeidsovereenkomst en omdat de positie van de

werknemer verschilt met die van de werkgever (rechtsoverweging 2.6.3). Vervolgens overweegt de Hoge Raad dat de Wet compensatie transitievergoeding (Wct) beoogt een einde te maken aan slapende dienstverbanden, zodat de norm van het goed werkgeverschap met zich brengt dat een werkgever het slapende dienstverband in beginsel dient te beëindigen als de werknemer dat wenst (eerste paragraaf van rechtsoverweging 2.7.2). Hierbij wordt door de Hoge Raad benadrukt dat de aan de werknemer te betalen vergoeding niet meer hoeft te bedragen dan hetgeen aan transitievergoeding verschuldigd zou zijn bij beëindiging van de arbeidsovereenkomst op de dag na die waarop de werkgever wegens arbeidsongeschiktheid van de werknemer de arbeidsovereenkomst zou kunnen (doen) beëindigen (eerste paragraaf van rechtsoverweging 2.7.3). Anders dan A-G De Bock en anders dan in de vierde prejudiciële vraag wordt verondersteld, dient volgens

de Hoge Raad voor de hoogte van de vergoeding *niet* te worden aangesloten bij de hoogte van het bedrag dat de werkgever ingevolge de compensatieregeling op het UWV kan verhalen. Dit betekent dat een werkgever gehouden kan zijn in te gaan op het voorstel van de werknemer om aan hem een ontslagvergoeding ter hoogte van de transitievergoeding te betalen, terwijl de compensatie van het UWV lager zal zijn (tweede paragraaf van rechtsoverweging 2.7.2). Deze uitzonderingssituatie kan zich bijvoorbeeld voordoen bij werknemers die op verkorte termijn een IVA-uitkering hebben ontvangen, als gevolg waarvan de loonsom gedurende de wachttijd van in beginsel 104 weken lager is dan de transitievergoeding. Ook anders dan A-G De Bock beperkt de Hoge Raad de mogelijkheden om niet in te gaan op het beëindigingsvoorstel van de werknemer met een slapend dienstverband. De Hoge Raad overweegt dat slechts wanneer de werkgever aannemelijk maakt dat de voorfinanciering van de betaling

van de vergoeding aan werknemer leidt tot *ernstige financiële* problemen, de *rechter* kan beslissen dat betaling kan geschieden in termijnen of kan worden opgeschort tot na 1 april 2020. Dat lat wordt door de Hoge Raad dus gelegd ter hoogte van de toets van artikel 6:248 lid 2 BW. Vanaf 1 april 2020 zijn eventuele voorfinancieringsproblemen niet meer reden tot betaling in termijnen c.q. opschorting van de betaling van de vergoeding (rechtsoverweging 2.7.4).

De Hoge Raad volgt de conclusie van A-G De Bock dat de werkgever een gerechtvaardigd belang kan hebben bij instandhouding van het slapende dienstverband wanneer er reële re-integratiemogelijkheden zijn (tweede paragraaf van rechtsoverweging 2.7.3).

OMGEKEERDE STOOF/ MAMMOET IN EEN NIEUW JASJE?

Opvallend aan de Xella-beslissing is allereerst dat de Stoof/Mammoet-leer zich niet voor omgekeerde toepassing leent, maar dat de open norm van artikel 7:611 BW moet worden toegepast. De *facto* zijn er naar mijn mening evenwel weinig verschillen tussen beide toepassingen. In Stoof/Mammoet is een drietrapsraket ontwikkeld ter beoordeling van de vraag of een werknemer een wijziging van arbeidsvoorwaarden moet accepteren. Allereerst moet sprake zijn van gewijzigde omstandigheden waarin de werkgever als goed werkgever aanleiding heeft kunnen vinden tot het doen van het betreffende wijzigingsvoorstel. In de tweede plaats moet worden beoordeeld of het wijzigingsvoorstel redelijk is. In de derde plaats gaat het erom of de werknemer dit redelijke voorstel in redelijkheid moet aanvaarden. In de Xella-beslissing is aangenomen dat de werknemer, gelet op de gewijzigde omstandigheden (namelijk het slapende dienstverband), een redelijk voorstel tot beëindiging van de arbeidsovereenkomst mag doen, waarbij als uitgangspunt

geldt dat de werkgever redelijkerwijs in moet gaan op dit voorstel.

DE UITZONDERING VAN REËLE RE- INTEGRATIEMOGELIJKHEDEN

De Hoge Raad is met A-G De Bock van mening dat reële re-integratiemogelijkheden kunnen leiden tot het slapend houden van het dienstverband. Op zich is deze uitzonderingsgrond begrijpelijk. Werkgevers kunnen zo een vinger aan de pols houden op het gebied van re-integratie. Eigenrisicodragers voor de WGA, zijnde werkgevers die een *ex*-werknemer moeten re-integreren en de WGA-uitkering betalen, hebben echter geen belang om het dienstverband slapend te houden. Zij zijn op grond van de Wet WIA al verplicht de *ex*-werknemer te re-integreren (zie hierover uitvoeriger hoofdstuk 6 van de conclusie van A-G De Bock). Naar mijn mening heeft de WGA-eigenrisicodragende werkgever dus geen belang om een dienstverband slapend te houden, ook niet wanneer sprake is van reële re-integratiemogelijkheden.

De vraag is voorts wanneer sprake is van reële re-integratiemogelijkheden. Ten eerste zijn er volgens mij reële re-integratiemogelijkheden wanneer de langdurig arbeidsongeschikte werknemer binnen 26 weken de bedongen arbeid in aangepaste vorm kan verrichten (artikel 7:669 lid 3 sub b BW). Als er binnen deze termijn mogelijkheden zijn om de bedongen arbeid in aangepaste vorm te verrichten, zal het UWV geen ontslagvergunning verlenen. In dat geval zal er ook geen recht op compensatie zijn (ook niet als de arbeidsovereenkomst wordt beëindigd met een vaststellingsovereenkomst), omdat niet is voldaan aan het vereiste dat de arbeidsovereenkomst is beëindigd omdat de werknemer wegens ziekte of gebreken niet meer in staat was de bedongen arbeid te verrichten (artikel 7:673e lid 1 sub a1 BW). Ten tweede zijn er reële re-integratiemogelijkheden als de langdurig arbeidsongeschikte werknemer op

termijn passende arbeid als bedoeld in artikel 7:658a lid 4 BW zou kunnen verrichten. Een werkgever heeft na afloop van de wachttijd van in beginsel 104 weken geen verplichting meer de werknemer in tweede spoor te re-integreren (artikel 7:658a lid 1 BW). Daarom denk ik dat uitsluitend sprake is van reële re-integratiemogelijkheden, wanneer – na afloop van in beginsel 104 weken – toch op termijn in eerste spoor zou kunnen worden gere-integreerd. Reële mogelijkheden zouden er bijvoorbeeld kunnen zijn wanneer een werknemer wordt behandeld voor een ernstige ziekte, met de prognose dat hij na negen maanden behandeling passend werk zal kunnen verrichten.² In het kader van passende arbeid kan de termijn dus relatief lang zijn voor de beoordeling of er reële re-integratiemogelijkheden zijn.

DE XELLA-BESLISSING EN SCHADEVERGOEDING

In de periode 1 juli 2015 tot 8 november 2019 heeft een groot aantal werknemers verzocht hun slapende dienstverband te beëindigen, onder toekenning van de transitievergoeding. Stel nu dat de werkgever niet is ingegaan op de beëindigingsverzoeken van de werknemer en het dienstverband slapend heeft gehouden tot de AOW-gerechtigde leeftijd of het overlijden van de werknemer. In die gevallen kan de arbeidsovereenkomst van rechtswege geëindigd of opgezegd zijn en is de transitievergoeding niet meer verschuldigd. Kan de *ex*-werknemer dan alsnog succesvol een procedure starten? Mogelijk heeft de *ex*-werknemer (of zijn nabestaanden) dan een vordering wegens schadevergoeding ter hoogte van de transitievergoeding, omdat de werkgever niet conform de Xella-beslissing is ingegaan op een redelijk beëindigingsvoorstel. Hierover zal ongetwijfeld rechtspraak komen. Eén optie is dat de *ex*-werknemer en de *ex*-werkgever een vaststellingsovereenkomst sluiten, waarin is bepaald dat de arbeidsovereenkomst met ►

terugwerkende kracht eindigt op het moment dat de 104-wekenperiode eindigde. De vaststellingsovereenkomst beëindigt immers een onzekerheid of geschil op vermogensrechtelijk gebied (artikel 7:902 BW). Uit de wet blijkt verder niet dat een arbeidsovereenkomst niet met wederzijds goedvinden met terugwerkende kracht kan worden beëindigd. Ongedaanmakingsverplichtingen zijn er niet of nauwelijks, gelet op het slapende dienstverband, en er wordt geen afbreuk gedaan aan inmiddels verkregen rechten van derden (artikel 7:903 BW). Volgens mij kan een dergelijke vaststellingsovereenkomst worden gesloten, zodat de ex-werknemer recht heeft op de transitievergoeding. Ik denk evenwel dat de werkgever geen compensatie van het UWV krijgt, omdat de Xella-uitspraak ziet op voorstellen van werknemers met een slapend dienstverband, waarbij aan de b-grond van artikel 7:669 lid 3 BW wordt voldaan. De ex-werknemer voldoet niet aan deze criteria.

DE XELLA-BESLISSING EN HET OVERGANGSRECHT

Een vierde te bespreken aspect is de Xella-beslissing in combinatie met het overgangsrecht van de Wet arbeidsmarkt in balans (WAB). Per 1 januari 2020 wijzigt de berekeningswijze van de transitievergoeding als gevolg van de WAB. Hoofregel is onmiddellijke werking: vóór 1 januari 2020 geldt de Wwz-berekeningswijze van de transitievergoeding en vanaf 1 januari 2020 geldt de WAB-berekeningswijze. Uit artikel XII van het overgangsrecht bij de WAB volgt echter dat de Wwz-berekeningswijze blijft gelden ondanks dat de arbeidsovereenkomst eindigt na 1 januari 2020, wanneer:

- a. de arbeidsovereenkomst vóór 1 januari 2020 is opgezegd;
- b. de werknemer vóór 1 januari 2020 schriftelijk heeft ingestemd met de opzegging;

- c. de werkgever vóór 1 januari 2020 een ontslag aanvraag bij het UWV heeft ingediend en met toestemming van het UWV vervolgens opzegt; of
- d. de werkgever vóór 1 januari 2020 een verzoek tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst bij de kantonrechter heeft ingediend.

Het voornoemde overgangsrecht is niet van toepassing op de Xella-beslissing. Immers, daar gaat het om een voorstel ter beëindiging van de arbeidsovereenkomst met wederzijds goedvinden. Als een werknemer bijvoorbeeld op 1 december 2019 aan de werkgever een voorstel doet ter beëindiging van zijn sinds 1 november 2018 slapende dienstverband, waarbij de arbeidsovereenkomst met inachtnaam van de fictieve opzegtermijn eindigt met ingang van 1 februari 2020, geldt dus de WAB-berekeningswijze. De werkgever dient dus de (lagere) WAB-transitievergoeding aan de werknemer te betalen.

Aangezien artikel 7:673e lid 2 BW bepaalt dat de compensatie aan de werkgever wordt gefixeerd op in beginsel de transitievergoeding zoals deze gold per einde wachttijd, lijkt het of de werkgever de (hogere) Wwz-transitievergoeding kan terugvragen bij het UWV. De werkgever zou dan meer krijgen gecompenseerd van het UWV dan zij aan de werknemer heeft betaald. Artikel XIII lid 2 van het overgangsrecht bij de WAB regelt evenwel dat de compensatie niet hoger is dan de WAB-transitievergoeding als de arbeidsovereenkomst eindigt op of na 1 januari 2020. Werknemers doen er derhalve

verstandig aan om voor te stellen dat de arbeidsovereenkomst vóór 1 januari 2020 met wederzijds goedvinden eindigt, onder toekenning van de Wwz-transitievergoeding. Ik verwacht niet dat het UWV zich dan op het standpunt zal stellen dat de fictieve opzegtermijn in acht had moeten worden genomen, als gevolg waarvan slechts de WAB-transitievergoeding wordt gecompenseerd. Eén stapje verder gaat het als de werknemer, die een slapend dienstverband had vóór 1 januari 2020, na 1 januari 2020 voorstelt de arbeidsovereenkomst met terugwerkende kracht te beëindigen vóór 1 januari 2020, om zodoende alsnog de Wwz-transitievergoeding te toucheren. Hoewel het met terugwerkende kracht beëindigen van een arbeidsovereenkomst niet onmogelijk is, vermoed ik dat het UWV slechts de WAB-transitievergoeding zal compenseren, aangezien de overeenkomst na 1 januari 2020 tot stand gekomen is.

SLOTOPMERKINGEN

Al met al heeft de Hoge Raad duidelijkheid verschaft over het beëindigen van slapende dienstverbanden. Op een aantal onderwerpen zal verder moeten worden geïncideerd om meer duidelijkheid te krijgen, zoals het begrip 'reële re-integratiemogelijkheden', de vraag of een werknemer recht heeft op schadevergoeding als de werkgever niet is ingegaan op een beëindigingsvoorstel en de perikelen rondom overgangsrecht. ■

Sander Theunissen is sinds 2016 arbeidsrechtadvocaat bij Lexence in Amsterdam.

NOTEN

- 1 HR 8 november 2019, ECLI:NL:HR:2019:1734 (Werknemer/Xella Kalkzandsteenfabriek De Hazelaar B.V.).
- 2 Als 'slechts' wordt verwacht dat de werknemer gedeeltelijk zal herstellen, kan de werknemer vragen om een gedeeltelijke beëindiging en pro rata transitievergoeding. Zie hierover HR 14 september 2018, ECLI:NL:HR:2018:1617 (Kolom) en de prejudiciële vragen in Hof Amsterdam 15 oktober 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:3717 (Sipor).

BRONKHORST M.03 | 7 x 3 METER | VANAF 19.950

Garden escape

Laat het jachtige dagelijkse leven achter u en ontspan in uw eigen tuinkamer. Lekker lang buiten blijven zitten, beschermt tegen de wind en regen en van alle gemakken voorzien. Kies voor ambachtelijke kwaliteit van Bronkhorst. Kijk op [bronkhorstbuitenleven.nl](https://www.bronkhorstbuitenleven.nl) of bel 0577 - 75 09 44 voor een afspraak.

BRONKHORST®

Cursuskalender december 2019

OSR juridische opleidingen: leren met en van elkaar

Een leven lang leren, met elkaar en praktijkgericht zodat je morgen kunt toepassen wat je vandaag leert! Met een juridische opleiding van OSR kies je voor kwaliteit. Bekijk hieronder ons cursusaanbod of ga naar osr.nl voor al onze cursussen van dit en aankomend jaar.

Al deze cursussen hebben startgarantie!

Startdatum	Aantal dagen	Opleiding	Prijs	Punten NOvA
9 december	1	Actualiteitencursus civiel proces- en bewijsrecht	€ 625,00	5
9 december	1	Cursus intellectuele eigendom	€ 625,00	5
9 december	1	Actualiteitencursus Wabo en ontwikkelingen Omgevingswet	€ 625,00	5
10 december	1	Cursus ZSM en de strafbeschikking in de praktijk	€ 625,00	5
11 december	1	Basiscursus AVG in de praktijk	€ 750,00	6
12 december	1	Actualiteitencursus Jeugdwet en herziene kindbeschermingsmaatregelen	€ 500,00	4
12 december	1	Verdiepingscursus jeugdstraf(proces)recht	€ 750,00	6
12 december	1	Cursus ontneming wederrechtelijk verkregen voordeel en witwassen	€ 625,00	5
13 december	1	Actualiteitencursus Vreemdelingenbewaring (locatie Utrecht)	€ 550,00	5
13 december	1	Actualiteitencursus arbeidsrecht	€ 625,00	5
13 december	1	Actualiteitencursus Awb	€ 625,00	5
13 december	1	Verdiepingscursus werkgeversaansprakelijkheid	€ 625,00	5
13 december	1	Actualiteitencursus EU-migratierecht I (regulier)	€ 550,00	5
16 december	1	Verdiepingscursus alimentatierekenen DGA en de zelfstandig ondernemer	€ 750,00	6
16 december	1	Actualiteitencursus inreisverbod en ongewenstverklaring	€ 375,00	4
16 december	1	Actualiteitencursus scheidingsrecht	€ 625,00	5
16 december	1	Actualiteitencursus huurrecht	€ 625,00	5
17 december	1	Actualiteitencursus straf(proces)recht	€ 625,00	5
17 december	1	Basiscursus bewijs in het bestuursrecht	€ 625,00	5
17 december	1	Cursus drang naar dwang in het strafrecht	€ 625,00	5
17 december	1	Actualiteitencursus gezinsmigratie	€ 550,00	5
18 december	1	Basiscursus jeugdrecht	€ 750,00	6
18 december	1	Actualiteitencursus sociale zekerheid	€ 625,00	5
18 december	1	Actualiteitencursus medische aspecten in de asielpcedure	€ 550,00	5
18 december	2	Training effectief optreden ter zitting bij de bestuursrechter	€ 1.500,00	4
19 december	1	Actualiteitencursus slachtofferzaken: schadeposten	€ 625,00	5
19 december	1	Actualiteiten Participatiewet	€ 625,00	5
20 december	1	Actualiteitencursus mensenhandel	€ 550,00	5
20 december	1	Actualiteitencursus EU handvest	€ 375,00	3
20 december	1	Training effectieve gespreksvoering met getraumatiseerde cliënten	€ 575,00	

KRONIEKEN

FORMEEL STRAFRECHT
MATERIEEL STRAFRECHT

INHOUD

Kroniek Formeel strafrecht

- 67** Aanhoudingsverzoeken/
aanwezigheidsrecht
- 68** (Beperking) cassatieberoep
- 69** Herziening beoordelingskader
  - 69** Gronden voor herziening
  - 69** Ontvankelijkheidseis
  - 69** Nader onderzoek
  - 69** Beslissingen
  - 69** Wat gebeurde er in 2019?
- 70** Kroongetuigen
- 71** Benadeelde partij
- 72** Bijzondere opsporings-
bevoegdheden
- 73** Ontneming
- 73** Oproepen en horen getuigen
  - 73** Compenserende maatregelen bij
verklaring van 'significant weight'
  - 74** Motiveringsplicht afwijzing
getuigenverzoeken
  - 74** Vidgen II
- 75** Voorlopige hechtenis
  - 75** Europees Hof voor de
Rechten van de Mens
  - 75** Hoge Raad
  - 75** Lagere rechtspraak
  - 75** Pilot Kleinschalige Voorziening
  - 75** Schadevergoeding ex artikel
89 Sv

- 75** Vormverzuimen lagere
rechtspraak
  - 75** Niet-ontvankelijkheid Openbaar
Ministerie
  - 76** Onherstelbaar vormverzuim
  - 76** Andere
vervolgingsbeletselen
  - 77** Bewijsuitsluiting
  - 78** Strafvermindering
- 78** Wet- en regelgeving
  - 78** Nieuwe wetten
  - 79** Wetsvoorstellen

- 87** Zeden
  - 87** Uitleg van het bestanddeel
'dwingt'
  - 87** Vrijspraak ontucht met
minderjarige vanwege
ontbreken aangifte
- 87** Terroristische misdrijven
- 88** Beïnvloeding getuigen
- 89** Opium

90 Derk Wiersum

Kroniek Materieel strafrecht

- 80** Algemene leerstukken
  - 80** Opzet
  - 81** Schuld
    - 81** Artikel 6 VVV
    - 81** Artikel 307 Sr
  - 82** Deelnemingsvormen
  - 82** Noodweer(exces)
- 84** Specifieke delicten
  - 84** Mensenhandel (en het
bestanddeel uitbuiting)
  - 84** Oplichting
  - 84** Mishandeling (zwaar lichamelijk
letsel)
  - 85** Openlijk geweld
  - 86** Witwassen

Deze en eerdere Kronieken zijn ook te lezen op de website van het *Advocatenblad*. U dient zich daarvoor aan te melden met uw gebruikersnaam en wachtwoord. Als u nog geen account heeft, kunt u dat maken. Gebruik daarvoor eenmalig het wachtwoord **Advocatenblad**, om dat vervolgens te veranderen in een wachtwoord naar keuze.

COLOFON

Publicatiedatum 3 december 2019

99e jaargang

Het *Advocatenblad*, het blad voor de Nederlandse advocatuur, verschijnt 10 keer per jaar en wordt uitgegeven door Boom juridisch. De van de Nederlandse orde van advocaten onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen.

Hoofdredacteur

Kees Pijnappels

Samenstelling

Nathalie Gloudemans-Voogd

Advocaat-redactieleden

Jan Wouter Alt, Aldert van der Bent, Yola Geradts, Karol Hillebrandt, Jack Linszen, Robert Malewicz, Coline Norde, Christiane Verfuurden, Paulien Willemsen, Rogier Wolf

Beeldredactie

Charlotte Helmer

Illustraties

Floris Tilanus

Vormgeving

Textcetera, Den Haag

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Wilco, Amersfoort

Citeerwijze

Adv.bl. 2019-10, Kroniek Formeel strafrecht, p.
Adv.bl. 2019-10, Kroniek Materieel strafrecht, p.

Aan dit nummer werkten mee

Frezia Aarts, Max den Blanken, Maïke Bouwman, Rachel Bruinen, Dirk Dammers, Alexandra Emsbroek, Chaimae Ihtaren, Desiree de Jonge, Rick van Leusden, Robert Malewicz, Linda Marsman, Patrick van der Meij, Michiel Olthof, Ben Polman, Paul van Putten, Inge Raterman, Melissa Slaghekke, Aimée Timorason, Paul Verweijen

Redactionele bijdragen

Bijdragen kunnen naar redactie@advocatenorde.nl. Per 500 woorden leveren deze 1 opleidingspunt op. De redactie heeft het recht bijdragen in te korten. De redactie is telefonisch bereikbaar op nummer 070 - 335 35 70.

Boom juridisch

Selma Soetenhorst-Hoedt (uitgever)

Bureau van de orde

Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag, postbus 30851, 2500 GW Den Haag, info@advocatenorde.nl, 070-335 35 35, helpdesk: helpdesk@advocatenorde.nl, 070-335 35 54.

Abonnementen

De abonnementsprijs bedraagt € 240 per jaar (excl. btw, incl. verzendkosten). Een abonnement biedt u naast de gedrukte nummers tevens het online-archief vanaf 2001 én een e-mailtendering. Kijk op www.advocatenblad.nl voor meer informatie en het afsluiten van een abonnement. Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan en worden stilzwijgend verlengd, tenzij het abonnement

schriftelijk wordt opgezegd. Na afloop van het eerste abonnementsjaar dient u rekening te houden met een opzegtermijn van één maand. Kijk op www.tijdschriften.boomjuridisch.nl voor meer informatie.

Wilt u een abonnement afsluiten of heeft u vragen? Neem dan contact op via klantenservice@boomdenhaag.nl of via telefoonnummer 070-330 70 33.

Adreswijzigingen

Boom juridisch via klantenservice@boomdenhaag.nl of via telefoonnummer 070-330 70 33. Adreswijzigingen van advocaten: adres@advocatenorde.nl.

Media-advies

Maarten Schüttel

Advertentiedeelname

Capital Media Services B.V., Staringstraat 11, 6521 AE Nijmegen
Tel. 024 - 360 77 10, mail@capitalmediaservices.nl

Behoudens door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden. Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van artikelen aan het *Advocatenblad* impliceert toestemming voor openbaarmaking en vervoelvoudiging t.b.v. de (elektronische) ontsluiting van (delen van) het *Advocatenblad* in enige vorm.

KRONIEK

FORMEEL STRAFRECHT

Deze Kroniek is gebaseerd op uitspraken gepubliceerd in diverse vakbladen, waaronder de *Nieuwsbrief Strafrecht (NbSr)*, de *Nederlandse Jurisprudentie (NJ)* en het *Nederlands Juristenblad (NJB)*.

DOOR / MAX DEN BLANKEN, MAIKE BOUWMAN, RACHEL BRUINEN, CHAIMAE IHATAREN, DESIREE DE JONGE, RICK VAN LEUSDEN, PATRICK VAN DER MEIJ, MICHEL OLTHOF, PAUL VAN PUTTEN, BEN POLMAN, MELISSA SLAGHEKKE, AIMÉE TIMORASON, PAUL VERWEIJEN & ROBERT MALEWICZ (REDACTIE).
MET DANK AAN LINDA MARSMAN.

AANHOUDINGSVERZOEKEN/ AANWEZIGHEIDSRRECHT

In oktober 2018 kwam de Hoge Raad met een overzichtsarrest in kwesties omtrent het aanwezigheidsrecht (ECLI:NL:HR:2018:1934). In de vele jurisprudentie die er door de jaren heen over dit onderwerp is verschenen, heeft de Hoge Raad met voornoemd arrest enige duidelijkheid willen creëren. Met algemene opmerkingen – aan de hand van eerdere rechtspraak – heeft de Hoge Raad aangegeven hoe verzoeken tot aanhouding van een onderzoek ter terechtzitting in relatie tot het aanwezigheidsrecht van een verdachte moeten worden onderbouwd en door een rechter moeten worden beoordeeld. Ook in de arresten die hierna in het afgelopen jaar zijn verschenen, heeft de Hoge Raad weer uiteengezet binnen welke kaders de rechter verzoeken tot aanhouding bij afwezigheid van een verdachte op de zitting moet beoordelen. De belangrijkste arresten zullen worden besproken. Om te beginnen het arrest van de Hoge Raad van 4 december 2018 (ECLI:NL:HR:2018:2229). In deze zaak klaagde het middel over de ten onrechte afwijzing van het verzoek tot aanhouding van het hof. Wat was er aan de hand? Vlak voor de zitting wordt de advocaat door de verdachte

gebeld dat hij zich heeft vergist in de zittingsdatum. De raadsman doet een verzoek om schorsing van de zaak om de verdachte zijn aanwezigheidsrecht te kunnen laten uitoefenen. Het hof wijst het aanhoudingsverzoek af. De Hoge Raad oordeelt echter anders. Hoewel het hof gegrond heeft geoordeeld dat de vergissing in de datum van de zitting voor eigen rekening en risico van de verdachte komt, heeft het niet geoordeeld dat de omstandigheid die de raadsman aan het verzoek ten grondslag heeft gelegd niet aannemelijk is. Daarom had het hof bij de beslissing op het verzoek om aanhouding blij moeten geven van een belangenafweging, iets wat het hof heeft nagelaten. Het middel is daarom terecht voorgesteld. In de zaak die leidde tot het arrest van 23 april 2019 heeft de raadsman van de verdachte ter zitting verzocht om aanhouding van de zaak om reden dat hem niet bekend was dat verdachte niet zou verschijnen (ECLI:NL:HR:2019:669). De raadsman voert ter onderbouwing van zijn verzoek aan dat hij recent nog contact met verdachte heeft gehad, hij verbaasd is dat zijn cliënt er niet is en hij oppert dat verdachte mogelijk in vreemdelingenbewaring zit. Het hof wijst het verzoek van de raadsman af, enkel met de motivering dat

de dagvaarding voor de zitting op juiste wijze lijkt te zijn betekend. Ook hier oordeelt de Hoge Raad – onder verwijzing naar haar arrest van 16 oktober 2018 – dat het hof geen blijk heeft gegeven van een juiste belangenafweging en daarom vindt de Hoge Raad het voorgestelde middel gegrond en wijst de zaak terug. Op 14 mei 2019 heeft de Hoge Raad een arrest gewezen omtrent het aanwezigheidsrecht van een in het buitenland gedetineerde verdachte (ECLI:NL:HR:2019:709). De verdachte in deze zaak was gedetineerd in Columbia en zou worden overgeleverd aan de Amerikaanse autoriteiten. De (niet-gemachtigde) raadsman van de verdachte vroeg om die reden om aanhouding van de zaak omdat bij een overlevering van de verdachte van Columbia aan de Amerikaanse autoriteiten een tijdelijke overlevering naar Nederland mogelijk zou zijn. Het hof wees het verzoek in het kader van de belangenafweging af omdat niet te verwachten viel dat de verdachte binnen een redelijke termijn ter terechtzitting zou kunnen verschijnen. Het in deze zaak voorgestelde middel stelt de vraag onder welke omstandigheden de rechter het onderzoek ter zitting moet schorsen als het voor de verdachte feitelijk onmogelijk is om op de zitting te

verschijnen als deze in het buitenland gedetineerd zit. Hoofddregel is echter dat, als uit de stukken of het verhandelde ter terechtzitting blijkt dat de verdachte in het buitenland is gedetineerd en niet blijkt dat hij rechtsgeldig afstand heeft gedaan van zijn recht om in zijn tegenwoordigheid te worden berecht, niet wordt voortgegaan met het onderzoek ter terechtzitting. Het recht om in zijn tegenwoordigheid te worden berecht, vindt zijn steun in artikel 14 lid 3 aanhef en onder d IVBPR jo. artikel 6 EVRM. Alleen als sprake is van uitzonderlijke omstandigheden kan een verzoek om aanhouding worden afgewezen, wat dan een nadere motivering behoeft. De Hoge Raad stelt wel dat bij de bepaling van de redelijke termijn van berechting aanhouding als gevolg van een in het buitenland gedetineerde verdachte in beginsel voor zijn rekening komt. Het hof had in deze kwestie de afwijzing van het aanhoudingsverzoek niet toereikend gemotiveerd nu in het midden werd gelaten wat door de raadsman is aangevoerd over de te verwachten spoedige uitlevering van verdachte door Colombia aan de VS en de mogelijkheid van een daaropvolgende tijdelijke overlevering van de verdachte door de VS aan Nederland. Er volgt terugwijzing. En wat vindt de Hoge Raad van een afwijzing van een aanhoudingsverzoek van een niet-gemachtigde advocaat (ECLI:NL:HR:2019:1014)? Het hof had in deze zaak het verzoek tot aanhouding van de niet-gemachtigd raadvrouw afgewezen op de grond dat dit verzoek niet door de verdachte zelf is gedaan terwijl de verdachte het evenmin nodig heeft geacht 'om zijn raadvrouw te machtigen om namens hem de verdediging ter terechtzitting te voeren, dan wel aan te geven op welke momenten hij wel in staat zal zijn om van zijn aanwezigheidsrecht gebruik te maken'. De Hoge Raad gaat hier niet in mee. De Hoge Raad verwijst daarbij naar de relevante overwegingen in het overzichtsarrest van 16 oktober

2018 inhoudende dat een aanhoudingsverzoek kan worden gedaan door een verdachte, een gemachtigd en een niet-gemachtigd raadsman. De motivering van het hof bij afwijzing van het verzoek houdt daarmee geen stand. De Hoge Raad vernietigt en wijst terug.

Als niet kan worden vastgesteld dat een verdachte daadwerkelijk op de hoogte is van de zitting, dan dient de rechter een afweging te maken tussen alle belangen die gemoeid zijn bij het aanhouden van een zaak. Bij een dergelijke afweging kan vervolgens wel betekenis toekomen aan de omstandigheid dat de dagvaarding of oproeping voor de behandeling van de zaak in hoger beroep conform wettelijke vereisten, zij het in persoon is betekend (ECLI:NL:HR:2019:1142). In dat verband heeft de Hoge Raad eerder overwogen dat van een verdachte die hoger beroep instelt en daarmee prijs stelt op berechting op tegenspraak, verwacht mag worden dat hij in maatschappelijk verkeer gebruikelijke maatregelen neemt om te voorkomen dat appeldagvaarding hem niet bereikt of inhoud daarvan hem niet bekend wordt (ECLI:NL:HR:2002:AD5163). Als een verdachte dergelijke maatregelen niet heeft genomen, kan de rechter deze omstandigheid – naast de factoren van gewicht van de zaak en het procesverloop – meenemen in de belangenafweging. In casu voerde de raadsman ter zitting aan dat hij niet weet of zijn cliënt van de zitting op de hoogte is, nu die niet is verschenen. Ter aanvulling merkt de raadsman nog op dat zijn cliënt in het verleden altijd trouw op zittingen is verschenen. De raadsman verzoekt dan ook om aanhouding van de zaak. Het hof wijst het verzoek van de raadsman af, met de motivering dat het verzoek onvoldoende is onderbouwd. De Hoge Raad oordeelt anders en acht de motivering die het hof ten grondslag legt aan de afwijzingsbeslissing niet begrijpelijk, waarbij de Hoge Raad in aanmerking neemt dat de dagvaarding niet in

persoon aan de verdachte is uitgeleerd en waarbij het hof evenmin heeft vastgesteld of de verdachte op een andere manier van de zitting op de hoogte is geraakt. Het hof had, bij die stand van zaken, een afweging dienen te maken tussen alle bij aanhouding van onderzoek ter terechtzitting betrokken belangen. Het hof heeft er geen blijk van gegeven die afweging te hebben gemaakt, aldus de Hoge Raad (ECLI:NL:HR:2019:1142). In de lijn van het overzichtsarrest van 16 oktober 2018 kan op basis van de hiervoor besproken nadien verschenen arresten worden geconcludeerd dat de Hoge Raad het aanwezigheidsrecht van een verdachte als groot goed beschouwd. Wanneer sprake is van dusdanige omstandigheden (onder andere ziekte en detentie al dan niet in het buitenland), waardoor een verdachte niet van zijn aanwezigheidsrecht gebruik kan maken, is aanhouding de norm en kunnen alleen bijzondere omstandigheden of uitzonderlijke gevallen het doorgang laten vinden van een zitting rechtvaardigen.¹

(BEPERKING) CASSATIEBEROEP

Advocaten die cassatieberoep instellen of dat na het instellen willen beperken: opgelet! Met zijn arrest van 24 april 2018 kwam de Hoge Raad terug op de toepassing van de gewoonteregels dat het cassatieberoep ambtshalve wordt beperkt (ECLI:NL:HR:2018:507). Uit het achterwege blijven van het gebruik van de bevoegdheden van partijen tot beperking van het cassatieberoep of tot het (deels) intrekken van dat beroep, leidt de Hoge Raad voortaan af dat het niet beperken van het cassatieberoep berust op een weloverwogen keuze. De Hoge Raad richt zich, zonder onderzoek dat voormelde gewoonteregels met zich bracht, voortaan enkel op beslissingen waartegen de cassatieschriftuur zich keert. Een (vaker gebruikt) voorbeeld ter verduidelijking: een verdachte die wordt vrijgesproken van de primair

ten laste gelegde moord, maar is veroordeeld voor de subsidiair ten laste gelegde doodslag moet voortaan dus opletten om zelf het cassatieberoep te beperken tot de doodslag. De Hoge Raad doet dat niet langer voor een verdachte. Hij past de gewoonteregels overigens nog wel toe in zaken waarin de cassatieschriftuur is ingediend vóór 1 juli 2018.

HERZIENING BEOORDELINGSKADER

Herziening kan in uitzonderlijke gevallen een strafrechtelijke veroordeling ongedaan maken. De veroordeelde of de procureur-generaal kan bij de Hoge Raad een herzieningsverzoek indienen. Niet elke zaak komt – uiteraard – in aanmerking voor herziening. De herzieningsprocedure ten voordele van de veroordeelde wordt geregeld vanaf artikel 457 tot en met 482 Wetboek van Strafvordering (Sv). Voor een herziening ten voordele van de veroordeelde moet de veroordeling in ieder geval onherroepelijk zijn geworden.

Gronden voor herziening

Daarnaast moeten er voldoende aanwijzingen zijn dat mogelijk sprake is van een grond tot herziening als bedoeld in artikel 457 lid 1 onder a t/m c Sv. De eerste grond (onder a) betreft de omstandigheid dat bij onderscheidene arresten of vonnissen die onherroepelijk zijn geworden of bij verstek zijn gewezen, bewezenverklaringen zijn uitgesproken die niet overeen te brengen zijn. Van de tweede grond (onder b) is sprake als door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens een schending is vastgesteld die betrekking heeft op de procedure die tot de veroordeling heeft geleid. Als derde grondslag voor herziening (onder c) kan slechts dienen een door bescheiden gestaafd gegeven ('novum') dat bij het onderzoek op de terechtzitting aan de rechter niet bekend was en dat het ernstige vermoeden wekt dat, als dit gegeven bekend zou zijn geweest, het onderzoek van de zaak zou hebben geleid

hetzij tot een vrijspraak van de gewezen verdachte, hetzij tot een ontslag van alle rechtsvervolging, hetzij tot de niet-ontvankelijkverklaring van het Openbaar Ministerie, hetzij tot de toepassing van een minder zware strafbepaling.

Ontvankelijkheidseis

Een herzieningsverzoek dient ex artikel 460 lid 2 Sv te worden ingediend door de raadsman, namens de veroordeelde, bij de Hoge Raad. De raadsman moet dit verzoek ondertekenen en in het verzoek – met stukken onderbouwd – vermelden op welke gronden het verzoek tot herziening berust. Een illustratieve uitspraak in dat kader is het arrest van 22 januari 2019 (ECLI:NL:HR:2019:77), waarin de raadsman in zijn verzoek heeft opgenomen dat zijn cliënt graag zijn visie kenbaar wil maken en van mening is dat sprake is van een novum in de zin van artikel 457 Sv. Bij gebrek aan machtiging is het herzieningsverzoek van de veroordeelde niet-ontvankelijk verklaard.

Nader onderzoek

Ter voorbereiding van een herzieningsaanvraag kan een veroordeelde, die is veroordeeld voor een feit waarop naar de wettelijke omschrijving gevangenisstraf van twaalf jaren of meer is gesteld en waardoor de rechtsorde ernstig is geschokt, ex artikel 461 Sv het verzoek doen nader onderzoek in te stellen naar de aanwezigheid van een grond voor herziening ex artikel 457 lid 1 onder c Sv.

Beslissingen

Uiteindelijk kan de Hoge Raad ex artikel 465 Sv oordelen dat een herzieningsverzoek gegrond, ongegrond of niet-ontvankelijk is. Als een herzieningsverzoek gegrond wordt verklaard op basis van de derde grond kan de Hoge Raad beslissen het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk te verklaren, de verdachte vrij te spreken, deze te ontslaan van

alle rechtsvervolging of de verdachte opnieuw te veroordelen met toepassing van een mindere straf. Indien de veroordeelde op het moment van herziening nog vastzit, wordt deze onverwijld in vrijheid gesteld.

Wat gebeurde er in 2019?

In het jaar 2019 zijn elf herzieningsbeslissingen van de Hoge Raad gepubliceerd. In deze uitspraken wordt door de verdediging bijna uitsluitend een beroep gedaan op de derde grond voor herziening. Slechts één herzieningsverzoek heeft uiteindelijk tot herziening van de zaak geleid. Het ging in deze zaak van 9 juli 2019 (ECLI:NL:HR:2019:1158) om een onherroepelijk geworden veroordeling voor rijden met een ongeldig verklaard rijbewijs. Als grondslag voor herziening werd ex artikel 457 lid 1 onder c Sv aangevoerd dat de politierechter het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk had moeten verklaren in de vervolging, als de politierechter – ten tijde van de zitting – bekend zou zijn geweest met het feit dat de zaak jegens de veroordeelde op dat moment al geseponeerd was. De Hoge Raad verklaart het herzieningsverzoek gegrond en

verwijst de zaak terug naar het hof. Wat verder opvalt in de gepubliceerde uitspraken is dat meer dan eens het verzoek tot herziening niet-ontvankelijk wordt verklaard met als reden dat de beslissing waarop het verzoek ziet niet een veroordeling is als bedoeld in artikel 457 lid 1 Sv. Het betrof onder meer een TUL-zitting (ECLI:NL:HR:2019:1150) en een uitspraak inhoudende de niet-ontvankelijkverklaring in het hoger beroep (ECLI:NL:HR:2019:809).

KROONGETUIGEN

Op 23 april 2019 kwam met de uitspraken van de Hoge Raad in het zogenoemde liquidatieproces 'Passage' een einde aan één van de meest omvangrijke en langstlopende strafrechtelijke onderzoeken in de Nederlandse geschiedenis (ECLI:NL:HR:2019:602). In de zes zaken waarin cassatieberoep werd ingesteld door de veroordeelde verdachten bleven de uitspraken van het Gerechtshof Amsterdam van 29 juni 2017 in stand. Aan een aantal verdachten werd een levenslange gevangenisstraf opgelegd. In dit proces werd jarenlang onderzoek gedaan naar een zevental moorden. Juridisch gezien werd de zaak voornamelijk interessant door toepassing van de op 1 april 2006 in werking getreden kroongetuigenregeling. Peter la S. en (in hoger beroep) Fred R. waren beiden verdachte in dit onderzoek en aan hen werden door het Openbaar Ministerie toezeggingen gedaan in ruil voor hun getuigenverklaringen tegen andere verdachten. Artikel 226g Sv voorziet in de mogelijkheid voor het Openbaar Ministerie om een afspraak te maken met een verdachte die bereid is een getuigenverklaring tegen een andere verdachte af te leggen in ruil voor de toezegging dat strafvermindering met toepassing van artikel 44a Wetboek van Strafrecht (Sr) zal worden gevorderd. Een dergelijke afspraak mag maar in bepaalde gevallen en onder bepaalde voorwaarden worden gemaakt. De rechtmatigheid van de

voorgenomen afspraak wordt dan ook door de rechter-commissaris goetst, waarbij rekening wordt gehouden met de dringende noodzaak en het belang van het verkrijgen van de af te leggen verklaring. De (kroon)getuige wordt over de voorgenomen afspraak gehoord en de rechter-commissaris geeft een oordeel over de betrouwbaarheid van de getuige (artikel 226h Sv). Als andere afspraken worden gemaakt dan die zoals bedoeld in artikel 226g lid 1 Sv die voor het onderzoek van betekenis kunnen zijn, dan wordt daarover proces-verbaal opgemaakt en wordt dit proces-verbaal ten spoedigste bij de processtukken gevoegd (artikel 226g lid 4 Sv). Artikel 226l Sv voorziet in de mogelijkheid ten aanzien van kroongetuigen beschermingsmaatregelen te treffen. Op grond van artikel 360 lid 2 Sv behoort de rechter, als hij de verklaring van een kroongetuige voor het bewijs gebruikt, dat gebruik nader te motiveren. Een situatie waarin door de verdediging de betrouwbaarheid van een kroongetuige niet is aangevochten, is natuurlijk nauwelijks denkbaar, maar de wet regelt dat

de rechter ervan blijk dient te geven ook zelfstandig de betrouwbaarheid van de verklaring(en) te hebben onderzocht. Dit wegens de preciaire positie van de kroongetuige, die in het licht van de gemaakte afspraak zich ofwel gedwongen kan voelen tot ofwel baat heeft bij het verstrekken van belastende informatie. Niet alleen de (on)betrouwbaarheid van de verklaringen van de kroongetuigen La S. en R., maar ook de (on)rechtmatigheid van de met hen gemaakte afspraken zijn gedurende het Passage-proces zeer uitvoerig aan de orde gekomen. Daarbij was door de verdediging bepleit dat ondanks de eerder gegeven rechtmatigheidsoordelen van de rechter-commissaris het hof de rechtmatigheid van de gemaakte afspraken moest toetsen. Het Gerechtshof heeft echter de beoordeling van betrouwbaarheid van de verklaringen (ex artikel 360 Sv) als kerntaak van de zittingsrechter beschouwd en vervolgens de verklaringen bruikbaar geacht voor het bewijs en de bewezenverklaringen daarop gebaseerd. In cassatie is een aantal klachten ten

aanzien van de toepassing van de kroongetuigenregeling voorgelegd aan de Hoge Raad. In deze klachten werd in de kern het standpunt ingenomen dat het wettelijk systeem niet toelaat dat aan een kroongetuige andere toezeggingen worden gedaan dan de toezegging dat strafvermindering zal worden gevorderd en ten aanzien van kroongetuigen La S. en R. wel was gebleken dat hen andere toezeggingen waren gedaan. Het ging dan bijvoorbeeld om de toezegging niet tot vervolging van bepaalde strafbare feiten over te gaan en de toezegging geen vordering tot ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel in te dienen. Verder kwam de vraag aan de orde of onder de noemer 'getuigenbeschermingsmaatregelen' niet in feite een (geldelijke) beloning was gegeven in ruil voor verklaringen of in ieder geval in de mogelijkheid bescherming te krijgen een financieel motief gelegen was voor de getuigen om belastend te verklaren. Daarbij werd ook betoogd dat juist gelet op het belang te voorkomen dat via getuigenbeschermingsmaatregelen het afleggen van verklaringen wordt beloond op een wijze waarin artikel 226g Sv expliciet niet voorziet, de wet zo moet worden uitgelegd dat ook deze getuigenbeschermingsmaatregelen onderdeel dienen te zijn van de toetsing van de rechtmatigheid van de afspraak en de betrouwbaarheid door de rechter(-commissaris). De Hoge Raad volgt de wetsuitleg waarin getuigenbeschermingsmaatregelen door de rechter(-commissaris) dienen te worden getoetst niet. Dat brengt mee dat de officier van justitie niet is gehouden de processen-verbaal betreffende toezeggingen die zijn gedaan in verband met getuigenbescherming bij de processtukken te voegen. Zo een verplichting zou onverenigbaar zijn met het doel van bescherming van de getuige en de aard van de daartoe strekkende maatregelen. De Hoge Raad wijst er daarbij op dat de huidige wet geen specifieke regeling kent

met betrekking tot de afscherming van processtukken in het belang van de veiligheid van de kroongetuige. Of de Hoge Raad daarmee nu heeft willen aangeven dat een dergelijke wettelijke regeling – waardoor enige toetsing door bijvoorbeeld een rechter-commissaris zonder kennisname van de verdediging en openbaarmaking van de daarop betrekking hebbende stukken wel mogelijk zou zijn – wel wenselijk wordt geacht, blijft in het midden. Waar de Hoge Raad wel expliciet op ingaat, is de vraag of een toezegging kan worden gedaan over het te ontnemen wederrechtelijk verkregen voordeel. De Hoge Raad geeft aan dat de rechtspraktijk is gediend bij duidelijkheid over het bereik van de wettelijke regeling van artikel 226g Sv. Volgens de Hoge Raad houdt een toezegging die betrekking heeft op de vordering tot ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel als bedoeld in artikel 511b, eerste lid, Sv, rechtstreeks verband met de door de rechter te nemen beslissing omtrent de oplegging van een ontnemingsmaatregel. Het door artikel 226g, eerste lid laatste volzin, Sv in samenhang met artikel 44a Sr bepaalde kader voorziet er niet in dat zo een toezegging voorwerp is van een afspraak in de zin van artikel 226g, eerste lid, Sv, aldus de Hoge Raad. Evenwel laat dat onverlet dat de officier van justitie de algemene bevoegdheid heeft (artikel 511c Sv) om met een verdachte – zonder rechterlijke tussenkomst – een schriftelijke schikking aan te gaan ter (gehele of gedeeltelijke) ontneming van het wederrechtelijk verkregen voordeel, ook als de officier daarnaast voornemens is een afspraak als bedoeld in artikel 226g, eerste lid, Sv te maken. Doet die situatie zich voor, dan brengt volgens de Hoge Raad een redelijke wetstoe-passing mee dat de officier van justitie de rechter-commissaris over de totstandkoming en de inhoud van die schikking dient te informeren. Aldus is gewaarborgd dat kenbaar is dat een schikking als bedoeld in artikel

511c Sv tot stand is gekomen, dat acht de Hoge Raad mede in het belang van de verdachte over wie de getuige een verklaring aflegt. Of daarmee is gezegd dat de rechter-commissaris de tot stand gekomen schikking moet betrekken bij de beoordeling van de rechtmatigheid van de afspraak, wordt in feite niet duidelijk. Voor het meewegen van de schikking in de beoordeling van de rechter-commissaris valt uiteraard veel te zeggen. Het voornemen een aanzienlijke strafkorting te vorderen ten aanzien van iemand die ook een groot deel van zijn criminele vermogen al heeft mogen behouden, zou ertoe kunnen leiden dat de afspraak niet rechtmatig wordt gevonden. Reijntjes leidt uit de uitspraak van de Hoge Raad in zijn lezenswaardige annotatie in ieder geval wel af dat de inhoud van de schikking – na daarover te zijn geïnformeerd – in het oordeel over de aanvaardbaarheid van de voorgenomen afspraak dient te worden meegewogen en daarvan blijkt dient te worden gegeven. Of rechters-commissarissen hun toetsende rol ook zo zullen opvatten, is de vraag.

BENADEELDE PARTIJ

Op 28 mei 2019 wees de Hoge Raad zijn overzichtsarrest over de vordering benadeelde partij in het strafproces (ECLI:NL:HR:2019:793). De strafrechter moet bij het beoordelen van een vordering benadeelde partij rekening houden met zowel materiële civielrechtelijke bepalingen als met strafrechtelijke proces-suele voorschriften. Het doel van dit overzichtsarrest is ervoor te zorgen dat rechters benadeelde partijen minder vaak niet-ontvankelijk zullen verklaren, omdat de vordering benadeelde partij een onevenredige belasting van het strafproces zou opleveren. Voor benadeelden is het immers voordelig als zij reeds in het strafproces op eenvoudige wijze schadeloos gesteld kunnen worden en niet afhankelijk zijn van een ingewikkelde en langlopende civiele procedure. Dit arrest behandelt

daarom de verschillende leerstukken ten aanzien van de benadeelde partij. Aan de orde komen onder meer de betekenis van het begrip rechtstreekse schade, de verschillende typen schade die via een vordering benadeelde partij verhaald kunnen worden, hoofdelijke aansprakelijkheid, de wettelijke rente, de proceskosten, de schadevergoedingsmaatregel en het beoordelingskader en de beslissing van de rechter.

In het arrest wordt ook stilgestaan bij de mogelijkheid voor derden om per 1 januari 2019 affectieschade en verplaatste schade te vorderen in het strafproces. Deze verruiming van de mogelijkheden tot het vorderen van schadevergoeding is vastgelegd in de Wet van 11 april 2018 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Strafvordering en het Wetboek van Strafrecht teneinde

de vergoeding van affectieschade mogelijk te maken en het verhaal daarvan alsmede het verhaal van verplaatste schade door derden in het strafproces te bevorderen (*Stb.* 2018, 132). Affectieschade is de schade als gevolg van verdriet om het overlijden van of het door ernstig en blijvend letsel gekwetst raken van een naaste. Het vorderen van de vergoeding van deze affectieschade door derden is mogelijk door de wijziging van artikel 51f lid 2 Sr en de artikelen 6:107 lid 2 BW en 6:108 lid 4 BW.

Verplaatste schade komt kort gezegd neer op de kosten die normaliter door het slachtoffer gemaakt zouden zijn, maar die als gevolg van het delict door derden (nabestaanden) moeten worden gemaakt. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de reparatiekosten van een fiets die na een ongeval door de partner moeten worden voldaan of aan de kosten die ouders moeten maken voor de medische behandeling van een ernstig mishandeld kind. Als gevolg van de wijziging van artikel 6:107 lid 1 sub a BW kunnen derden zich voegen in het strafproces met een verzoek om vergoeding van deze verplaatste schade.

De mogelijkheid dat derden nu een eigen recht op schadevergoeding is toegekend, doet overigens niet af aan de mogelijkheid van het slachtoffer om als benadeelde partij zelf vergoeding van de geleden schade te vorderen. Zodra de verdachte

echter de schade aan de derde heeft vergoed, bevrijdt dit de verdachte van het vergoeden van diezelfde schade aan het slachtoffer en andersom.

BIJZONDERE OPSPORINGS- BEVOEGDHEDEN

Ter vervanging van het oude Samenwerkingsbesluit BOB is per 1 januari 2019 het nieuwe Samenwerkingsbesluit bijzondere opsporingsbevoegdheden 2019 in werking getreden. Hierin is onder meer geregeld onder welke voorwaarden buitenlandse opsporingsambtenaren kunnen worden ingezet op Nederlands grondgebied. Deze regeling is door de praktijk van internationale samenwerking ingegeven. Nieuw toegevoegd zijn de vereisten waaraan een ambtenaar van de Koninklijke Marechaussee of een bijzondere opsporingsdienst moet voldoen om op bevel van een officier van justitie de bevoegdheden infiltratie (artikel 126h lid 4 Sv) en stelselmatige inwinning van informatie (artikel 126j lid 4 Sv) te mogen uitoefenen. Door de Hoge Raad zijn over het aanwenden van BOB-bevoegdheden dit jaar geen noemenswaardige arresten geweest. De rechtbank te Lelystad gaf goedkeuring aan het af luisteren van een persoon op een besloten plaats (artikel 126l Sv), terwijl de microfoon in het geheim op het lijf van die persoon geplakt was (ECLI:NL:RBMNE:2019:1592). De rechtbank

maar waar hebben
ze die tap dan
geplakt ... ?

overwoog dat de wet geen uitdrukkelijke verbod bevat tot het plakken van een microfoon op iemands lichaam, terwijl dat bij bijvoorbeeld het plaatsen van volgapparatuur wel het geval is (artikel 126g lid 3 Sv).

De Rechtbank Rotterdam toetste de rechtmatigheid van het overnemen van darkweb-marktplaats 'Hansa Market' door de politie in 2017 (ECLI:NL:RBROT:2019:5339). De verdediging betoogde dat de wet geen basis bood voor deze opsporingsmethode, maar de rechtbank oordeelde dat er sprake was van rechtmatige (digitale) infiltratie ex artikel 126h Sv.

ONTNEMING

De jurisprudentie van de Hoge Raad inzake ontneming is inmiddels bestendig. Dat het nog weleens misgaat bij de toepassing ervan blijkt uit het arrest van de Hoge Raad van 2 april 2019 (ECLI:NL:HR:2019:475). In de samenhangende stafzaak is bewezen verklaard het witwassen van een geldbedrag van 16.417,15 euro. Het hof heeft geoordeeld dat de baten van het bewezen verklaarde witwassen om die reden konden worden vastgesteld op 16.417,15 euro. Het oordeel van het hof was kennelijk gebaseerd op de opvatting dat de contante stortingen en betalingen tot een bedrag van 16.417,15 euro, nu zij voorwerp waren van het bewezen verklaarde witwassen, reeds daardoor wederrechtelijk verkregen voordeel vormen. De Hoge Raad casseert en verwijst naar zijn arrest van 19 maart 2013 (ECLI:NL:HR2013:BY5217). Zonder nadere motivering, die ontbrak in het arrest van het hof, is niet zonder meer begrijpelijk dat de veroordeelde daadwerkelijk tot dit bedrag aan wederrechtelijk verkregen voordeel heeft verkregen.

Vermeldingswaardig is een het arrest van de Hoge Raad van 4 juni 2019 (ECLI:NL:HR:2019:333). In de onderliggende ontnemingszaak heeft het hof geoordeeld dat de uitkomst van een vermogensvergelijking in het kader van uitkeringsfraude wederrechtelijk verkregen voordeel verte-

genwoordigt. De Hoge Raad volgt de conclusie van de advocaat-generaal. De advocaat-generaal constateert dat het hof (grotendeels) in het midden heeft gelaten welke strafbare feiten voordeel hebben gegenereerd. Dat is uiteraard mogelijk als het hof heeft beoogd toepassing te geven aan artikel 36e Sr. Echter, de strafbare feiten waren gepleegd voor de wetswijziging van 1 juli 2011. Op grond van het toepasselijke oude recht was ontneming op grond van artikel 36e (oud) Sr slechts mogelijk indien tegen betrokkene strafrechtelijk financieel onderzoek was ingesteld. Nu in casu niet is gebleken dat een strafrechtelijk financieel onderzoek is ingesteld, is niet aan de toepassingsvoorwaarden van artikel 36e (oud) Sr voldaan. Indien in casu zou moeten worden aangenomen dat voordeel (mede) voortkomt uit soortgelijke feiten, blijkt volgens de advocaat-generaal evenmin uit het oordeel het van hof dat er sprake is van soortgelijke feiten en er voldoende aanwijzingen zijn dat deze soortgelijke feiten door de veroordeelde zijn begaan. Een opsteker voor de verdediging in strafzaken is wellicht een uitspraak van de Rechtbank Noord-Holland van 4 april 2019 (ECLI:NL:RBNNE:2019:1421). De vordering in deze ontnemingszaak werd door de rechtbank volledig afgewezen. De veroordeelde is in de samenhangende strafzaak veroordeeld wegens schuldwitwassen. In deze strafzaak is gebleken dat de veroordeelde haar bankrekeningnummer ter beschikking had gesteld aan een medeverdachte om verkoopopbrengsten, gegenereerd uit gewoontewitwassen, te ontvangen. De veroordeelde heeft verklaard dat zij alle verkoopopbrengsten heeft afgestaan aan de medeveroordeelde en dat zij geen voordeel heeft genoten van het misdrijf waarvoor de medeverdachte is veroordeeld. De rechtbank heeft in de ontnemingszaak geoordeeld dat het op voorhand niet onaanmerkelijk is dat de veroordeelde heeft meegeprofiteerd van de opbrengsten.

Echter, uit het verrichte onderzoek blijkt niet dat dit het geval is. Naar het oordeel van de rechtbank is op grond van de bewijsmiddelen en wat ter terechtzitting is besproken dan ook onvoldoende aannemelijk geworden dat de veroordeelde daadwerkelijk wederrechtelijk verkregen voordeel heeft verkregen.

OPROEPEN EN HOREN GETUIGEN

Sinds de laatste uitgave van de Kronieken straf(proces)recht heeft zowel het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) als de Hoge Raad voor noemenswaardige rechtspraak gezorgd over het al dan niet toepassen van compenserende maatregelen en het beoordelen van getuigenverzoeken à décharge. Niet onbelangrijk is tot slot dat in januari dit jaar een einde is gekomen aan de Vidgen-zaak bij het EHRM.

Compenserende maatregelen bij verklaring van 'significant weight'

Het arrest van 29 januari 2019 (ECLI:NL:HR:2019:123) volgt op een cassatieberoep van de verdediging waarin onder meer is aangevoerd dat ook compenserende maatregelen moeten worden toegepast wanneer aan een verklaring van een niet door de verdediging ondervraagde getuige (ondanks inspanningen daartoe) 'significant weight' toekomt. De Hoge Raad wordt daarmee verzocht de jurisprudentie gebaseerd op de uitspraak van het EHRM in Schatschawili tegen Duitsland (EHRM 15 december 2015, appl. no. 9154/10) bij te stellen. Uit die jurisprudentie volgt immers alleen dat in compenserende maatregelen moet worden voorzien als een verklaring van een niet door de verdediging ondervraagde getuige als 'sole or decisive' kan worden aangemerkt. De Hoge Raad blijft bij deze lijn. Alleen in het geval dat de bewezenverklaring naar het oordeel van de rechter in beslissende mate op een door een getuige afgelegde verklaring wordt gebaseerd terwijl een behoorlijke en effectieve

mogelijkheid om die getuige te ondervragen heeft ontbroken, dient de rechter ervan blijk te geven te hebben onderzocht of het ontbreken van die mogelijkheid in voldoende mate is gecompenseerd.

In dit geval is ten aanzien van de verdachte bewezen verklaard dat hij zijn echtgenote heeft mishandeld door haar in het gezicht te slaan, waardoor zij letsel heeft opgelopen en pijn heeft ondervonden. Tot het bewijs is gebezigd de aangifte van de echtgenote, haar verklaring tegenover de raadsheer-commissaris, de verklaring van een getuige en de verklaring van de verbalisant die de aangifte had opgenomen. De aangeefster verklaarde dat zij zittend achterin de door haar echtgenoot bestuurde auto door hem, toen hij voor een rood verkeerslicht stopte, met zijn elleboog op haar hoofd was geslagen en dat zij pijn voelde. De getuige had achter de betreffende auto gereden en verklaarde dat hij de bestuurder een zwaaiende beweging naar achteren zag maken en deze een vuistslag gaf die terecht kwam op het gezicht van de persoon achter in de auto. De verbalisant verklaarde dat hij zag dat aangeefster een rode plek op haar gezicht had. Bij de raadsheer-commissaris beriep de echtgenote zich op haar verschoningsrecht.

In het cassatiemiddel is onder meer aangevoerd dat de verklaring van de echtgenote van *'significant weight'* is en dus compenserende maatregelen moeten worden toegepast. Rechtspraak van het EHRM gebaseerd op Schatschaschwili kan voor deze stelling grondslag bieden. In *Bátak* e.a. tegen Tsjechië (EHRM 12 januari 2017, appl. no. 54146/09) en *Seton* tegen het VK (EHRM 31 maart 2016, appl. no. 55287/10) stelde het EHRM vast dat de verklaring van de niet-ondervraagde getuigen *'important'* waren dan wel van *'significant weight'* waren (niet *'sole or decisive'*) en onderzocht vervolgens of compenserende maatregelen waren getroffen om de verdediging te compenseren. De Hoge Raad gaat hierin klaar-

blijkkelijk niet mee en houdt vast aan eerdere jurisprudentie. De vraag is of gezien de ontwikkelingen in de jurisprudentie van het EHRM na Schatschaschwili, deze harde lijn van de Hoge Raad terecht is getrokken. De EHRM-rechtspraak biedt in ieder geval voldoende aanknopingspunten om verweer te blijven voeren op dit punt.

Motiveringsplicht afwijzing getuigenverzoeken

Net voor de jaarwisseling heeft het EHRM uitspraak gedaan in de zaak *Murtazaliyeva* tegen Rusland (EHRM 18 december 2018, appl. no. 36658/05). Hierin wordt een nadere duiding gegeven aan het toetsingskader voor de beoordeling van getuigenverzoeken à décharge. Bij die beoordeling wordt door het EHRM getoetst of:

1. Het getuigenverzoek *'was sufficiently reasoned and relevant to the subject matter of the accusation'*.
2. De nationale rechtbank *'considered the relevance of that testimony and provided sufficient reasons for their decision not to examine a witness at trial'*.
3. De beslissing van de nationale rechtbank *'not to examine a witness undermined the overall fairness of the proceedings'*.

Uit de toelichting die uit de uitspraak van het EHRM volgt, kan in algemene zin worden afgeleid dat hoe indringender gemotiveerd een getuigenverzoek door de verdediging is gedaan, hoe zwaarder de motiveringsplicht voor de rechter bij een afwijzende beslissing. Dit heeft betrekking op stap 1 en 2. Uit stap 3 volgt dat de het proces te allen tijde eerlijk dient te zijn, ook wanneer de getuige à décharge niet wordt gehoord.

Over de motiveringsplicht bij de afwijzing van getuigenverzoeken (bij toepassing van het noodzakelijkheids criterium) wees de Hoge Raad in januari en april vorig jaar twee relevante arresten (respectievelijk ECLI:NL:HR:2018:72 en ECLI:NL:

HR:2018:609). In juni dit jaar publiceerde het *NJ* deze twee arresten met een noot van Kooijmans (*NJ* 2019/205 en *NJ* 2019/206), die de uitspraken van een heldere analyse heeft voorzien. De arresten vallen buiten het bestek van deze Kronieken, maar de korte conclusie zullen we u niet onthouden.

Uit de geannoteerde arresten volgt dat de mate waarin een afwijzing van een getuigenverzoek dient te worden gemotiveerd, mede wordt bepaald door:

1. de aard van het onderwerp waarover de getuige zou kunnen verklaren;
2. de aard en de indringendheid van de door de verdediging aangevoerde argumenten om hem te horen; en
3. het procesverloop, waaronder ook het stadium waarin het verzoek gedaan is een rol speelt.

In beide zaken werden het getuigenrespectievelijk het deskundigenverzoek voor het eerst in de appelfase na aanvang van het onderzoek ter terechtzitting gedaan en werd getoetst aan het noodzakelijkheids criterium. In *NJ* 2019/205 wordt de zeer beperkte motivering bij de afwijzing door het hof voldoende geoordeeld. Dit arrest illustreert – zo concludeert Kooijmans – dat de afwijzing van een verzoek niet van een uitgebreide motivering behoeft te worden voorzien als het gewicht van de onderbouwing van het getuigen- of deskundigenverzoek gering is en de toewijzing van het verzoek niet tot een wezenlijk ander licht op de zaak zou leiden. Uit *NJ* 2019/206 volgt daarentegen dat een niet onderbouwde afwijzing van een 'karig' gemotiveerd getuigenverzoek de cassatietoets niet kan doorstaan als de toewijzing van het verzoek essentieel lijkt voor de waarheidsvinding.

Vidgen II

Door Vidgen werd voor een tweede keer geklaagd bij het EHRM, dit keer zonder succes (EHRM 8 januari 2019, ECLI:CE:ECHR:2019:0108DEC006832817). Wederom werd

geklaagd over het gebrek aan een effectieve mogelijkheid om de reeds veroordeelde medeverdachte M. te ondervragen. De eerste keer zag die klacht op de omstandigheid dat de medeverdachte zich verschoonde, ditmaal omdat deze – vijftien jaar na dato – op vragen van de verdediging verklaarde zich niets meer te herinneren. Het EHRM oordeelde dat uit het enkele feit dat een getuige antwoordt op vragen die hij zich niet kan herinneren of dat hij zijn verklaring bij een ondervraging kan wijzigen of intrekken, niet volgt dat de mogelijkheid tot ondervraging onvoldoende of ineffectief is. Bijgevolg leidt een verandering van houding van een getuige op zichzelf niet tot de noodzaak van compenserende maatregelen. Het EHRM oordeelt dat er geen sprake is van een oneerlijk proces, als gevolg waarvan Vidgen niet-ontvankelijk wordt verklaard.

VOORLOPIGE HECHTENIS

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Iets buiten het bestek van de Nederlandse voorlopige hechtenis maar niettemin interessant is de uitspraak van de Grote Kamer van EHRM S., V. en A. tegen Denemarken (EHRM 22 oktober 2018, appl. nos. 35553/12, 36678/12 en 36711/12). Centraal stond de vraag of het EVRM (kortdurende) preventieve vrijheidsbeneming toestaat als nog geen strafbaar feit is gepleegd, maar de vrijheidsbeneming juist bedoeld is iemand te beletten een strafbaar feit te begaan. De Deense politie had de middag voorafgaand aan een interland de leiders van een groep hooligans opgesloten om te voorkomen dat zij hun achterban zouden opjutten het gevecht aan te gaan met een rivaliserende groep. De Deense wetgeving scheidt deze mogelijkheid, en volgens de Grote Kamer is dit, onder tal van voorwaarden, niet in strijd met het EVRM.

Hoge Raad

In zijn arrest van 18 december 2018 (ECLI:NL:HR:2018:2351) behandelt

de Hoge Raad een paar technische aspecten in geval een verdachte voor één feit in voorlopige hechtenis zit en het Openbaar Ministerie hem ter terechtzitting voor een tweede feit ook in voorlopige hechtenis wil laten nemen. Volgens het hof kon in zo'n geval de rechtbank niet de gevangenneming voor het tweede feit bevelen omdat de verdachte reeds in voorarrest zit, maar zou de officier van justitie ex artikel 67b Sv moeten vorderen dat dit feit onder het bestaande bevel voorlopig hechtenis wordt gebracht. Volgens de Hoge Raad moet het precies andersom. Een bevel gevangenneming voor het tweede feit is mogelijk en een vordering ex artikel 67b Sv kan niet meer na betekening van de dagvaarding.

Lagere rechtspraak

In zijn arrest van 24 juli 2019 (ECLI:NL:GHAMS:2019:2767) komt het Hof Amsterdam (ongemotiveerd) terug op diens rechtspraak dat de raadkamer van de rechtbank niet alsnog ernstige bezwaren kan aannemen voor een primair op de vordering bewaring vermeld feit als de rechter-commissaris die ernstige bezwaren eerder niet had aangenomen.

Wat als een opgelegde gevangenisstraf nog niet onherroepelijk is en de voorlopige hechtenis dus doorloopt, terwijl de datum van voorwaardelijke invrijheidstelling (hierna: VI) al wel bereikt is? Het Hof Den Haag oordeelde in 2017 (ECLI:NL:GHDHA:2017:4031) dat opheffing van de voorlopige hechtenis dan geen optie is, omdat dit het opleggen van voorwaarden (in het kader van een schorsing of in het kader van de VI) onmogelijk maakt. Schorsing van de voorlopige hechtenis kan nadrukkelijk wel uitkomst bieden, aldus het Hof Den Bosch (ECLI:NL:GHSHE:2019:1603 en ECLI:NL:GHSHE:2018:5177). Eerstgenoemde uitspraak is overigens een signaal van een flink aangescherpt beleid van de minister voor Rechtsbescherming naar aanleiding van het Michael P.-dossier, voor de verdachte/

veroordeelde die vanuit detentie in een zorginstelling wil of moet worden geplaatst. Anticiperend op dat strenge beleid besloot de directeur van de penitentiaire inrichting een gedetineerde die al bijna een jaar met goed gedrag in een zorginstelling verbleef terug te halen naar het huis van bewaring. Dat kon het hof maar moeilijk billijken en de voorlopige hechtenis werd geschorst.

Pilot Kleinschalige Voorziening

In Rotterdam loopt tot april 2022 de pilot Kleinschalige Voorziening. Doel is 'schadevoorkomende preventieve hechtenis'. De pilot maakt het mogelijk dat een verdachte in voorlopige hechtenis toch buiten de muren van het huis van bewaring zijn werk, opleiding of zorgtraject voortzet (de pilot is alleen voor mannelijke verdachten). Buiten de tijden van zijn dagbesteding verblijft hij in het huis van bewaring. De afdeling in penitentiaire inrichting Hoogvliet waar de pilot loopt, kent momenteel zes plaatsen. Of een verdachte in aanmerking komt, wordt beoordeeld door de Dienst Justitiële Inrichtingen. Het is de rechter die (door een schorsing ex artikel 80 Sv) bepaalt of een verdachte in de pilot komt.

Schadevergoeding ex artikel 89 Sv

In 2019 zijn de LOVS-oriëntatiepunten voor schadevergoeding ex artikel 89 Sv iets verruimd. Nieuw is dat ook de dag van invrijheidstelling wordt meegerekend als een volledige detentiedag. Aanleiding was een cassatie in belang der wet (ECLI:NL:HR:2018:1542). Doordat rechters in het land verschillend oordeelden over het meerekenen van deze laatste dag ontstond volgens de procureur-generaal rechtsongelijkheid.

VORMVERZUIMEN LAGERE RECHTSPRAAK

Niet-ontvankelijkheid Openbaar Ministerie

De niet-ontvankelijkheid van het OM is afgelopen jaar zowel uitgesproken in zaken waarin sprake was van een

onherstelbaar vormverzuim als in gevallen dat er andere vervolgingsbeletselen waren.

Onherstelbaar vormverzuim

De Rechtbank Amsterdam oordeelt hard in een zaak waarin een minderjarige verdachte terechtstaat voor onder andere verkrachting en verklaart het OM niet-ontvankelijk (ECLI:NL:RBAMS:2018:8115). Deze jongen is in eerste instantie als getuige gehoord, terwijl van meet af aan duidelijk was dat hij als verdachte had moeten worden aangemerkt. Door hem niet als verdachte te horen, heeft hij geen gebruik kunnen maken van onder andere het recht op bijstand van een advocaat en het zwijgrecht, wat een ernstig onherstelbaar vormverzuim oplevert. De rechtbank oordeelt dat door dit niet meteen te doen de verbalisanten doelbewust en met grove veronachtzaming van de belangen van de verdachte en diens recht op een eerlijk proces hebben geschonden. Daar komt bij dat in strijd met de verbaliseringsplicht grote delen van het verhoor niet in het proces-verbaal zijn vastgelegd.

Andere vervolgingsbeletselen

Verbod op willekeur

Een opvallende zaak speelt bij de Rechtbank Rotterdam, waar een vreemdelingenrechtadvocaat is gedagvaard door het OM (ECLI:NL:RBROT:2019:3074). De rechtbank oordeelt allereerst dat bij de beslissing om tot vervolging over te gaan van een advocaat een zeer terughoudend vervolgingsbeleid is geboden, gelet op het feit dat het maatschappelijk belang dat de waarheid in rechte aan het licht komt moet wijken voor het maatschappelijk belang dat eenieder zich vrijelijk en zonder vrees voor openbaarmaking van het besprokene om bijstand en advies tot hen moet kunnen wenden. Verder vindt de rechtbank het van belang dat de verdachte zich al voor de tuchtrechter heeft moeten verantwoorden. Deze heeft het

handelen van de verdachte tuchtrechtelijk verwijtbaar geacht, maar geen reden gehad te veronderstellen dat sprake is geweest van kwade opzet of bedoelingen. Gelet daarop en de open en coöperatieve houding is geen maatregel opgelegd. Dat de officier toch tot vervolging overgaat op basis van dezelfde overtredingen acht de rechtbank niet zonder meer begrijpelijk. Dat de verdachte lange tijd gebruik heeft gemaakt van zijn zwijgrecht is niet onbegrijpelijk gelet op zijn geheimhoudingsplicht. Ook deelt de rechtbank het standpunt van de officier dat het om ernstige strafbare feiten gaat niet. Daar komt bij dat de verdachte heeft laten weten dat hij met de kennis en wetenschap die hij thans bezit anders te werk zou zijn gegaan en gaat. Hij heeft een blanco strafblad en ook op professioneel vlak is niet nogmaals een (deken)klacht ingediend. De rechtbank vraagt zich dan ook af welk normbesef de verdachte moet worden bijgebracht door hem na bijna acht jaar strafrechtelijk te vervolgen voor feiten die hij tussen de negen en bijna twaalf jaar geleden zou hebben begaan en waarvoor hij reeds tuchtrechtelijk is berecht. Daar komt nog bij dat door de tijd die is verstreken er nauwelijks meer ruimte bestaat tot het vergaren van ontlastend bewijs, wat ook is gebleken uit de getuigenverhoren bij de rechter-commissaris. De rechtbank komt dan ook tot de conclusie dat geen redelijk handelend lid van het Openbaar Ministerie heeft kunnen oordelen dat met de vervolging enig door strafrechtelijke handhaving beschermd belang gediend kan zijn en verklaart het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk.

Vertrouwensbeginsel

In een ontnemingszaak wordt het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk verklaard door de Rechtbank Amsterdam (ECLI:NL:RBAMS:2019:5592). Tijdens de inhoudelijke behandeling kondigt

de officier een ontnemingsvordering aan met het uitdrukkelijk voorbehoud dat de vordering alleen zal worden ingediend als de veroordeelde geen regeling treft met de benadeelde partij. Een jaar later laat een parketsecretaris de veroordeelde weten dat de vraag of nog een ontnemingsvordering wordt aangebracht afhankelijk zal zijn van welke regeling met de benadeelde partij tot stand is gekomen en in hoeverre deze wordt nagekomen. De veroordeelde sluit vervolgens een overeenkomst met de benadeelde partij. Deze overeenkomst vindt het OM wat te gortig omdat honderdveertigduizend euro aan wederrechtelijk verkregen voordeel achterblijft bij de veroordeelde. De rechtbank meent echter dat de veroordeelde voldoet aan de eis van de officier. Op zo'n toezegging van de officier kan niet worden teruggekomen door een parketsecretaris. De verwachting dat niet meer zou worden ontnomen, wordt bovendien ondersteund door de betrokkenheid van het OM bij het vrijgeven van het conservatoir beslag op gelegde goederen, waardoor de veroordeelde in gelegenheid werd gesteld te voldoen aan de vaststellingsovereenkomst.

Eerlijk proces

Ook de Rechtbank Noord-Holland verklaart het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk (ECLI:NL:RBNHO:2019:6441). In deze zaak wordt de verdachte onder andere voor ambtelijke omkoping vervolgd. Dat feit is niet eerder teruggekomen op aangeboden transactievoorstellen of een eerder verstrekt concept tenlastelegging. De verdachte is pas elf jaar na dato op de hoogte geraakt van het verwijt, nadat hij de definitieve dagvaarding ontving. De rechtbank oordeelt dat het lange tijdsverloop de waarheidsvinding aanzienlijk heeft bemoeilijk, te meer nu bij een delict als omkoping de verdediging mede afhankelijk is

van verklaringen van getuigen en aannemelijk is dat herinneringen na een zodanig lange periode aanzienlijk zijn vervaagd.

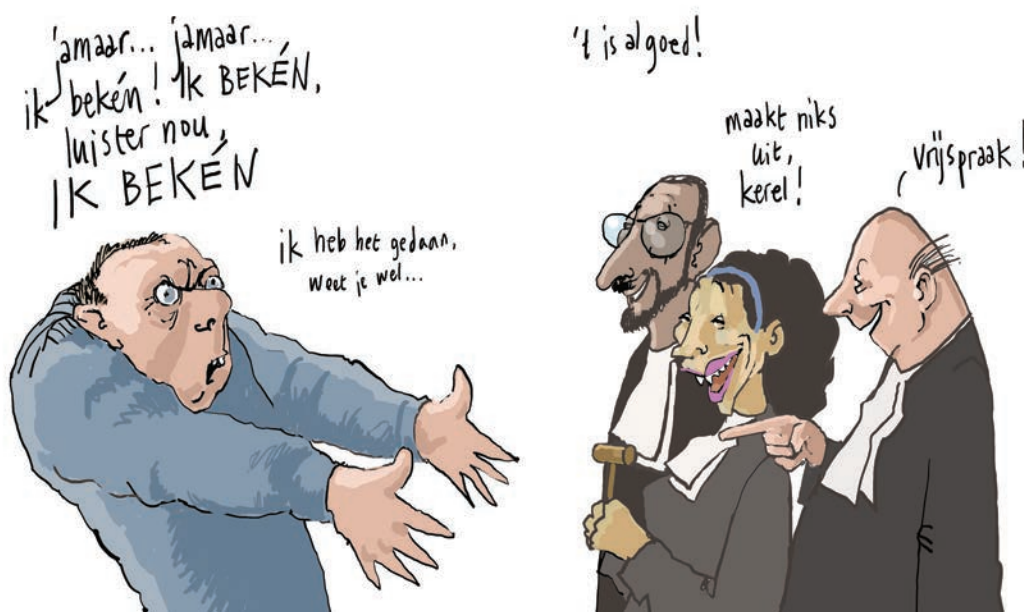
Bewijsuitsluiting

De lijn die de Hoge Raad heeft ingezet in 2013 laat de feitenrechter nog steeds weinig ruimte om daadwerkelijk tot bewijsuitsluiting over te gaan (ECLI:NL:HR:2013:BY5322). De Hoge Raad maakt daarbij wel een duidelijk onderscheid tussen een schending van artikel 6 en 8 EVRM. Kort gezegd bestaat veel meer ruimte om tot bewijsuitsluiting over te gaan bij een schending van het recht op een eerlijk proces. Een voorbeeld daarvan is een uitspraak van de politierechter van de Rechtbank Midden-Nederland (ECLI:NL:RBMNE:2018:5821). In de zaak wordt een verdachte aangehouden voor een poging tot doodslag en zij doet afstand van het recht op consultatiebijstand. Uit artikel 28b Sv volgt dat een verdachte bij een 12-jaarsfeit pas afstand kan doen van het recht op bijstand op het moment dat daar met een advocaat over is gesproken. De politierechter vindt dit een ernstig vormverzuim en oordeelt dat de verdachte nadeel heeft onderzonden doordat zij niet heeft kunnen overleggen in een cruciale fase. De door haar afgelegde bekennende verklaring wordt daarom uitgesloten. Dat geldt eveneens voor de door haar afgelegde verklaring tegenover

verbalisanten op straat. Zij is aangehouden kort nadat zij bij het slachtoffer was gezien en met een tas liep waar een mes uitstak. Gelet daarop had zij als verdachte moeten worden aangemerkt en had de cautie moeten worden gegeven. Nu dit niet is gebeurd, wordt ook deze bekennende verklaring uitgesloten, waardoor de verdachte wordt vrijgesproken bij gebrek aan bewijs.

Het Hof Amsterdam oordeelt tot bewijsuitsluiting omdat de verdachte weliswaar op het recht op consultatie is gewezen maar hij daartoe niet in de gelegenheid is gesteld (ECLI:NL:GHAMS:2019:2833). Door het wegvallen van zijn bekennende verklaring wordt hij vrijgesproken. In een andere zaak komt het Hof Amsterdam eveneens tot een bewijsuitsluiting (ECLI:NL:GHAMS:2019:243). In deze zaak doet een negentienjarige verdachte afstand van het recht op consultatiebijstand waarna hij een bekentenis aflegt. Hij doet afstand omdat hij meent dat zijn vriendin onschuldig vastzit en hij verantwoordelijk is voor wat er is gebeurd. Hij wil zo snel mogelijk worden gehoord en maakt daarbij kenbaar dat hij ervan overtuigd is dat door zijn verklaring zij wordt vrijgepleit en geen nacht op het bureau hoeft te blijven. Het hof meent dat de verdachte niet op basis van een juist beeld wat er zou gaan gebeuren afstand heeft gedaan van het recht op consultatie.

Het had op de weg van de verhorende ambtenaar gelegen, voor wie deze dwaling kenbaar was, dit misverstand uit de weg te ruimen. Het hof overweegt dat het recht op rechtsbijstand een zeer belangrijke pijler van een eerlijk proces is en de verdachte dient in volle wetenschap van de consequenties een beslissing te kunnen nemen omtrent het al dan niet doen van afstand. Nu hij onder dwaling afstand heeft gedaan, dient zijn verklaring te worden uitgesloten. De Rechtbank Rotterdam wijst eveneens een interessant vonnis (ECLI:NL:RBROT:2019:6551). In deze zaak is een huis doorzocht waarbij een vuurwapen is aangetroffen. Aanleiding voor deze doorzoeking is een proces-verbaal van het Team Openbare Orde Inlichtingen waaruit blijkt dat een informant recent informatie heeft verstrekt, inhoudende dat een jaar eerder is gezien dat de verdachte in bezit was van een vuurwapen. De rechtbank oordeelt dat het binnentreden en de daaropvolgende doorzoeking niet aan de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit voldoen, omdat deze dwangmiddelen niet te rechtvaardigen zijn door de van een onbekend persoon afkomstige informatie en niet is gebleken van bijkomende omstandigheden die de doorzoeking rechtvaardigen. De politie had voor een minder ingrijpend optreden kunnen en moeten kiezen door bijvoorbeeld

eerst de verdachte in de gelegenheid te stellen het wapen uit te leveren. Er is sprake van een schending van het fundamentele recht op privacy/het huisrecht. Deze schending is dusdanig ernstig dat tot bewijsuitsluiting wordt overgegaan. Het enige dat resteert is de bekentenis van verdachte, waardoor de verdachte wordt vrijgesproken.

Een andere noemenswaardige uitspraak komt van het Hof Den Haag (ECLI:NL:GHDHA:2019:1942). In deze zaak zien verbalisanten dat een bestuurder van een auto een telefoon tegen zijn linkeroor houdt. De man wordt staande gehouden en zijn gegevens worden nagetrokken. Vervolgens wordt telefonisch medegedeeld dat de verdachte voorkomt ter zake van de Opiumwet, wat de verbalisanten voldoende vinden om de auto te doorzoeken waarna 120 gram hennep wordt aangetroffen. Ook vinden zij administratie aan met verschillende adressen en een sleutel die hoort bij een van deze adressen. Op dat adres wordt een hennepkwekerij aangetroffen en geconstateerd dat er stroom is gestolen. Het hof oordeelt dat de gegevens geen verdenking rechtvaardigden in de zin van de Opiumwet. Uit het feit dat de verdachte op de vordering tot uitlevering van enige drugs heeft gezegd 'kijk maar, ik heb helemaal niets bij mij' kan niet worden afgeleid dat er toestemming was omdat daaruit ook kon worden afgeleid dat hij daarmee alleen wilde aangeven dat hij geen drugs bij zich had. Het hof oordeelt dat het recht op de eerbieding van de persoonlijke levenssfeer in aanzienlijke mate is geschonden, wat tot bewijsuitsluiting leidt van alles wat het gevolg is van het handelen van de politie (dus ook wat er in het huis is aangetroffen). De verdachte wordt integraal vrijgesproken.

Strafvermindering

Een interessante uitspraak komt van het Hof Arnhem-Leeuwarden (ECLI:NL:GHARL:2019:3224). In

deze zaak gaat het hoger beroep louter nog om het voorhanden hebben van een kleine hoeveelheid verdovende middelen van lijst I (van andere feiten is de verdachte in eerste aanleg vrijgesproken). Het hof oordeelt dat in deze zaak de inzet van het arrestatieteam onrechtmatig is geweest omdat immers uit de stukken niet blijkt van de benodigde toestemming van de hoofdofficier van justitie. Daar komt bij dat niet is gebleken op grond van welke feiten en omstandigheden is gemeend dat de inzet van het arrestatieteam gerechtvaardigd was. Uit de stukken valt immers niet af te leiden dat is getoetst of redelijkerwijs mocht worden aangenomen dat levensbedreigende omstandigheden tegen de politie of anderen dreigden. Het hof overweegt dat bij de inval de deur is geforceerd en de verdachte is geblinddoekt, wat heeft geleid tot een ernstige inbreuk op de persoonlijke levenssfeer. Het hof neemt daarbij aan dat de overrompelende werkwijze diepe indruk heeft gemaakt op de verdachte, mede nu hij op het moment van aanhouding slechts achttien jaar oud was. Gelet op onder meer de ouderdom van de zaak zou normaal een voorwaardelijke taakstraf voor de duur van twintig uur gerechtvaardigd zijn geweest, maar gelet op het onherstelbare vormverzuim legt het hof ex artikel 9a geen straf op. Alhoewel dit niet valt onder de rubriek vormverzuimen is het interessant om te benoemen dat rechters steeds vaker expliciet in uitspraken opnemen in hoeverre een bekentenis en een positieve proceshouding netto aan strafkorting opleveren. Zo oordeelt bijvoorbeeld de Rechtbank Rotterdam in een zaak waarin de verdachte 88 vuurwapens (Flobert pistolen) had ingevoerd dat een gevangenisstraf van drieënhalf jaar op haar plaats zou zijn, maar dat de bekende

houding en het inzicht in het foutieve van zijn handelen de verdachte een aftrek van een halfjaar opleveren (ECLI:NL:RBROT:2019:6159). Een proceshouding die in bepaalde zaken steeds meer het overwegen waard wordt.

WET- EN REGELGEVING

Nieuwe wetten

Op het gebied van de procedurele rechten van minderjarige verdachten is door de implementatie van de Richtlijn 2016/800/EU het een en ander gewijzigd.² De belangrijkste wijziging is dat een minderjarige die na zijn aanhouding wordt opgehouden voor onderzoek recht heeft op bijstand van een raadsman: artikel 489 Sv. Van dit recht kan de minderjarige blijkens het tweede lid geen afstand doen; dit geldt zowel voor de consultatie- als de verhoorbijstand. Daarnaast is in het nieuwe artikel 491 Sv geregeld dat ook in geval dat geen sprake is van vrijheidsbeneming en het Openbaar Ministerie voornemens is een vervolging in te stellen, anders dan bij de kantonrechter, recht op rechtsbijstand bestaat. Het tweede lid van dit artikel ziet op de vervolging door middel van een strafbeschikking van meer dan 32 uur taakstraf of van een

*Als we dit overleven, Jannie,
moeten we het thuis niet vertellen...
dat we hier zijn is hartstikke
strafbaar!*

geldboete van hoger dan 200 euro. Ook in die gevallen wordt de Raad voor Rechtsbijstand op de hoogte gesteld en kan een raadsman worden aangewezen.³ Een ander belangrijk onderdeel is het gewijzigde artikel 493 Sv. In dit artikel is – zoals in de richtlijn voorgeschreven – opgenomen dat bij de beslissing omtrent de vrijheidsbeneming rekening wordt gehouden met de leeftijd en de individuele situatie van het kind en met de unieke omstandigheden van de zaak in kwestie.

Tot slot is in het nieuwe artikel 488aa Sv het recht op informatie neergelegd, worden in de artikelen 488ab Sv en 496 Sv respectievelijk het recht op aanwezigheid van de ouders, een voogd of een andere volwassene bij het politieverhoor en bij het onderzoek ter terechtzitting geregeld en ziet het nieuwe artikel 488ac Sv op de audiovisuele registratie van politieverhooren.

Ook op het gebied van computer-criminaliteit en overlevering hebben wijzigingen plaatsgevonden. Zo is in maart 2019 de Wet computer-criminaliteit III ingevoerd. Dit wetsvoorstel werd al in december 2016 door de Tweede Kamer aangenomen en is nu – na een kritische beschouwing door de Eerste Kamer – in werking getreden. De wet, die een aanvulling vormt op de Wetten computercriminaliteit uit 1993 en 2006, vult een aantal leemten in de opsporingsbevoegdheden op. De meest ingrijpende wijziging is de hackbevoegdheid die opsporingsdiensten door deze nieuwe wet hebben verkregen.

In juli 2019 is naar aanleiding van een arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie van 27 mei 2019 (C-508/18 OG en C-82/19 PPU) de Overleveringswet in juli 2019 met spoed gewijzigd. Kort gezegd houdt de wijziging in dat de rechter-commissaris voortaan zal fungeren als uitvaardigende autoriteit wanneer ten behoeve van een Nederlandse strafzaak een Europees aanhoudingsbevel wordt gericht aan de justitiële autoriteiten van een andere lidstaat.

Wetsvoorstellen

In juni 2019 is het wetsvoorstel Wet straffen en beschermen aangenomen. Volgens de memorie van toelichting strekt dit wetsvoorstel ertoe dat veroordeelden van bepaalde zware misdrijven niet meer van rechtswege na twee derde van hun gevangenisstraf vrijkomen.⁴ In plaats daarvan zal per individuele gedetineerde een beslissing worden genomen over diens voorwaardelijke invrijheidstelling. Het gedrag van de gedetineerde over de gehele detentie zal daarbij worden betrokken. Bovendien zal de periode waarin een veroordeelde voorwaardelijk in vrijheid kan worden gesteld, worden gemaximeerd op twee jaar. Verder is in september 2019 een wetsvoorstel aangenomen waarin het verblijf in een door een terroristische organisatie gecontroleerd gebied strafbaar wordt gesteld (artikel 134b Sr).⁵ Tot slot zijn verschillende wetsvoorstellen in consultatie. Een voorbeeld daarvan is het wetsvoorstel

Versterking strafrechtelijke aanpak ondermijnende criminaliteit.⁶ Dit wetsvoorstel maakt deel uit van een pakket aan maatregelen waarmee Minister Grapperhaus de drugsindustrie wil bestrijden. Zo wil de minister chemicaliën verbieden die als grondstof kunnen dienen voor harddrugs. Daarnaast wordt voorgesteld dat de straffen voor personen die zich ophouden op beveiligde gebieden van havens en vliegvelden, omhooggaan. Daarnaast voorziet het wetsvoorstel in een verhoging voor de strafmaat van bedreiging wanneer die geuit is naar de burgemeester en andere bestuurders.

De modernisering van het Wetboek van Strafvordering gaat tot slot gestaag verder. Inmiddels is de vierde en vijfde voortgangsrapportage gepubliceerd.⁷ De toekomstige Boeken 7 en 8 zijn inmiddels gepubliceerd.⁸ Het nieuwe wetboek is, zo volgt uit de vijfde voortgangsrapportage, in concept gereed. Zo is een conceptwetsvoorstel voor de Boeken 1 tot en met 6 gereed. Daarnaast wordt in de vijfde voortgangsrapportage benoemd dat de algemene maatregelen van bestuur worden voorbereid waarin voorschriften worden opgenomen ter uitvoering van verschillende bepalingen in het nieuwe wetboek. Het is daarnaast wachten op het in consultatie nemen van de Innovatiewet Strafvordering, waarvan in de aanloop naar het nieuwe wetboek alvast enkele onderdelen in de praktijk kunnen worden beproefd. De daadwerkelijke implementatie is pas over een aantal jaren aan de orde.

NOTEN

- 1 M.J. Dubelaar, 'Het aanwezigheidsrecht in strafzaken', *DD* 2019/47, p. 615.
- 2 *Kamerstukken II* 2018-19, 35 116, 2 (wetsvoorstel).
- 3 *Kamerstukken II* 2018-19, 35 116, 3, onderdeel E (memorie van toelichting).
- 4 *Kamerstukken II* 2018-19, 35 122, 3 (memorie van toelichting).
- 5 *Kamerstukken II* 2018-10, 35 125, nr. A.
- 6 <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/07/11/wetsvoorstel-versterking-strafrechtelijke-aanpak-ondermijnende-criminaliteit> (geraadpleegd 16 oktober 2019).
- 7 *Kamerstukken II* 2018-19, 29 279, 501. (Bijlage 879451) en *Kamerstukken II* 2018-19, 29 279, 459.
- 8 *Stb.* 2017, nr. 246.

KRONIEK

MATERIEEL STRAFRECHT

Deze Kroniek is gebaseerd op uitspraken gepubliceerd in diverse vakbladen, waaronder de *Nieuwsbrief Strafrecht (NbSr)*, de *Nederlandse Jurisprudentie (NJ)* en het *Nederlands Juristenblad (NJB)*. Eerst komen enkele algemene leerstukken aan bod. Daarna gaat deze Kroniek in op specifieke delicten.

DOOR / FREZIA AARTS, RACHEL BRUINEN, DIRK DAMMERS, ALEXANDRA EMSBROEK, ROBERT MALEWICZ, MICHEL OLTHOF, BEN POLMAN, INGE RATERMAN, MELISSA SLAGHEKKE & PAUL VERWEIJEN.
MET DANK AAN LINDA MARSMAN.

ALGEMENE LEERSTUKKEN

Opzet

In de periode die deze Kroniek beslaat, zijn weinig vernieuwende arresten gewezen over het leerstuk opzet. Desalniettemin is jurisprudentie over de grens tussen voorwaardelijk opzet en bewuste schuld het vermelden waard. Zo heeft de Hoge Raad op 19 maart 2019 geoordeeld in een zaak die zag op een dodelijk verkeersongeval (ECLI:NL:HR:2019:384). In deze zaak had de verdachte een verkeersongeval met een dodelijk en een zwaar gewond slachtoffer veroorzaakt. Het hof heeft doodslag en poging tot doodslag bewezen verklaard. Een van de cassatiemiddelen richt zich tegen het aangenomen voorwaardelijk opzet. Wat betreft de bewuste aanvaarding van de aanmerkelijke kans op de dood – en hiermee het onderscheid tussen voorwaardelijk opzet en bewuste schuld – herhaalt de Hoge Raad allereerst de hierop betrekking hebbende overwegingen uit het HIV-I-arrest (ECLI:NL:HR:2003:AE9049). Kort gezegd komt dit erop neer dat als de verklaringen van de verdachte of eventuele getuigen geen inzicht geven in wat ten tijde van de gedraging in de verdachte is omgegaan, dit zal afhangen van de feitelijke omstandigheden

van het geval, waarbij de aard van de gedraging en de omstandigheden waaronder deze zijn verricht van belang zijn. Bepaalde gedragingen kunnen daarbij naar hun uiterlijke verschijningsvorm worden aangemerkt als zozeer gericht op een bepaald gevolg dat het – behoudens contra-indicaties – niet anders kan zijn dan dat de verdachte de aanmerkelijke kans op het desbetreffende gevolg bewust heeft aanvaard. In de situatie dat geen vaststellingen zijn gedaan over de maximumsnelheid en het rijgedrag, maar wel vaststaat dat de verdachte onder invloed van een grote hoeveelheid alcohol was, hij geen rijbewijs had en met een aanzienlijk hogere snelheid reed dan de door hem niet waargenomen motor, is de Hoge Raad van oordeel dat uit deze gedragingen niet kan volgen dat ze naar hun uiterlijke verschijningsvorm zozeer gericht zijn op de dood van de betrokken personen dat de verdachte de aanmerkelijke kans op de dood bewust heeft aanvaard. Voorwaardelijk opzet werd hier dus niet aangenomen.

In een arrest van 16 oktober 2018 werd het voorwaardelijk opzet daarentegen wel aangenomen. In deze zaak had de verdachte van relatief korte afstand met een door hemzelf geladen vuurwapen meerdere malen

geschoten op twee in beweging zijnde personen (ECLI:NL:HR:2018:1943). Verder heeft het hof vastgesteld dat bij een van deze personen op het gezicht werd gericht, iets wat de verdachte telkens heeft ontkend. De ander werd in zijn onderbeen geraakt. De Hoge Raad laat onder deze omstandigheden het oordeel van het hof in stand dat deze gedragingen naar hun uiterlijke verschijningsvorm kunnen worden aangemerkt als zozeer op de dood van die personen gericht dat het niet anders kan zijn geweest dan dat de verdachte de aanmerkelijke kans op dat gevolg bewust heeft aanvaard.

Een andere zaak waarin de grens tussen voorwaardelijk opzet en bewuste schuld aan de orde kwam, zag op de situatie dat het slachtoffer bij de keel werd gegrepen, in een houdgreep werd genomen en vervolgens met een gebalde vuist met kracht in het gezicht werd geslagen (HR 27 maart 2018, ECLI:NL:HR:2018:453). Het hof heeft zware mishandeling bewezen verklaard. Het oordeelde onder deze omstandigheden ten aanzien van de bewuste aanvaarding van de aanmerkelijke kans dat het hard met gebalde vuist slaan in het gezicht naar de uiterlijke verschijningsvorm zozeer gericht is op het bewerkstelligen van zwaar lichamelijke letsel, dat hieruit

De auteurs zijn advocaat bij Cleerdin & Hamer Advocaten in Amsterdam, Alkmaar, Almere en Rotterdam. Dirk Dammers is juridisch medewerker bij Cleerdin & Hamer Advocaten in Amsterdam.

volgt dat verdachte die aanmerkelijke kans ook heeft aanvaard. De Hoge Raad laat dit oordeel in stand. Zie voor een vergelijkbare situatie het arrest van de Hoge Raad van 24 april 2018 (ECLI:NL:HR:2018:659).

Schuld

Artikel 6 WVV

De Hoge Raad heeft zich afgelopen jaar ook gebogen over de vraag of er sprake is van dood door schuld in de zin van artikel 6 Wegenverkeerswet (hierna: WVV). Hoewel de volgende uitspraak niet heel vernieuwend is, betreft het wel een bijzondere situatie waarbij de verdachte een lid van het arrestatie- en ondersteuningsteam is en in die hoedanigheid een politieauto bestuurt (ECLI:NL:HR:2019:660). Tijdens deze rit raakt hij in botsing met een vrouw op een snorfiets die vervolgens komt te overlijden. De vraag die in deze zaak speelt, is of de bestuurder schuld heeft in de zin van artikel 6 WVV. Het hof heeft de bestuurder veroordeeld en overweegt dat de verdachte aanmerkelijk onvoorzichtig heeft gereden en het verkeersongeval aan de schuld van de verdachte te wijten is in de zin van artikel 6 WVV. Het hof heeft overwogen dat de verdachte, terwijl het verkeerslicht in zijn richting rood uitstraalde, over de busbaan een grote kruising is opgreden met een snelheid van ten minste 90 km/u. Hierbij was zijn remweg even lang als de gehele kruising. Vervolgens is de verdachte in botsing gekomen met de vrouw op de snorfiets, die van rechts kwam. De Hoge Raad oordeelt dat dergelijk gedrag *in beginsel* de gevolgtrekking kan dragen dat de verdachte aanmerkelijk onvoorzichtig heeft gereden en dat sprake is van schuld in de zin van artikel 6 WVV. Dat kan *in concreto* echter anders zijn, als omstandigheden aannemelijk zijn geworden waaruit blijkt dat niet van schuld in de zin van artikel 6 WVV

kan worden gesproken. Ten aanzien van deze omstandigheden heeft het hof vastgesteld dat verdachte lid is van een arrestatieteam en dat hij op instructie van de sectiecommandant met spoed en in een colonne reed, waardoor hij als bestuurder van een voorrangsvoertuig is aan te merken. Om die reden mocht hij afwijken van de verkeersvoorschriften. Tegelijkertijd, zo heeft het hof vastgesteld, hield de instructie in dat hij niet alleen zo snel mogelijk, maar ook zo veilig mogelijk diende te rijden. Ook wanneer in een colonne wordt gereden, heeft de bestuurder te allen tijde een eigen beslissingsruimte om te reageren op verkeerssituaties. In dit verband zijn een rood verkeerslicht en een kruispunt bijzondere aandachtspunten. Het hof concludeert dat de verdachte geen uitvoering heeft gegeven aan een ambtelijk bevel en dat de uitvoering die verdachte heeft gegeven aan de instructie, niet proportioneel was. De Hoge Raad laat de beslissing van het hof in stand dat de verdachte, ondanks de omstandigheden waaronder het voorval heeft plaatsgevonden, aanmerkelijk onvoorzichtig heeft gereden en dat sprake is van schuld

in de zin van artikel 6 WVV. Het oordeel van het hof geeft geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting en is evenmin onbegrijpelijk.

Artikel 307 Sr

Ook aan het leerstuk van roekeloosheid in de zin van artikel 307 Wetboek van Strafrecht (Sr) is door de Hoge Raad het afgelopen jaar aandacht besteed. Zie hiervoor de zaak rond het speedbootongeluk op de Vinkeveense Plassen waarbij de verdachte met zijn speedboot frontaal botste op een sloep met vier opvarenden (ECLI:NL:HR:2019:829). Twee opvarenden kwamen hierbij te overlijden.

Het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden acht bewezen dat de verdachte zich schuldig heeft gemaakt aan dood door schuld in de zin van roekeloosheid ten aanzien van de twee overleden slachtoffers. Het hof komt tot dit oordeel door vast te stellen dat de verdachte ter plekke minimaal 39 km per uur heeft gevaren hetgeen 'zowel in aard, ernst als de overige omstandigheden' een bijzonder ernstige gedraging oplevert in verband met de grootte van de gevaren die daardoor zijn veroorzaakt. Het betreft een overschrijding van ruim zes keer de maximumsnelheid van zes kilometer per uur. De hoge snelheid is niet gecompenseerd door een bijzonder hoge mate van oplettendheid. Juist integendeel, overweegt het hof. De verdachte heeft de sloep immers niet gezien, terwijl de sloep wel was verlicht. Hieruit leidt het hof af dat de verdachte 'in hoge mate onoplettend, althans in hoge mate onachtzaam is geweest'. Omgekeerd konden de opvarenden van de sloep niet tijdig reageren, uitwijken of voorrang verlenen vanwege de hoge snelheid van verdachte en het ontbreken van verlichting op de speedboot. De combinatie van de hoge snelheid, en de onoplettendheid althans onachtzaamheid, heeft ertoe geleid dat de speedboot over de sloep is heen gevaren, terwijl de verdachte gezien de nopende

doorgang tussen de eilanden juist extra alert en voorzichtig had moeten zijn, volgens het hof. Het hof overweegt verder dat dit op zichzelf al bijzonder ernstig aan de verdachte kan worden verweten. Bovendien had de verdachte ook nog driemaal zoveel alcohol genuttigd dan was toegestaan. Daarbij stelt het hof vast dat de verdachte rekening had moeten houden dat het drukker was op het water wegens een aantal evenementen, het mooie weer en de zomervakantie; dat zijn speedboot groot en zwaar was, terwijl er aanzienlijk lichtere en minder snelle vaartuigen op het water konden zijn of dat er zelfs mensen in het water konden zijn; dat er verkeer van de kant kon komen waar de sloep vandaan kwam; en dat de verdachte weinig ervaring had met het varen in het donker. Het hof leidt uit het voorgaande af dat door de buitengewoon onvoorzichtige gedraging van de verdachte een zeer ernstig gevaar in het leven is geroepen, alsmede dat de verdachte zich daarvan bewust had moeten zijn. Het hof acht zodoende bewezen dat verdachte zich schuldig heeft gemaakt aan dood door schuld in de zin van roekeloosheid ten aanzien van de twee slachtoffers.

De vraag die bij de Hoge Raad voorligt, is of het hof zijn oordeel voldoende heeft gemotiveerd. De Hoge Raad verwijst allereerst naar zijn arrest van 15 oktober 2013 (ECLI:NL:HR:2013:960). Met het oog op het strafverzwarende effect van het bestanddeel roekeloosheid, dat geldt als de zwaarste vorm van schuld, dient de rechter zijn oordeel dat sprake is van roekeloosheid te voorzien van een nadere motivering, die recht doet aan het bijzondere karakter van dit bestanddeel. De rechter zal zodanige feiten en omstandigheden moeten vaststellen, waaruit valt af te leiden dat door de buitengewoon onvoorzichtige gedraging van de verdachte een zeer ernstig gevaar in het leven is geroepen, alsmede dat de verdachte zich daarvan bewust was, althans had moeten zijn.

De Hoge Raad oordeelt dat het hof zijn oordeel dat sprake is van roekeloosheid heeft voorzien van een motivering als bedoeld in bovenvermeld arrest. Het middel dat klaagt over de motivering van het hof faalt. De Hoge Raad neemt in aanmerking dat uit de bewijsvoering van het hof kan worden afgeleid dat het hof in het bijzonder acht heeft geslagen op het samenstel van gedragingen van de verdachte. Het hof heeft toereikend gemotiveerd dat zich een bijzonder geval van roekeloosheid heeft voorgedaan. Tenslotte is een tweetal arresten nog de vermelding waard, waarin eveneens het vraagstuk van schuld aan de orde is gekomen, maar dan in het kader van dood door schuld ten gevolge van het gebruik van verdovende middelen (ECLI:NL:HR:2019:336 en ECLI:NL:HR:2019:339).

Deelnemingsvormen

Op het terrein van het medeplegen zijn in 2019 weinig opzienbarende ontwikkelingen te bespeuren. Het overzichtsarrest van de Hoge Raad uit 2014, waarin de grens tussen medeplegen en medeplichtigheid centraal stond (ECLI:NL:HR:2014:3474), is nog steeds richtinggevend. Wel zet de ontwikkeling zich voort dat de aanvankelijk streng lijkende (motiverings)eisen voor het aannemen van medeplegen steeds meer aan erosie onderhevig lijken te zijn; een ontwikkeling die overigens in voorgaande kronieken ook al werd geconstateerd. De Hoge Raad laat immers steeds vaker motiveringen in stand die op grond van het overzichtsarrest nadere uitleg zouden behoeven. Illustratief in dit verband is een arrest van 18 juni 2019 waarin een verdachte tezamen met zijn medeverdachten met een vooropgezet plan om inbraken te plegen vanuit Den Haag naar Friesland reed, met een voor dat doel door hem geleende auto (ECLI:NL:HR:2019:967). De verdachte en zijn medeverdachten hebben telkens in elkaars gezelschap verkeerd en de verdachte is na de gepleegde inbraken tezamen met de medeverdachten

in de auto, met daarin de buit van beide inbraken en inbrekerswerktuig dat bij één van de inbraken is gebruikt, teruggedreden naar Den Haag. Het cassatiemiddel stelt dat onvoldoende zou zijn gemotiveerd waarom de gedragingen van de verdachte, die ook op medeplichtigheid zouden kunnen duiden, van voldoende gewicht waren zodat van medeplegen kan worden gesproken. De Hoge Raad laat echter het oordeel van het hof in stand dat de relevante feiten en omstandigheden in hun onderlinge samenhang voldoende zijn om te kunnen spreken van een voor medeplegen vereiste bewuste en nauwe samenwerking. Het vermelden waard is dat de Hoge Raad daaraan toevoegt dat het hof kennelijk in zijn oordeel heeft betrokken dat namens de verdachte geen contra-indicaties met betrekking tot het medeplegen zijn aangevoerd. Onder verwijzing naar eerdere rechtspraak (bijvoorbeeld ECLI:NL:HR:2016:1315) wordt hiermee bevestigd dat de procesopstelling van de verdachte kan meespelen bij de feitenvaststelling die relevant is voor de vraag of van medeplegen sprake is.

Een arrest van 9 juli 2019 waarin wel gecasseerd werd, zag op het medeplegen van oplichting door het huren van geluidsapparatuur zonder deze te retourneren (ECLI:NL:HR:2019:1136). Het medeplegen volgde volgens het hof in het bijzonder uit de omstandigheid dat de verdachte de auto had bestuurd waarmee de apparatuur werd opgehaald door de medeverdachte. De Hoge Raad oordeelde echter dat deze omstandigheid, mede gezien de feitelijke vaststellingen over de rol van de medeverdachte bij de oplichtingen, niet zonder meer voldoende is om te kunnen aannemen dat de verdachte een zodanige intellectuele en/of materiële bijdrage heeft geleverd aan de bewezen verklaarde oplichtingen dat hij deze heeft medegepleegd.

Noodweer(exces)

We zijn inmiddels weer een jaar verder, maar het overzichtsarrest

van de Hoge Raad van 22 maart 2016 (ECLI:NL:HR:2016:456) is nog steeds even relevant als vorig jaar. Ook in 2019 heeft de jurisprudentie over noodweer(exces) tot een aantal noemenswaardige arresten en vonnissen geleid. In deze Kroniek zal een drietal uitspraken worden uitgelicht, waarin het belang van het nauwkeurig vaststellen van de relevante feiten door de feitenrechter door de Hoge Raad steeds opnieuw wordt benadrukt.

De eerste uitspraak betreft het arrest van de Hoge Raad van 12 februari 2019 (ECLI:NL:HR:2019:209). In dit arrest herhaalt de Hoge Raad relevante overwegingen uit het overzichtsarrest met betrekking tot het belang van nauwkeurige en consistente feitelijke vaststellingen bij beoordeling van een beroep op en de vereisten van een geslaagd beroep op noodweer(exces). De casus in deze zaak was als volgt: de verdachte in deze zaak had een visuele handicap en bevond zich op station Zaandam om zijn moeder te bezoeken die hem altijd op het perron kwam ophalen. Die bewuste dag was zij alleen niet op het perron aanwezig. De verdachte raakte daardoor in paniek en bleef op het perron op zijn moeder wachten. Over hetgeen daarna is voorgevallen, hebben verschillende betrokkenen verklaringen afgelegd. Uit de verklaringen van de verdachte en van een getuige volgt dat drie jongens – onder wie aangever – de verdachte hebben benaderd zonder reden. De jongens bleven de verdachte sarren en pesten. Ook werd aan de arm van de verdachte gezeten. Op enig moment was de maat vol. De verdachte koos de aanval en stak de aangever in zijn rechteronderarm. De raadsman stelde zich op het standpunt dat een succesvol beroep gedaan kon worden op noodweer, dan wel noodweerexces. Het hof oordeelde dat weliswaar uit de verklaringen van de getuigen kon worden afgeleid dat de verdachte werd lastiggevallen door de jongeren, maar dat niet op enigerlei wijze

is vast is komen te staan dat sprake was van een ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding van het lijf of goed van de verdachte. Nu geen sprake was van een wederrechtelijke aanranding verwierp het hof het beroep op noodweer(exces). De Hoge Raad overweegt dat die verwerping, in aanmerking genomen de inhoud van de verklaring van de laatstgenoemde getuige over het lastigvallen en aan de arm zitten van de visueel gehandicapte verdachte, niet zonder meer begrijpelijk is. De verwerping van het hof van het beroep op noodweer(exces) is dan ook ontoereikend gemotiveerd. De tweede uitspraak is een arrest van de Hoge Raad van 10 september 2019 (ECLI:NL:HR:2019:1307). Het gaat in dit arrest over een – toen nog echtelijke – ruzie. Vaststaat dat over en weer geweld is gebruikt op de bewuste dag. De vrouw deed vervolgens aangifte, waarna de man werd vervolgd voor het plegen van een mishandeling. De man deed vervolgens een beroep op noodweer(exces). Hij verklaarde dat hij, voordat hij geweld heeft gebruikt, werd aanvallen en in zijn borst werd gebeten door de vrouw. In een zaak als deze is het voor de beoordeling van deze situatie van belang wat er precies op die dag is voorgevallen en vooral ook op welk moment.

Het Hof Den Haag wees het beroep op noodweer af, omdat deze lezing van de van de feiten – zoals geschetst door de man – niet aannemelijk zijn geworden. Daartoe overwoog het hof dat niet kan worden vastgesteld in welke volgorde de geweldshandelingen hebben plaatsgevonden. Daarnaast achtte het hof dat de lezing van de feiten van de verdachte onvoldoende steun vindt in het dossier. Wat opvallend is, is dat het hof de verklaring van de man, die inhield dat de vrouw de man na een woordenwisseling is aangevlogen en hem in zijn borst heeft gebeten, waarna de man haar op de grond heeft gelegd, wel voor het bewijs gebruikt. De Hoge Raad oordeelde dat het oordeel van het hof niet zonder meer begrijpelijk is gemotiveerd.

De derde en laatste uitspraak rond het thema ‘feiten vaststellen’ is het arrest van 8 oktober 2019 (ECLI:NL:HR:2019:1550). In deze zaak stond de verdachte terecht voor het plegen van een vernieling. De verdachte heeft verklaard dat tussen hem en de aangever eerst een woordenwisseling heeft plaatsgevonden. Dit wordt bevestigd door verklaringen van andere getuigen in het dossier. Ook aangever bevestigt dit verhaal en voegt daar nog aan toe dat de verdachte op enig moment is gevallen. Beide partijen zijn voorts ieder hun eigen weg gegaan. De verdachte naar huis en de aangever naar zijn auto. Aangever is vervolgens in zijn auto – achter de verdachte aan – gaan rijden en heeft zijn auto vlak achter de verdachte stilgezet. De verdachte sloeg vervolgens met een ijzeren staaf de voorruit van de auto van aangever stuk. Over de wijze waarop aangever achter de verdachte aan is gereden, lopen de verklaringen uiteen. Aangever ontkent op de verdachte te zijn ingereden. De verdachte stelt dat aangever met gierende banden op hem is ingereden en dan hij daarom met de ijzeren staaf de ruit stuk heeft geslagen. Het hof verwierp het beroep uit noodweer omdat geen sprake was van een onmiddellijke wederrechtelijke aanranding. Hieraan heeft het hof in de kern ten grondslag gelegd dat verdachte op het moment van slaan reeds had waargenomen dat aangever met hoge snelheid op hem af reed. De gedraging van aangever kon daarom op dat moment niet als meer dan een bedreiging worden aangemerkt en er waren geen omstandigheden waaruit de verwachting kon worden gerechtvaardigd dat de aangever verder zou gaan. Derhalve is met het slaan met de staf op de auto sprake van een zodanige wederkerigheid van agressie, dat een beroep op noodweer door de verdachte niet kan slagen. De Hoge Raad oordeelt dat in het licht van de door het hof vastgestelde feiten en

omstandigheden, en dan meer in het bijzonder de vaststellingen van het hof dat aangever twee keer met hoge snelheid met de auto is afgereden op de verdachte, die motivering niet zonder meer begrijpelijk is.

SPECIFIEKE DELICTEN

Mensenhandel (en het bestanddeel uitbuiting)

In 2019 is een aantal uitspraken over mensenhandel gepubliceerd. Het merendeel werd ex artikel 81 Wet op de Rechterlijke Organisatie (RO) of 80a RO afgedaan. In die uitspraken ging het steeds om motiveringskwesaties waarbij de Hoge Raad steeds tot het oordeel kwam dat het begrip uitbuiting (al dan niet als impliciet onderdeel van artikel 273f Sr) voldoende begrijpelijk in de bewijsconstructie was weergegeven. Zie voor een verwijzing naar de bestendige lijn van de Hoge Raad de uitspraak van 1 oktober 2019, ECLI:NL:HR:2019:1452, waarin een minderjarig slachtoffer werd 'geholpen' in haar prostitutiewerksaamheden en haar verdiensten werden afgestaan aan de verdachte. In ECLI:NL:HR:2019:1028 werd het onder valse voorwendselen meenemen uit Slowakije van een kwetsbaar slachtoffer dat zelf onvoldoende mogelijkheden had op eigen kracht terug te keren, aangemerkt als uitbuiting.

*maar het ging om zijn
agressie - niet
waar die vandaan kwam!*

In twee uitspraken was de Hoge Raad uitvoeriger in de bespreking van de klachten die zagen op de bewezenverklaring van het bestanddeel uitbuiting. In ECLI:NL:HR:2019:383, van 19 maart van dit jaar, ging het om een groot aantal seizoenarbeiders uit Oost-Europa die bij een aardbeienkwekerij werkten. Ze werden zwaar onderbetaald en ze verbleven in slechte, veel te dure onderkomens met slechte sanitaire voorzieningen. Onder verwijzing naar het door de Hoge Raad herhaalde toetsingskader vond de Hoge Raad het oordeel dat de verdachte de grens van niet als uitbuiting aan te merken slecht werkgeverschap fors had overschreden voldoende begrijpelijk. Dat geen sprake kan zijn van uitbuiting omdat de werknemers de mogelijkheid hadden hun werk te beëindigen, zoals ook door de verdediging was aangevoerd, berustte op een onjuiste rechtsopvatting.

De tweede zaak die we hier kort bespreken, is een zaak van januari 2019 waarin een familie een minderjarig nichtje uit Turkije naar Nederland heeft gehaald om haar vervolgens jarenlang 'buitensporig en excessief te belasten met huishoudelijke taken en verzorging van hun kinderen' (ECLI:NL:HR:2019:39). Daarnaast mocht het meisje niet naar school en ontving zij geen medische zorg. Het nichtje was door haar situatie verder volstrekt afhankelijk van de verdachte (illegale status in Nederland en familie in Turkije waarmee zij problemen had). Al deze omstandigheden werden door het hof in het toetsingskader van het bestanddeel uitbuiting betrokken. Dat sprake was van een familieband en dat ook andere kinderen van het gezin zouden deelnemen met tal van taken in het gezinsleven was voldoende begrijpelijk weerlegd, aldus de Hoge Raad. Daarbij mocht ook worden betrokken dat het nichtje geen onderwijs en medische zorg genoot en dat 'ontbrekende aandacht van verdachte en zijn mededader voor persoonlijke ontwikkeling en psychisch en fysiek

welzijn van het nichtje mede inkleuring geeft aan de wijze waarop zij in gezin van verdachte en zijn mededader werd belast'.

Oplichting

Met verwijzing naar oudere rechtspraak herhaalt de Hoge Raad op 1 oktober 2019 dat voor strafbare oplichting niet is vereist dat het oplichtingsmiddel door de verdachte rechtstreeks wordt aangewend jegens degene die wordt bewogen tot afgifte (ECLI:NL:HR:2019:1454). Oplichting kan ook geschieden door het oplichtingsmiddel aan te wenden tegen een (mogelijk zelf niet strafbare) tussenpersoon. In casu gebruikte verdachte een goedgegelovige oudere dame om zijn 'onzinverhalen' tegen derden te verkondigen, die vervolgens geld naar de verdachte overmaakten.

Mishandeling (zwaar lichamelijk letsel)

Dit jaar is er op het gebied van (al dan niet zware) mishandeling niet heel veel gebeurd. De Hoge Raad deed meerdere arresten af met toepassing van artikel 81 lid 1 RO.

Een zaak die wel besproken werd, betrof een bewezenverklaring van een poging tot zware mishandeling (ECLI:NL:HR:2019:122). Het hof had geoordeeld dat het op korte afstand en met kracht gooien van een stevig glas in het gezicht van een ander de aanmerkelijke kans in zich bergt dat daarmee aan een ander zwaar lichamelijk letsel wordt toegebracht en dat de omstandigheid dat het glas niet kapotging dat niet anders maakte. Het middel klaagde dat het hof ten onrechte, althans onvoldoende gemotiveerd, had geoordeeld dat sprake is van een aanmerkelijke kans.

A-G Vegter besprak in zijn conclusie dat het in deze zaak neerkwam op de vraag of het hof, gelet op de in de bewijsvoering vermelde omstandigheden van het geval, kon oordelen dat van voorwaardelijk opzet op zwaar lichamelijk letsel sprake was. Hij meende dat het met kracht van

korte afstand gooien van een voorwerp in de richting van het gezicht van een ander in het algemeen al voorwaardelijk opzet op zwaar lichamen letsel kon opleveren. Hij overwoog dat van een dergelijk opzet natuurlijk geen sprake is als het voorwerp een wc-rol is, maar stelde dat het wel bestond als bijvoorbeeld met een baksteen wordt gegooid. Hij komt tot de conclusie dat het voor de beoordeling cruciaal is met welk voorwerp (en de eigenschappen van het voorwerp) is gegooid en stelt dat daarvoor het gewicht, de hardheid en de omvang van het voorwerp in aanmerking kunnen worden genomen.

Het hof had in de bewijsoverweging opgenomen dat het een stevig glas betrof en uit het in het arrest opgenomen bewijsmiddel 1 bleek dat het slachtoffer meteen pijn voelde aan zijn jukbeen en hoorde dat er bloed op zijn jukbeen zat. Vegter voelde wel enige aarzeling of dit zonder meer reeds voldoende zou zijn voor het voorwaardelijk opzet op zwaar lichamen letsel, maar kwam tot de slotsom dat de bewijsvoering niet ontoereikend of onbegrijpelijk is. Hij vond dat het hof aandacht had besteed aan (de eigenschappen van) het voorwerp. Het glas was klein en stevig, zo blijkt uit het arrest. Als een dergelijk voorwerp met kracht van korte afstand naar het hoofd wordt gegooid, is het niet onjuist of onbegrijpelijk voorwaardelijk opzet op zwaar lichamen letsel aanwezig te achten.

De Hoge Raad volgt deze conclusie en overweegt dat het oordeel van het hof dat de verdachte bewust de aanmerkelijke kans heeft aanvaard dat het slachtoffer zwaar lichamen letsel zou oplopen niet blijkt geeft van een onjuiste rechtsopvatting, noch onbegrijpelijk is.

Openlijk geweld

De Hoge Raad stond dit jaar met name stil bij het vereiste van een duidelijke en toereikende motivering van het begrip 'openlijk' bij

openlijke geweldpleging, vooral met betrekking tot de mogelijke aanwezigheid van willekeurig publiek. Op 5 januari 2019 wees de Hoge Raad een arrest (ECLI:NL:HR:2019:174) waarin de term 'openlijk' nog eens werd uitgelegd en waarin de relevante overwegingen uit een arrest uit 2018 (ECLI:NL:HR:2018:1008) herhaald werden. In deze zaak was ten laste van de verdachte bewezen verklaard dat hij met anderen, in het woongebouw 'Het Schouw' van Penitentiaire Inrichting Amsterdam Over-Amstel openlijk in vereniging geweld had gepleegd tegen medewerkers van de penitentiaire inrichting. Het middel richtte zich tegen het oordeel van het hof dat het in de bewezenverklaring vermelde geweld 'openlijk' was gepleegd. De steller van het middel voerde aan dat de plaats waar de bewezen verklaarde geweldshandelingen hadden plaatsgevonden een niet voor het publiek toegankelijke ruimte betrof en waarbij ook geen waarneming door het publiek vanaf een wel publiekelijk toegankelijke ruimte had kunnen plaatsvinden. A-G Harteveld verwees in zijn conclusie naar het recente arrest uit 2018, waarin de Hoge Raad (onder meer) overwoog dat van 'openlijk geweld' sprake is bij geweld dat zich door onverholven, niet-heimelijk bedreven daden heeft geopenbaard, zodat daardoor de openbare orde is aangevraagd, waarbij het overigens niet vereist is dat ten tijde en ter plaatse van het plegen van het geweld publiek aanwezig was of dat er feitelijk vrije toegang en zicht op wat er gebeurde bestond. Met name de motivering van de bewezenverklaring van het begrip 'openlijk' in niet-evidente gevallen, bijvoorbeeld op plaatsen die niet voor het algemene publiek toegankelijk zijn, behoefde de aandacht. Daar wrong hem volgens Harteveld de schoen. Het hof had gemotiveerd dat de geweldshandelingen niet anders dan als onverholven en niet-heimelijk konden worden beschouwd, omdat zowel medewerkers als

medege-detineerden de handelingen hadden kunnen waarnemen. Daarmee had het hof echter verzuimd te motiveren welke specifieke omstandigheden doorslaggevend waren voor het oordeel dat sprake was van openlijk geweld.

De Hoge Raad was dezelfde mening toegedaan en overwoog dat het oordeel van het hof dat sprake was van 'openlijk' geweld, niet toereikend gemotiveerd was, in het bijzonder niet waar het gaat om de (mogelijke) aanwezigheid van in zekere zin willekeurig publiek op deze niet voor eenieder toegankelijke plaats. Het middel slaagde.

Dezelfde vraag kwam dit jaar nogmaals aan de orde in het arrest van de Hoge Raad van 28 mei 2019 (ECLI:NL:HR:2019:722). In dit arrest ging het om een verdachte die, ondanks een verzoek tot vrijspraak van zowel de advocaat-generaal als de verdediging, door het hof werd veroordeeld voor openlijke geweldpleging in een portiek van een flat. Namens de verdachte werden twee middelen ingediend, waarvan de tweede de klacht behelsde dat uit de bewijsvoering niet kon volgen dat de verdachte zich schuldig had gemaakt aan openlijke geweldpleging, omdat de hal van een flatgebouw niet kon worden aangemerkt als een voor het publiek toegankelijke plaats.

A-G Bleichrodt meende dat het middel terecht voorgesteld was, omdat het hof over het bewijs van de openlijkheid van het gebezigde geweld niets had overwogen. Bleichrodt meende dat het hof hiertoe wel gehouden was, aangezien de openlijkheid van in een hal van een flatgebouw gepleegd geweld bepaald niet evident was. Hij meende dat uit de bewijsmiddelen niets kon volgen waaruit het antwoord op de vraag of het portiek toegankelijk was voor anderen dan de bewoners van de flat kon worden afgeleid en dat het hof hieraan ook geen overweging gewijd had. Ook had het hof niets overwogen over de mogelijke waarneembaarheid van het geweld

(bijvoorbeeld vanaf de openbare weg) en de omvang van het – potentieel aanwezige – publiek.

De Hoge Raad overwoog dat het hof blijkens de bewijsvoering had vastgesteld dat de geweldshandelingen zijn gepleegd in een portiek van een flat en dat bij dat geweld enkele personen aanwezig waren. Het op deze vaststellingen gebaseerde oordeel van het hof dat sprake was van 'openlijk' geweld, was naar het oordeel van de Hoge Raad niet toereikend gemotiveerd. Hij overwoog dat in het bijzonder met betrekking tot de (mogelijke) waarneembaarheid van de ten laste gelegde gedragingen vanaf de openbare weg, de (on)toegankelijkheid van die ruimte voor eenieder en de (mogelijke) aanwezigheid van in zekere zin willekeurig publiek in deze ruimte een nadere motivering noodzakelijk was geweest. Het middel was terecht voorgesteld.

Witwassen

De witwasjurisprudentie is het afgelopen decennia aan behoorlijk wat verandering onderhevig geweest, maar lijkt in ieder geval het afgelopen jaar een meer bestendige koers te volgen. De uitspraken die hierna volgen, zijn dan ook meer ter lering en vermaak dan dat een gehele nieuwe 'koers' wordt besproken.

De Hoge Raad laat zich in zijn arrest van 18 juni 2019 uit over de vaststelling van voorwaardelijk opzet op het witwassen van grote contante geldbedragen (ECLI:NL:HR:2019:984). Verdachte was een zogenoemde 'hawala-bankier' en had in die hoedanigheid de beschikking over grote contante geldbedragen die in plastic zakken werden vervoerd naar Engeland (het zogenoemde hawala bankieren). Het hof heeft voor de vaststelling van voorwaardelijk opzet op het witwassen een bijzondere betekenis toegekend aan de omstandigheid dat voor de verplaatsing van die geldbedragen naar Engeland wat betreft kosten en snelheid geen evidente voordelen zijn gebleken ten opzichte van gewone bankoverschrij-

vingen. De Hoge Raad stelt echter dat uit deze omstandigheid niet zonder meer volgt dat verdachte bewust de aanmerkelijke kans heeft aanvaard dat de geldbedragen – onmiddellijk of middellijk – afkomstig waren uit enige misdrijf. Ook volgde (voorwaardelijk) opzet niet uit de bewijsvoering. De Hoge Raad casseert partieel en verwijst terug.

Het arrest van de Hoge Raad van 22 januari 2019 was het gevolg van een OM-cassatie (ECLI:NL:HR:2019:78). De verdachte was in casu partieel vrijgesproken van het witwassen van bepaalde geldbedragen, nu niet kon worden uitgesloten dat deze bedragen afkomstig zijn uit een door verdachte zelf begaan misdrijf. De Hoge Raad verwijst naar zijn overwegingen uit ECLI:NL:HR:2016:2842 met betrekking tot de kwalificatie-uitsluitingsgrond indien het bewe-

zen verklaarde witwassen bestaat uit verwerven of voorhanden hebben van 'onmiddellijk' uit 'eigen' misdrijf afkomstige voorwerpen. Deze inmiddels bestendige rechtspraak houdt in dat als vaststaat dat het enkele verwerven of voorhanden hebben door de verdachte van een voorwerp dat onmiddellijk afkomstig is uit een door hemzelf begaan misdrijf, niet kan hebben bijgedragen aan het verbergen of verhullen van de criminele herkomst van dat voorwerp, die gedraging niet als witwassen kan worden gekwalificeerd. De Hoge Raad constateert dat hof kennelijk heeft beoogd toepassing te geven aan deze rechtspraak, maar te kort door de bocht is geweest wat betreft de motivering. De enkele omstandigheid dat afkomst uit een door verdachte zelf begaan misdrijf 'niet kan worden uitgesloten' volstaat daartoe niet,

aldus de Hoge Raad. In dit verband wordt verwezen naar de in ECLI:NL:HR:2016:2842 aangeduide factoren. De Hoge Raad vernietigt de uitspraak van het hof en verwijst terug. Leuk om te vermelden is een uitspraak van de Rechtbank Midden-Nederland van 3 juli 2019 (ECLI:NL:RBMNE:2019:3025). De verdenking is het witwassen van een geldbedrag van 190.000 euro. Verdachte is een bedrijf, waarvan de enige aandeelhouder en bestuurder met contant geld veelal luxevoertuigen kocht om deze vervolgens te kunnen verhuren en verkopen van zijn onderneming. De verdediging stelt zich preliminair op het standpunt dat een deel van de dagvaarding nietig dient te worden verklaard, namelijk de zin 'althans enig geldbedrag'. Deze zin is onduidelijk omdat in het dossier veel verschillende geldbedragen worden genoemd en er daarnaast ook nog een in beslag genomen administratie is met bedragen van verkoopfacturen. De officier van justitie stelt dat de dagvaarding wel voldoende duidelijk is. De betreffende zin duidt niet enkel op het expliciet genoemde bedrag van 190.000 euro, maar laat de mogelijkheid open een hoger of lager bedrag bewezen te achten. De rechtbank is het eens met de verdediging. De rechtbank overweegt dat 'althans enig geldbedrag' niet voldoet aan de eisen van artikel 261 Sv, aangezien het zonder nadere omschrijving voor de verdachte onvoldoende duidelijk is van het witwassen van welke andere geldbedragen (dan de expliciet genoemde 190.000 euro) hij wordt beschuldigd.

Zeden

Uitleg van het bestanddeel 'dwingt'

In zijn arrest van 27 november 2018 geeft de Hoge Raad uitleg aan het bestanddeel 'dwingt' als bedoeld in artikel 242 Sr (ECLI:NL:HR:2018:2194). Aangeefster zou zijn verkracht door de verdachte (haar echtgenoot), terwijl aan hem de toegang tot de woning ontzegd was.

Aangeefster verzette zich niet om de verdachte gunstig te stemmen en erger te voorkomen. Aan de feiten en omstandigheden heeft het hof het gevolg verbonden dat aangeefster zich door de gedragingen en handelingen van de verdachte gedwongen voelde tot het ondergaan en verrichten van seksuele handelingen. De Hoge Raad sluit zich aan bij de overweging van het hof dat de verdachte bewust de aanmerkelijke kans heeft aanvaard dat de seksuele handelingen tegen de wil van aangeefster plaatsvonden. Hierbij is onder meer de omstandigheid van belang dat de verdachte aangeefster opzettelijk in een bedreigende situatie heeft gebracht waaraan zij zich niet kon onttrekken en waarin seksuele handelingen plaatsvonden. Aan het bewezen verklaarde doet niet af dat aangeefster zich niet tegen de bewezen verklaarde handelingen en gedragingen heeft verzet. Het hof overwoog dat de verdachte had 'kunnen en moeten begrijpen' dat hij een zodanig bedreigende situatie heeft gecreëerd dat aangeefster zich gedwongen voelde seksuele handelingen te verrichten en te ondergaan. Aan het bestanddeel 'dwingt' in artikel 242 Sr is dus voldaan wanneer het (voorwaardelijk) opzet van de verdachte mede omvat dat hij iemand handelingen die (mede) bestaan uit seksueel binnendringen, doet ondergaan tegen zijn of haar wil.

Vrijspraak ontucht met minderjarige vanwege ontbreken aangifte

Het Gerechtshof Den Haag sprak op 14 november 2018 een verdachte integraal vrij van (primair) artikel 245 Sr en (subsidiar) artikel 247 Sr vanwege het ontbreken van wettig en overtuigend bewijs (ECLI:NL:GHDHA:2018:3113). In het dossier bevond zich enkel een proces-verbaal van een informatief gesprek zeden met het minderjarige slachtoffer. Dit gesprek was slechts globaal – niet letterlijk – weergegeven en bovendien niet door het slachtoffer gecontroleerd of ondertekend. Gelet op het vrij-

blijvende karakter heeft een dergelijk informatief gesprek slechts een beperkte bewijswaarde. Een aangifte ontbrak bovendien in deze zaak. De rest van het dossier bevatte onvoldoende steunbewijs voor de feiten. Ook de belastende verklaringen die de verdachte in een telefoongesprek met de politie en in een gesprek met zijn moeder over zichzelf had afgelegd, waren niet van doorslaggevende bewijswaarde nu deze onder invloed van een psychose en met kennis van daderinformatie waren afgelegd. Naderhand heeft hij de feiten telkens ontkend. Het overblijvende globale proces-verbaal ten aanzien van het informatieve gesprek achtte het hof onvoldoende om tot een bewezenverklaring te komen.

Terroristische misdrijven

In 2018 is naar buiten gekomen dat de Nederlandse regering voor ruim 25 miljoen euro aan niet-dodelijke hulpgoederen aan de 'gematigde, gewapende oppositie' in Syrië heeft geleverd en dat deze uiteindelijk in handen van de 'terroristen' zijn gekomen. Derhalve zijn de discussies ter terechtzitting, als het gaat om de vraag of een organisatie wel of niet als een terroristische organisatie kan worden aangemerkt, nog steeds actueel. In het geval vastgesteld wordt dat het een terroristische organisatie betreft, al dan niet vanwege de vermelding op de VN Sanctielijst, wordt als sprake is van de steun van de Nederlandse staat, nog regelmatig verweer gevoerd met betrekking tot de niet-ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie. Het Openbaar Ministerie zou in dat geval selectief handelen door de 'gewone burgers' wel te vervolgen voor het leveren van een bijdrage aan een vermeende terroristische organisatie, maar niet de betrokken bewindspersonen en topambtenaren die ook – namens de Nederlandse overheid – steun hebben geleverd aan diezelfde organisatie. Het Hof Den Haag oordeelde op 27 juni 2019 dat de omstandigheid dat de Nederlandse staat

bepaalde strijdgroepen – waaronder de strijdgroep waarbij de verdachte zich stelde te hebben aangesloten – mogelijk materieel ondersteunde, de ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie niet aantast (ECLI:NL:GHDHA:2019:1676).

In het arrest van de Hoge Raad van 8 januari 2019 ging het onder andere om de vraag of een organisatie als een terroristische organisatie aangemerkt kan worden (ECLI:NL:HR:2019:12). De Hoge Raad heeft zich in dat kader uitgelaten over de duiding van het terroristisch oogmerk. Een Syrische asielzoeker zou aan twee medebewoners van een asielzoekerscentrum in Zaandam hebben verteld dat hij een aantal jaar bij onder meer Al Qaida en IS in Syrië zou hebben gevochten en bommen zou hebben gemaakt.

Het Openbaar Ministerie vervolgde hem voor het deelnemen aan een terroristische organisatie. De rechtbank veroordeelde de verdachte tot tien maanden gevangenisstraf. In hoger beroep werd de verdachte vrijgesproken. Het hof oordeelde kort gezegd dat de verdachte weliswaar heeft deelgenomen aan activiteiten van de organisatie Liwa al-Tawhid, maar dat deze organisatie in de periode dat de verdachte in Syrië verbleef niet kon worden aangemerkt als een organisatie die terroristische misdrijven pleegde. Om die reden kan niet worden bewezen dat de verdachte heeft deelgenomen aan zo'n organisatie. Het Openbaar Ministerie stelde beroep in cassatie in. Het Openbaar Ministerie bracht naar voren dat uit de vaststellingen van het hof wel kan volgen dat Liwa al-Tawhid een terroristisch oogmerk had. Daarom achtte het Openbaar Ministerie de beslissing van het hof niet begrijpelijk.

De Hoge Raad oordeelde dat op grond van de wet beslissend is of de organisatie tot oogmerk heeft het plegen van terroristische misdrijven. Het oogmerk van de organisatie moet gericht zijn op het plegen van specifieke misdrijven die zijn

opgesomd in artikel 83 Sr, mits zij (zullen) worden begaan met het in artikel 83a Sr omschreven terroristisch oogmerk. Voor een veroordeling op grond van artikel 140a, eerste lid, Sr is dus niet voldoende dat sprake is van deelneming aan een organisatie die tot terroristisch oogmerk heeft het plegen van misdrijven (van welke aard dan ook). Van terroristische misdrijven kan bijvoorbeeld sprake zijn als die misdrijven erop zijn gericht de fundamentele politieke of constitutionele structuren van een land te ontwrichten of te vernietigen. Daarvan was geen sprake in de periode dat de verdachte aan de organisatie deelnam. Het middel heeft gefaald en de vrijspraak is in stand gehouden.

Verder heeft op 11 juni 2019 de Hoge Raad een arrest gewezen (ECLI:NL:HR:2019:906), waarin relevante overwegen uit het arrest van 14 maart 2017 worden herhaald (ECLI:NL:HR:2017:416). In de zaak van 11 juni ging het om een 'potentiële Syriëganger' waarbij door de rechtbank en het hof bewezen is verklaard dat hij de misdrijven brandstichting, moord en doodslag te begaan met een terroristisch oogmerk heeft voorbereid en/of bevordert. Het ging daarbij om het voorbereiden van zowel zijn eigen uitreis naar Syrië ter aansluiting bij een terroristische organisatie als die van de medeverdachte. Hij zou onder andere in 2014 routes naar het strijdgebied van Jabhat al Nusra in Syrië hebben gevraagd aan een persoon die zich vermoedelijk daar al bevond en tegen een medeverdachte in het strijdgebied hebben gezegd: 'Dan zie ik je op het slagveld, we ontmoeten elkaar.' Ook zou hij in een chatgesprek met een vermoedelijk in Syrië verblijvend persoon hebben gevraagd of er nog een nieuw front geopend wordt, waarna die ander heeft gezegd dat de verdachte gemist wordt en verslag doet van de ontwikkelingen van de strijd.

Het hof heeft geoordeeld dat dit voldoende is voor de bewezenverklaring van de voorbereiding en/of bevoor-

ring. Vereist is dat het oogmerk van de verdachte op het begaan van die misdrijven is gericht, maar niet vereist is een concretisering van het voor te bereiden of te bevorderen misdrijf naar tijdstip, plaats en wijze van uitvoering. In 2017 had de Hoge Raad al bepaald dat het gebrek daaraan niet hoeft te leiden tot een vrijspraak (ECLI:NL:HR:2017:416).

Er dient dus 'slechts' met voldoende bepaaldheid te blijken op welk in artikel 289a Sr omschreven misdrijf de nader aan artikel 96 lid 2 Sr ontleende voorbereidings- of bevorderingshandelingen waren gericht. Wederom een ruime interpretatie van de al ruim geformuleerde terrorismewetgeving.

Beïnvloeding getuigen

Op 13 november 2018 is door de Hoge Raad een arrest gewezen over het beïnvloeden van een getuige als bedoeld in artikel 285a Sr (ECLI:NL:HR:2018:2092). Door het Hof Den Haag was bewezen verklaard dat sprake was van opzettelijke beïnvloeding van een getuige door deze getuige vanuit de penitentiaire inrichting te bellen en te zeggen dat de getuige moest verklaren dat de verdachte geen mes had en niemand achterna zou hebben gerend. Daarnaast zou de verdachte tegen de getuige hebben gezegd dat hij wel goed moest praten en dat hij moest verklaren bij betrokene 1 een mes te hebben gezien. De verdediging heeft bij het Hof Den Haag bepleit dat de verdachte niet heeft geprobeerd de getuige te beïnvloeden. Hij zou zich hebben beperkt tot het aandringen op het afleggen van een verklaring.

De Hoge Raad herhaalt de relevante overwegingen uit ECLI:NL:HR:2016:2908. Bij de beantwoording van de vraag of in een concreet geval sprake is geweest van 'beïnvloeden' is onder meer de strekking van de in die delictsbeoordeling bedoelde uiting van belang. Wanneer de uiting slechts erop is gericht dat een persoon een verklaring zal afleggen, zonder dat daarbij de verklaringsvrijheid van die

persoon wordt afgelegd, is geen sprake van 'beïnvloeden'. Dat ligt anders wanneer de uiting ertoe strekt dat de af te leggen verklaring een bepaalde inhoud zal hebben, bijvoorbeeld doordat een persoon wordt ontmoedigd een belastende verklaring af te leggen of wordt aangemoedigd een ontlastende verklaring af te leggen. Van 'beïnvloeden' kan daarbij ook sprake zijn als de uiting ertoe strekt dat een persoon geen verklaring tegenover een rechter of een ambtenaar zal afleggen.

In deze gevallen is immers telkens de vrijheid van de (potentiële) getuige in het geding om naar waarheid of geweten een verklaring af te leggen. Voor 'beïnvloeden' hoeft niet vast te komen staan dat de uiting van verdachte ertoe strekte een persoon te bewegen een verklaring af te leggen die niet waarheidsgetrouw is. Het gaat erom dat een getuige onbelemmerd naar waarheid of geweten een verklaring kan afleggen. De Hoge Raad is van oordeel dat de redenen dat het hof is afgeweken van het standpunt van de raadsman besloten liggen in de bewijsvoering. Daaruit blijkt dat de mondelinge uitingen van cliënt zich niet beperken tot het aandringen op het afleggen van een verklaring, maar ook sturende bemoeienis met de inhoud van die verklaring betroffen. Voor zover het middel steunt op de opvatting dat voor een bewezenverklaring van artikel 285a Sr vereist is dat komt vast te staan dat de beïnvloeding van verdachte ertoe strekte de ander te bewegen een onware verklaring af te leggen, wordt uitgegaan van een eis die het recht niet stelt.

Opium

De Hoge Raad wijst een noemenswaardig arrest over de bewustheid van verdovende middelen in een woning (ECLI:NL:HR:2019:1459). Het gaat in deze zaak om een bewezenverklaring van het voorhanden hebben van vier tabletten MDMA die in een keukenkastje zijn aangetroffen. De verdachte die is

veroordeeld door het hof was gedurende langere tijd de hoofdbewoner van de woning. Er waren echter ook andere bewoners. De raadsman heeft bij het hof het verweer gevoerd dat er meerdere bewoners waren en niet duidelijk is geworden wie verantwoordelijk is voor de tabletten. Gelet op dat verweer is de motivering van het hof dat de verdachte gedurende langere tijd de hoofdbewoner van de woning was en toegang had tot alle in de woning aanwezige ruimten en plaatsen niet toereikend.

In een ander arrest (ECLI:NL:HR:2019:1456) is de vraag aan de orde of de veroordeling voor het invoeren van ayahuasca-thee in strijd is met de vrijheid van godsdienst. Deze verdachte heeft 33 kilo ingevoerd om te gebruiken tijdens de erediensten van de kerk Santo Daime. Het hof heeft overwogen dat de Opiumwet een wet in formele zin betreft en dat deze thee is opgenomen op lijst I ter bescherming van de volksgezondheid. De vraag is vervolgens of de beperking op het recht op vrijheid van godsdienst noodzakelijk is. Het hof oordeelt dat in concreto dus per geval moet worden getoetst. Deze toetsing laat geen ruimte voor een beoordeling van het gevaar voor het gebruik van ayahuasca-thee in het algemeen. Uit het doel en stelsel van de Opiumwet volgen

dat middelen die staan vermeld op lijst I zijn aangemerkt als middelen waarvan is gebleken dat deze het bewustzijn van de mens beïnvloeden en bij gebruik kunnen leiden tot schade aan de gezondheid. Dat betekent dat slechts getoetst wordt of door de omstandigheden van het geval tot het oordeel kan worden gekomen dat in het concrete geval van de invoer van de ayahuasca-thee voor de Santo Daime kerk het gevaar voor de volksgezondheid zodanig aanvaard is, dat de beperking van het recht op vrijheid van godsdienst niet noodzakelijk is. Het hof oordeelt dat er een onaanvaard risico bestaat voor de volksgezondheid. Over deze manier van toetsen wordt geklaagd. De Hoge Raad oordeelt dat voor de beoordeling van de noodzakelijkheid van de inbreuk in een democratische samenleving niet steeds een afweging per situatie is vereist, maar een algemene toetsing volstaat, waardoor het oordeel van het hof niet onbegrijpelijk wordt geacht.

Als laatste een uitspraak van de Rechtbank Amsterdam (ECLI:NL:RBAMS:2019:3520). Een verdachte staat terecht voor het voorhanden hebben van 665 gram hennep,

waarover de verdachte onmiddellijk heeft verklaard dat deze afkomstig is van vier hennepplanten. De politie heeft hier geen onderzoek naar gedaan. Volgens vaste jurisprudentie moet de Aanwijzing Opiumwet zo worden uitgelegd dat bij teelt van niet meer dan vijf hennepplanten afkomstig, ongeacht de hoeveelheid of het gewicht van de verkregen opbrengst, een sepot volgt (ECLI:NL:HR:2011:BO4015). Nu de verklaring van de verdachte niet wordt weerlegd door de inhoud van het dossier, heeft de officier vervolgd in strijd met de Aanwijzing Opiumwet waardoor het OM niet-ontvankelijk wordt verklaard.

DERK WIERSUM

De moord op Derk Wiersum heeft een enorme impact gehad op alle betrokkenen bij de strafrechtspleging. Ook daarbuiten heeft de zinloze moord tot veel boosheid, verdriet en verslagenheid geleid. Zolang we over hem blijven schrijven en spreken, kunnen we de herinnering aan Derk Wiersum en waar hij voor stond levend houden. Als eerbetoon en ter nagedachtenis aan Derk bespreken we daarom enkele van zijn laatste uitspraken. Daaruit blijkt meteen weer hoe een veelzijdig en betrokken jurist hij was, waarbij de menselijke maat nooit uit het oog werd verloren. Derk was naast advocaat ook rechter-plaatsvervanger bij de Rechtbank Zeeland-West-Brabant. Zijn laatste gepubliceerde uitspraak als betrokken rechter gaat over een ramkraak door een jonge verdachte (ECLI:NL:RBZWB:2019:3078). De verdachte had zijn rol bij de ramkraak bekend en de advocaat in deze zaak vroeg met name aandacht voor de hardhandige aanhouding van de jonge verdachte. De rechtbank wees op de eigen verantwoordelijkheid van de verdachte die met zijn strafblad en zijn handelen (na een hectische achtervolging door de politie vluchten in achtertuin) de hardhandige arrestatie zelf veroorzaakte. Toch was de straf lager dan de straf die

werd geëist. Bij deze jonge verdachte vond de rechtbank een stok achter de deur in de vorm van een deels voorwaardelijke straf die passender was dan de hogere straf die het Openbaar Ministerie eiste.

Derk beoefende als advocaat het internationale strafrecht met verve en op het allerhoogste niveau. Door collega-advocaten, officieren van justitie en rechters werd hij in dat vakgebied als een absolute specialist erkend en zeer gewaardeerd. Een van zijn laatste bijzondere zaken op dat gebied was een uitleveringszaak die de Rwandese genocide in 1994 betrof (ECLI:NL:RBDHA:2019:5235). De Rechtbank Den Haag verklaarde de uitlevering aan Rwanda wel toelaatbaar, maar niet zonder het advies aan de Minister van Justitie en Veiligheid in deze zaak het proces in Rwanda te laten waarnemen en de waarnemingsrapporten publiek toegankelijk te maken. De rechtbank adviseerde de minister ook zich ervan te vergewissen dat de man voldoende medische zorg in Rwanda zou krijgen, in deze zaak bij de rechtbank het maximaal haalbare nu de toets omtrent de toelaatbaarheid van een uitlevering een zeer formele en redelijk marginale toets betreft. Als cassatiespecialist kon Derk meer de juridische diepte in. In april van dit jaar slaagde zijn middel waarin werd geklaagd over het feit dat het gerechtshof het verzoek van de raadvrouw om de zaak aan te houden zonder enige motivering had afgewezen (ECLI:NL:HR:2019:491). Onder verwijzing naar de standaard-jurisprudentie over het aanwezigheidsrecht en de daarbij te maken belangenafweging casseerde de Hoge Raad, in navolging van het eerste door Derk ingediende middel, het arrest van het gerechtshof. De laatste gepubliceerde uitspraak waarin Derk als advocaat optrad, betrof een zaak zoals hij er vele had in zijn commune strafrechtelijke praktijk. Het ging om een verdachte die een beroep op putatief noodweer

deed (ECLI:NL:RBAMS:2019:7049). De verdachte beriep zich op de omstandigheid dat het latere slachtoffer hem wilde aanvallen en dat hij dacht dat het latere slachtoffer in zijn jas naar een wapen greep. Een verweer dat met een iets andere aanloop eerder dit jaar met succes door Derk was bepleit (ECLI:NL:RBAMS:2019:5327). In de laatste gepubliceerde uitspraak passeerde de rechtbank het verweer wel, vooral op grond van de videobeelden en de aangifte van het slachtoffer. De laatste uitspraak bevatte wel nog een bijzonder juridisch punt over de vordering benadeelde partij. Omdat de verdachte onder bewind was gesteld ex artikel 1:431 van het Burgerlijk Wetboek was deze ook ten aanzien van de vordering benadeelde partij procesonbevoegd. De bewindvoerder had moeten worden opgeroepen voor de zitting, maar dat was niet gebeurd. Derk mocht ook niet namens de bewindvoerder optreden (hij had geen machtiging). De vordering van de benadeelde partij werd daarom niet-ontvankelijk verklaard. Het alsnog oproepen van de bewindvoerder leverde een te grote belasting van het strafproces op. Derk Wiersum heeft de uitspraak niet meer mogen meemaken. De uitspraak was een dag na zijn dood, die ons allen zo diep heeft geraakt en nog steeds raakt. Vele bevriende advocaten hebben gezamenlijk zijn praktijk opgepakt en zullen het werk van Derk waar nodig voortzetten. Zo is in de laatste zaak het hoger beroep inmiddels ingesteld en zal een andere advocaat deze verdachte bijstaan. Het is nu aan ons allen om onze rol als advocaat in de geest van Derk Wiersum te blijven invullen: met inzet, bevlogenheid en kennis van zaken. Voor eenieder die ons nodig heeft, in grote en in kleine zaken en van eerste aanleg tot aan cassatie. En niet in de laatste plaats: met een gezonde dosis humor en zelfreflectie.

VACATURE

AANSLUITPARTNER (m/v) VASTGOEDRECHT, ARBEIDSRECHT en/of PERSONEN- EN FAMILIERECHT

WAT GOED IS KOMT SNEL... HOE SNEL BEN JIJ?

De Vries & Kasem heeft in korte tijd een vaste plaats verworven in het advocatenwereldje. Onze no-nonsense, oplossingsgerichte aanpak (maar... als we blaffen bijten we ook!) tegen transparante tarieven spreekt aan.

Steeds meer cliënten weten de weg naar ons kantoor te vinden en daarom zijn we op zoek naar een advocaat (m/v) met minimaal 5 jaar ervaring en (deels) een zelfstandige praktijk, die op basis van kostendeling ons kantoor komt versterken. Het uiteindelijke doel is natuurlijk dat je toetreedt tot de maatschap. Want we houden wel van een beetje ambitie.

Onze voorkeur gaat uit naar een aansluitpartner gespecialiseerd in het **vastgoedrecht**, **arbeidsrecht** en/of het **personen- en familierecht**. Andere specialisaties zijn ook bespreekbaar. Wij bieden een modern kantoor (inclusief secretariaat) aan de rand van Amsterdam. Het is makkelijk bereikbaar met zowel het openbaar als eigen vervoer. Er is voldoende parkeergelegenheid.

Interesse?

Voor meer informatie over deze vacature kun je contact opnemen via +31 20 41 222 51. Je schriftelijke motivatie met curriculum vitae kun je per e-mail richten aan kk@devrieskasem.nl
Wij reageren snel. Jij ook?

MEDIARENA 2
1114 BC AMSTERDAM
T 020 41 222 51

INFO@DEVRIESKASEM.NL
WWW.DEVRIESKASEM.NL

Steek- & kogelwerende T-shirt

- NIJ IIIA gecertificeerd
- Comfortabel en onzichtbaar te dragen
- 7 jaar garantie

WWW.COCOON-WEAR.COM

Born in The Netherlands
Proudly Made in the EU

Contentkey , communiceer vakinhoudelijk

deelnemer	Contentkey	artikel/thema	doelgroep
-----------	------------	---------------	-----------

uiting
advertentie
vacature

Bel Capital Media Services BV
024 - 360 66 83 of mail@capitalmediaservices.nl

WORD OOK LEGAL MEDIATOR!

SCHONEWILLE & SCHONEWILLE
ACADEMY LEGAL MEDIATION

Nieuwgerig? Lees de ervaring van andere juristen.

Kies voor een geaccrediteerde opleiding op academisch niveau met een aantrekkelijke aanbieding: met code **AB15** krijgt u als *Advocatenblad-lezer* **15% korting** als u zich vóór 5 januari 2020 inschrijft:
www.academylegalmediation.nl

Contact: academy@schonewille-schonewille.com

Kleos,

praktijkmanagement software
voor de advocaat die wil groeien

Realiseer **meer declarabele uren**
als advocatenkantoor.

Sla mailcorrespondentie
automatisch op in
cliëntdossiers dankzij
de Outlook-koppeling.

Meer weten over de mogelijkheden die Kleos
u kan bieden? Wij ontzorgen u bij het overzetten
van dossiers en cliëntgegevens. Neem contact op
via jeffrey.dekker@wolterskluwert.com of bel
06 57 58 46 32

VACATURE

De Nederlandse orde van advocaten (NOvA) telt zestien adviescommissies die advies aan de algemene raad uitbrengen over wetsvoorstellen die ter consultatie aan de NOvA worden voorgelegd.

DE NOVA ZOEKT ADVOCATEN VOOR DE ADVIESCOMMISSIE VERZEKERINGSRECHT

Voor de vacature wordt gezocht naar advocaten met ruime kennis en praktijkervaring op het gebied van toezichtwetgeving, levensverzekeringen en/of zakelijke verzekeringen. Lijkt het u leuk om naast uw advocatuurlijke werkzaamheden een bijdrage te leveren aan versterking van wetgevingskwaliteit en beleidsmatige en politieke ontwikkelingen op het gebied van het verzekeringsrecht van dichtbij te volgen, dan wordt u van harte uitgenodigd uw interesse kenbaar te maken. De werkwijze van de commissies wordt vastgesteld in overleg met de algemene raad. Ondersteuning vindt zo veel mogelijk

plaats door het landelijk bureau van de NOvA. Gemiddeld wordt een keer per kwartaal vergaderd. Verder contact vindt zo veel mogelijk via e-mail plaats. Er staat geen vergoeding tegenover behalve vergoeding van de reiskosten. Eén keer per jaar wordt de vergadering afgesloten met een informeel diner. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Ingrid Tan via i.tan@advocatenorde.nl of (070) 335 35 22. Uw interesse kunt u uiterlijk 15 januari 2020 kenbaar maken bij het secretariaat van de NOvA via secretariaat@advocatenorde.nl, onder vermelding van 'sollicitatie adviescommissie verzekeringsrecht'.

WETGEVINGSADVIES

De NOvA telt zestien adviescommissies wetgeving, verdeeld over bijna alle disciplines van het recht, die aan de algemene raad advies uitbrengen over wetsvoorstellen. Recent verschenen adviezen over:

Algemeen overleg: gefinancierde rechtsbijstand

Brief van de algemene raad aan de woordvoerders van de vaste commissie voor Justitie en Veiligheid van de Tweede Kamer, 6 november 2019

Wet toezicht discriminatievrije werking en selectie

Adviescommissie arbeidsrecht, 4 november 2019

Wetsvoorstel Regels over verdeling van pensioen bij scheidingen

Adviescommissies pensioenrecht en familie- en jeugdrecht, 28 oktober 2019

Algemene politieke beschouwingen: gefinancierde rechtsbijstand

Brief van de algemene raad aan de fractievoorzitters en justitiewoordvoerders van de Eerste Kamer, 25 oktober 2019

JURIDISCHE DATABANK

Download alle wetgevingsadviezen in de juridische databank via advocatenorde.nl/juridische-databank.

REGELGEVING

RECHTSGEBIEDENREGISTER

Met ingang van 1 januari 2020 worden enkele wijzigingen doorgevoerd in het rechtsgebiedenregister. Ook komen er nieuwe modellen bij voor het publiceren van de registratie van de rechtsgebieden. Bekijk de 'Wijzigingsregeling modellen en lijst rechtsgebieden 2019' op regelgeving.advocatenorde.nl.

Nederlandse orde van advocaten

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse orde van advocaten. De NOvA verzorgt de rubrieken Van de NOvA, Tuchtrecht, Transfers en de column Ten slotte.

Samenstelling algemene raad

Nederlandse orde van advocaten

- Johan Rijlaarsdam (algemeen deken)
- Frans Knüppe (waarnemend deken)
- Bernard de Leest
- Theda Boersema
- Petra van Kampen
- Susan Kaak

Bureau van de NOvA

Raffi van den Berg
(algemeen secretaris)

Bezoekadres

Neuhuyskade 94
2596 XM Den Haag
Tel. 070 – 335 35 35
Fax 070 – 335 35 31
E-mail communicatie@advocatenorde.nl
Kvk-nummer: 27339260
BTW-nummer: NL002872833B01

Postadres

Postbus 30851
2500 GW Den Haag

Informatiepunt voor advocaten

informatiepunt@advocatenorde.nl
Tel. 070-335 35 54

Twitter

@Advocatenorde

LinkedIn

Nederlandse orde van advocaten

Facebook

Nederlandse orde van advocaten

Instagram

@Advocatenorde

Periscope

@Advocatenorde

GEFINANCIERDE RECHTSBIJSTAND

EXTRA GELD VOOR SOCIALE ADVOCATUUR

Minister Dekker heeft bekendgemaakt dat er een overbruggingsregeling voor de sociale advocatuur komt. Het kabinet trekt daar circa 60 miljoen euro (73 miljoen inclusief btw) voor uit. Zowel in 2020 als in 2021 komt er jaarlijks circa 30 miljoen euro (36,5 miljoen inclusief btw) bij. Advocaten die toevoegingen doen, krijgen vanaf 1 januari 2020 een hogere vergoeding.

Het betreft een tijdelijke maatregel gedurende deze kabinetsperiode. Hiermee wordt de oproep van de NOvA uit de 'brandbrief' van begin september gehonoreerd. De oproep is herhaald in de petitie die vorige week voorafgaand aan een debat in de Tweede Kamer aan de minister voor Rechtsbescherming is aangeboden door de specialisatieverenigingen en de NOvA. Advocaten die dit debat bijwoonden, stapten toen boos op.

HOGERE VERGOEDING TOT 1.500 PUNTEN DOOR TIJDELIJKE TOESLAG VAN 10,88 EURO

De vergoedingen in de sociale advocatuur zijn gebaseerd op een puntenstelsel. Per punt wordt nu 108,57 euro vergoed. Vanaf 1 januari 2020 geldt het nieuwe tarief van 121,50 euro (inclusief indexatie, inclusief toeslag, exclusief btw). Het tarief voor 2021 zal eind volgend jaar worden geïndexeerd en naar verwachting rond de 124 euro bedragen. Het nieuwe tarief geldt voor de eerste 1.500 basispunten. Voor elk punt boven die 1.500 wordt het tarief van 110,62 euro uitbetaald (108,57 plus indexatie). Hiervoor is gekozen om het extra bedrag van circa 30 miljoen per jaar maximaal ten goede te laten komen aan de sociaal advocaten waar de financiële nood het hoogst is.

De tijdelijke maatregel biedt geen oplossing voor het probleem van te lage puntentoekening aan zaken in bijvoorbeeld het strafrecht en familierecht. Daarvoor is implementatie van het rapport-Van der Meer vereist.

TOPBERAAD

De NOvA heeft voorafgaand aan Prinsjesdag al aangedrongen op deze overbruggingsmaatregel. Toen de minister dat weigerde, is de NOvA opgestapt bij het Topberaad (het overleg over gefinancierde rechtsbijstand) en zijn diverse acties aangekondigd. Nu er alsnog een overbruggingsregeling is gekomen, zal de NOvA weer aan het overleg gaan deelnemen. De inbreng van de NOvA blijft daarbij gericht op verbeteringen van het stelsel en op een redelijke vergoeding voor sociaal

advocaten. De commissie-Van der Meer heeft aangetoond dat daar 127 miljoen euro (exclusief btw) voor nodig is. Om tot een duurzaam stelsel te komen, blijft de NOvA van mening dat implementatie van dit rapport nodig is. De maatregel die het kabinet nu heeft getroffen, lenigt de eerste nood maar is geen duurzame oplossing.

ACTIES VAN DE BAAN

Al met al is de NOvA blij dat minister Dekker gehoor heeft gegeven aan de oproep van de sociale advocatuur. Dit maakt dat wat de NOvA betreft de voor begin 2020 aangekondigde piketacties en verhinderingsacties om zittingen bij te wonen van de baan zijn. In samenspraak met de betrokken specialisatieverenigingen zal dit nader aan de balie worden gecommuniceerd.

RECHTSGEBIEDENREGISTER

WIJZIGINGEN RECHTSGEBIEDEN PER 1 JANUARI 2020

Met ingang van 1 januari 2020 worden enkele wijzigingen doorgevoerd in het rechtsgebiedenregister. De belangrijkste verandering is de toevoeging van twee nieuwe hoofdrechtsgebieden: bestuursrecht en slachtofferrecht. Andere aanpassingen zijn er in de volgorde van hoofd- en subrechtsgebied, benaming en onderverdeling.

De wijzigingen kunnen consequenties hebben voor advocaten die zich al op de betreffende rechtsgebieden hebben geregistreerd. In MijnOrde is vanaf medio december de historie beschikbaar van uw registratie, zodat u indien nodig kunt aantonen welke registraties u in 2019 heeft gedaan.

NIEUWE MODELLEN BESCHIKBAAR

Er zijn nieuwe modellen beschikbaar voor het publiceren van de registratie van de rechtsgebieden. Naast het bestaande model voor de individuele advocaat is er nu ook een model voor een kantoorpublicatie, waarin alle advocaten van dat kantoor staan vermeld. Daarnaast is er een nieuw model voor de advocaat in dienstbetrekking. De modellen (bijlage 8 van de Roda) zijn ook in het Engels beschikbaar en per direct te gebruiken.

OVERZICHT VOOR KANTOORVERANTWOORDELIJKE

Kantoorverantwoordelijken kunnen sinds 1 november in MijnOrde een overzicht downloaden van alle rechtsgebieden waarop de advocaten van het kantoor zich hebben ingeschreven. Dit overzicht kan gebruikt worden als input voor het model voor kantoorpublicatie.

MEER INFORMATIE

Bekijk de 'Wijzigingsregeling modellen en lijst rechtsgebieden 2019' en de nieuwe 'Lijst van rechtsgebieden per 1 januari 2020' op regelgeving.advocatenorde.nl.

Oud	Nieuw
	Bestuursrecht <ul style="list-style-type: none"> - Bestuursprocesrecht - Handhavingsrecht - Subsidierecht - Europees recht Slachtofferrecht <ul style="list-style-type: none"> - Strafrecht - Letselschaderecht - Mensenhandel
Wijziging in volgorde: Bouwwrecht was hoofdrechtsgebied Vastgoedrecht was subrechtsgebied	Vastgoedrecht <ul style="list-style-type: none"> - <i>Bouwwrecht</i> - Erfdienstbaarheden - Erfpacht - Burenrecht
Wijziging in benaming en onderverdeling: Mededingingsrecht was hoofdrechtsgebied	Economisch ordeningsrecht <ul style="list-style-type: none"> - <i>Mededingingsrecht</i> - Energierecht - Telecommunicatierecht
Toevoeging subrechtsgebied	Verbindenissenrecht <ul style="list-style-type: none"> - <i>Agentuur en distributie</i>

GERBRANDYDEBAT

GERBRANDYDEBAT

Politici, wetenschappers en advocaten kruisten op 6 november verbaal de degen tijdens het jaarlijkse NOvA Gerbrandydebat in Den Haag. Onderwerpen van deze elfde editie waren het terugdringen van onnodig procederen door de overheid en de strafrechtadvocaat als hulp van het OM bij fraudeonderzoek.

In zijn openingswoord stond algemeen deken Johan Rijlaarsdam stil bij de eerder die dag gepleegde aanslag op advocaat Philippe Schol. Ook keek hij vooruit naar het algemeen overleg gefinancierde rechtsbijstand, dat de volgende dag in de Tweede Kamer zou plaatsvinden.

INLEIDEND PLEIDOOI

Algemeen directeur Jantine Kriens van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten zette inhoudelijk de toon. Centraal in haar inleidend pleidooi stond de toename van het takenpakket van gemeenten en de daarmee gepaard gaande toename van procedures tegen de overheid. Zij stelde dat overheid en burger elkaar vaak bij de rechter treffen vanwege de problemen die ontstaan door veel en moeilijke wet- en regelgeving. De opgelegde uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning is hier een treffend voorbeeld van.

Kriens' ideaal zijn praktische, op maat gesneden oplossingen die begrijpelijk zijn voor de burger.

'HOE DRING JE ONNODIG PROCEDEREN DOOR DE OVERHEID TERUG?'

Bijna zestig procent van alle zaken in de rechtsbijstand gaan tussen burger en overheid. Eén van de pijlers onder de plannen van minister Dekker voor de stelselherziening van de gefinancierde rechtsbijstand is het terugdrin-

gen van onnodig procederen door de overheid. Om de minister daarbij te helpen, werd over oplossingen nagedacht door VVD-Kamerlid Jeroen van Wijngaarden, SP-Kamerlid Michiel van Nispen, hoogleraar Ymre Schuurmans en advocaten Sanne van Oers en Matthijs Vermaat. De panelleden kwamen tot oplossingen als digitalisering, maatwerk, het voorkomen van conflicten tussen overheid en burgers en 'naming' en 'shaming' van overheidsinstanties die te vaak de fout

ingaan. De meeste panelleden wezen erop dat voor de meeste oplossingen extra geld nodig is.

‘DE STRAFRECHTADVOCAAT ALS HULP VAN HET OM BIJ FRAUDEONDERZOEK’

Politici Van Nispen en Van Wijngaarden bleken huiverig voor het meer inzetten van advocaten bij strafrechtelijk fraudeonderzoek. Zij zagen liever een investering in extra mankracht bij de FIOD en het OM. Ook Petra van Kampen (strafrechtadvocaat, hoogleraar strafrechtspraktijk en lid algemene raad NOvA) zette vraagtekens bij deze ontwikkeling en merkte op dat er op dit moment geen specifieke gedragsregel is die dit regelt. Samen met de advocaten in de zaal uitte zij principiële bezwaren tegen deze aanpak, die vooral in het belang van de staatsveiligheid is en niet in het belang van de cliënt (kernwaarde partijdigheid). Peter van

Leusden, projectleider bij het FIOD Anti Corruptie Centrum, bekeek het allemaal pragmatischer. Het terugdringen van jarenlange, kostbare onderzoeken door het inzetten van advocaten voor de waarheidsvinding is volgens hem in het belang van de samenleving.

MEER INFORMATIE

Kijk het Gerbrandydebat terug op periscope.tv/advocatenorde.

VEILIGHEID

NOVA GESCHOKT DOOR LIQUIDATIEPOGING OP ADVOCAAT PHILIPPE SCHOL

De NOvA is geschokt dat opnieuw een advocaat slachtoffer is geworden van een aanslag. Onlangs is met de moord op strafrechtadvocaat Derk Wiersum al een grens overschreden. Dat weer een advocaat is neergeschoten, laat zien dat de veiligheid van advocaten onverminderde aandacht en toereikende middelen verdient.

In het geval van advocaat Philippe Schol was al eerder via de NOvA een melding van bedreiging aan het Contactpunt Beroepsgroepen gedaan. Naar aanleiding hiervan heeft de NCTV, zoals gebruikelijk, contact opgenomen met de politie en het OM. Op basis van de toen bekende informatie is een dreigingsanalyse gemaakt en zijn veiligheidsmaatregelen getroffen. De liquidatiepoging laat helaas zien dat honderd procent veiligheid niet bestaat. Nu ook een aanslag op een faillissementscurator is gepleegd, is een nieuwe dreigingsanalyse noodzakelijk.

ALLES OP ALLES VOOR VEILIGHEID ADVOCATEN
Algemeen deken Johan Rijlaarsdam stond bij de opening van het Gerbrandydebat in Den Haag stil bij de aanslag op advocaat Schol.

Ook in *Nieuwsuur* reageerde hij op dit onthutsende nieuws. ‘De grond zakt onder je voeten vandaan,’ aldus Rijlaarsdam. ‘We moeten alles op alles zetten om de veiligheid van advocaten zo groot mogelijk te maken.’

ONDERTUSSEN OP HET BINNENHOF

VOOR ADVOCATEN RELEVANTE HAAGSE DEBATTEN EN WETTEN

DEBATTEN

Voor het kerstreces spreekt de Tweede Kamer op 11 december met minister Dekker over het personen- en familierecht. Het programma *Scheiden zonder Schade* maakt hier deel van uit. Het programma richt zich op het voorkomen van schade bij kinderen als gevolg van de scheiding van hun ouders. Een van de onderdelen van dit programma is het ontwikkelen en (regionaal) testen van de figuur van een gezinsvertegenwoordiger. De NOvA vindt dat de rol van de gezinsvertegenwoordiger een taak is voor de in het familierecht gespecialiseerde advocaat. Dit is in het belang van de rechtzoekende. De advocaat moet namelijk voldoen aan opleidingsvereisten en gedragsregels, kent het procesrecht en is onderworpen aan toezicht en tuchtrecht.

Het rapport van de Onderzoekscommissie Openbaar Ministerie, de zogeheten commissie-Fokkens, staat op 12 december op de agenda. Dan bespreekt de Tweede Kamer de voortgang van de *verbeteringen voor het Openbaar Ministerie*. *Geschilbeslechting en herstelrecht* is op 30 januari 2020 onderwerp van gesprek. De Tweede Kamer praat in dit algemeen overleg onder andere over verschillende vormen van buitengerechtelijke geschilbeslechting. Voorbeelden hiervan zijn arbitrage, bindend advies en mediation. Onderdeel van het overleg is ook de wens van de regering om mensen te stimuleren vooral zelf hun probleem op te lossen.

CONSULTATIES

Het wetsvoorstel 'Wet amicus curiae en kruisbenoemingen hoogste

bestuursrechtspraak' staat tot 5 december open voor reacties. In dit wetsvoorstel krijgen de hoogste bestuursrechters de mogelijkheid om anderen dan de direct betrokken partijen te laten meedenken (de *amicus curiae-procedure*). Tot 17 december is reageren mogelijk op het wetsvoorstel 'Wet uitbreiding taakstrafverbod'. In artikel 22b van het Wetboek van Strafrecht staat nu dat geen taakstraf mogelijk is bij veroordeling voor een ernstig zeden- of geweldsmisdrijf. Het wetsvoorstel breidt dat *taakstrafverbod* uit naar elke vorm van geweld tegen politieagenten en hulpverleners zoals ambulancemedewerkers.

MEER CONSULTATIES

Kijk voor meer consultaties van wetsvoorstellen op internetconsultatie.nl.

VACATURE

De Nederlandse orde van advocaten (NOvA) telt zestien adviescommissies die advies aan de algemene raad uitbrengen over wetsvoorstellen die ter consultatie aan de NOvA worden voorgelegd.

DE NOVA ZOEKT ADVOCATEN VOOR DE ADVIESCOMMISSIE BESTUURSRECHT

Lijkt het u leuk om naast uw advocatuurlijke werkzaamheden een bijdrage te leveren aan versterking van wetgevingskwaliteit en beleidsmatige en politieke ontwikkelingen op het gebied van bestuursrecht van dichtbij te volgen, dan wordt u van harte uitgenodigd uw interesse kenbaar te maken.

De werkwijze van de commissie wordt vastgesteld in overleg met de algemene raad. Ondersteuning vindt zo veel mogelijk plaats door het landelijk bureau van de NOvA. Gemiddeld wordt een keer per kwartaal vergaderd. Verder contact vindt zo veel

mogelijk via e-mail plaats. Er staat geen vergoeding tegenover behalve vergoeding van de reiskosten. Eén keer per jaar wordt de vergadering afgesloten met een informeel diner. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Lucas Korsten via l.korsten@advocatenorde.nl of (070) 335 35 27. Uw interesse, voorzien van een korte motivatie en een actueel cv, kunt u uiterlijk 13 januari 2020 kenbaar maken bij het secretariaat van de NOvA via secretariaat@advocatenorde.nl, onder vermelding van 'sollicitatie adviescommissie bestuursrecht'.

BENOEMINGEN

GECOMBINEERDE COMMISSIE VENNOOTSCHAPSRECHT

Benoemd tot voorzitter per 1 januari 2020:

– mr. A.F.J.A. (Fons) Leijten

Benoemd tot advocaat-lid per 1 januari 2020:

– mr. Y. (Yvette) Borrius

Benoemd tot notaris-lid per 1 januari 2020:

– mr. R.H. (Reinier) Kleipool

KEURMERK VOOR VPR-A

De NOvA heeft aan de Vereniging Privacyrecht Advocaten (VPR-A) het keurmerk specialisatieverenigingen toegekend. Meer informatie: advocatenorde.nl/keurmerk-specialisatievereniging.

Is uw oude verzekeringskantoor u ontgroeid?

Groeide uw verzekeringskantoor zo groot, dat goede service voor u verleden tijd is? Of wilt u uw polissen toetsen aan de eisen van de moderne tijd? Ron Borgdorff is meer dan 25 jaar het vertrouwde adres voor advocaten, notarissen en vrijgevestigde juristen. **Ouderwetse service, altijd bereikbaar en mét persoonlijke aandacht.**

RON BORGdorFF

VAN BOETZELAERLAAN 24H • 3828 NS HOOGLAND • TEL. 033-20 35 000 • INFO@RONBORGdorFF.NL • WWW.RONBORGdorFF.NL

VERZEKERINGEN ZOWEL ZAKELIJK ALS PARTICULIER OA: • BEROEPS- EN BEDRIJFSAANSPRAKELIJKHEID
• CYBERRISKS- EN DATALEKKEN • ARBEIDSONGESCHIKTHEID • VERZUIM • INVENTARIS

ASPREMONT
advocaten

VACATURE ADVOCAAT-MEDEWERKER (M/V)

Aspremont Advocaten, gevestigd nabij de A15 tussen Tiel en Arnhem, zoekt een advocaat medewerker voor de algemene commerciële praktijk.

Aspremont Advocaten typeert zich als een ondernemend kantoor met thans drie advocaten, een managing partner en een goed geoutilleerd secretariaat. De advocaten richten zich op verschillende rechtsgebieden, voor de zakelijke markt. Aspremont Advocaten is een vaste partner voor landelijk en internationaal opererende ondernemers.

PROFIEL:

- Minimaal vier jaar werkervaring als advocaat
- Affiniteit met de commerciële zakelijke markt
- Goede beheersing van de Nederlandse en tenminste één buitenlandse taal (bij voorkeur Duits) in woord en geschrift
- Pragmatische instelling
- Goede acquisitievaardigheden
- Zelfstandig met een collegiale houding
- Ambitieuze en leergierig
- Flexibel en enthousiast
- Beschikking over rijbewijs B

Herkent u zichzelf hierin en hebt u de wens om een zelfstandige praktijk te voeren en uit te breiden binnen ons team, dan bent u wellicht onze nieuwe collega. Een parttime invulling van de functie is bespreekbaar.

WIJ BIEDEN

Wij bieden u goede arbeidsvoorwaarden, flexibiliteit, mogelijkheid tot verdere ontplooiing en een informele collegiale werksfeer. Tevens is er binnen ons advocatenkantoor ruimte om u te specialiseren en staan wij open voor nieuwe initiatieven.

Bent u naar aanleiding van het bovenstaande geïnteresseerd in een werkplek bij Aspremont Advocaten, stuur dan uw sollicitatiebrief voorzien van CV en foto naar:

Aspremont Advocaten
t.a.v. de heer A.J.W. van der Zwan
Industrieweg 19
4051 BW OCHTEN
Of mail naar: secretariaat@aspremontadvocaten.nl

Meer informatie over ons kantoor vindt u op
www.aspremontadvocaten.nl

Wat u vandaag leert in onze verdiepende leergangen, past u morgen toe in uw praktijk. Bent u op zoek naar een verdieping en specialisatie in uw werkzaamheden? Dan zijn onze juridische leergangen een goede aanvulling op uw wensen.

Leergangen die starten in het voorjaar 2020:

LEERGANG AANBESTEDINGSRECHT VOOR JURISTEN

'aanbesteden met kennis van zaken'

START 2 maart 2020; **PRIJS** € 4.980,-

PUNTEN 38 PO NOvA/38 PWO

LEERGANG ARBEIDSRECHT

Nu met 2 werkgroepen om juridische casussen en tentamenvragen te oefenen.

START 26 maart 2020; **PRIJS** € 3.950,-

PUNTEN 42 PO NOvA

LEERGANG FINANCIËEL TOEZICHTRECHT

NIEUW

'diepte specialisatie in innovatie en ontwikkelingen van wet- en regelgeving voor de senior specialist'

START 26 maart 2020; **PRIJS** € 3.500,-

PUNTEN 24 PO NOvA

LEERGANG GRONDSLAGEN VENNOOTSCHAPS- EN ONDERNEMINGSRECHT

'geeft verdieping van kennis en oplossingen voor de belangrijkste praktijkproblemen'

START 12 mei 2020; **PRIJS** € 2.175,-

PUNTEN 18 PO NOvA

LEERGANG INTELLECTUEEL EIGENDOMSRECHT

'van bredere kennis tot strategisch gebruik'

START 2 maart 2020; **PRIJS** € 2.425,-

PUNTEN 21 PO NOvA

LEERGANG MBO: MANOEUVREREN TUSSEN WETGEVING EN BELEID

NIEUW

'voor juristen en beleidsmedewerkers die bewust een juridische én maatschappelijke koers willen uitzetten'

START 10 maart 2020; **PRIJS** € 2.700,-

PUNTEN 12 PO NOvA

LEERGANG MERGERS & ACQUISITIONS, LAW, FINANCE, SKILLS

Nieuw dit jaar: praktijk workshop Onderhandelen verzorgd door De Brauw

START 2 april 2020; **PRIJS** € 5.750,-

PUNTEN 53 PO NOvA

LEERGANG STRAFRECHTELIJK BEWIJSRECHT VANUIT VERDEDIGINGSPERSPECTIEF

'het succesvol afronden van deze leergang biedt u toegang tot de leergang Specialisatie Strafrecht'

START 14 april 2020; **PRIJS** € 2.300,-

PUNTEN 20 PO NOvA

LEERGANG VERBINTENISSENRECHT

'met verdiepende basiskennis ziet u beter en sneller de grote lijnen van de oplossing'

START 12 mei 2020; **PRIJS** € 2.175,-

PUNTEN 18 PO NOvA

LEERGANG WETGEVINGSTECHNIEK VOOR GEMEENTEURISTEN

'verordeningen (waaronder APV) voor lokale overheden opstellen'

START 14 mei 2020; **PRIJS** € 1.980,-

PUNTEN 15 PO NOvA

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

PUNTEN
PO
ADVOCATUUR

TRANSFERS

WIE, WAT, WAAR?

Wie vertrok, wie stopte en wie begon voor zichzelf? Bent u onlangs van kantoor gewisseld of eigen baas geworden? Mail uw verhaal of meld u aan via redactie@advocatenblad.nl.

NAAR ANDER KANTOOR

Aardenne, mr. M.A.V. van: Ten Holter Noordam advocaten te Rotterdam
Altena-Staalenhoef, mw. mr. M.M.: Advocatenkantoor Seegers & Lebouille te Badhoevedorp
Barneveld, mr. J.: De Brauw Blackstone Westbroek N.V. te Amsterdam
Beijering-Beck, mw. mr. A.C.: Nysingh advocaten - notarissen N.V. te Utrecht
Bisschop, mr. R.: NewGround Law te Amsterdam

advocaten te Arnhem
Copini, mw. mr. E.H.: Balans Letselschade te Laag-keppel
Cox, mw. mr. D.G.A.: Wijn & Stael Advocaten N.V. te Utrecht
Craita, mr. A.M.: Houthoff te Brussel
Dijk, mr. A.P. van: Fisherman Advocaten te Rotterdam
El Moussaoui, mw. mr. H.: Van As Advocaten te Nieuwegein
Ende, mw. mr. T.A.M. van den: Nysingh advocaten - notarissen N.V. te Utrecht
Eradus, mr. F.A.: Pieterfrank Advocaten te Leiden

Groot, mr. M. de: Van Odijk Advocaten B.V. te Utrecht
Haas, mr. N.S. de: Van Sikkelerus & Ray Advocaten te Rotterdam
Heeten, mr. D. den: Dirkzwager legal & tax te Nijmegen
Helvoirt, mr. R.A. van: Van Iersel Luchtman N.V. te 's-Hertogenbosch
Heuvel, mw. mr. F.A. van den: Boskamp & Willems Advocaten te Eindhoven
Hilderink, mw. mr. F.C.: Van Barneveld Advocaten te Oosterbeek

van der: LexQuire Tax & Law LLP te Maastricht-Airport
Keulen, mr. F.B.: Van As Advocaten te Nieuwegein
Klaassen, mr. O.J.: Hart Advocaten N.V. te Amsterdam
Klijn, mw. mr. A.R.: NewGround Law te Amsterdam
Kooijman, mr. G.: Nysingh advocaten - notarissen N.V. te Utrecht
Kos, mw. mr. M.G.: Nysingh advocaten - notarissen N.V. te Utrecht
Kruiswijk Jansen, mw. mr. J.: Wij advocaten te

mw. mr. M.W.M.: VDB Advocaten B.V. te Waalre
Opbroek-Booij, mw. mr. T.A.: Marree en Dijkhoorn Advocaten te Amersfoort
Özyakup, mw. mr. T.: Matpanözer Advocatuur te Amsterdam
Plas, mr. H.P.: De Advocaten van Van Riet B.V. te Utrecht
Presilli, mw. mr. C.: Houthoff Coöperatief U.A. te Amsterdam
Richter, mr. P.R.W.: Straatman Koster Advocaten te Rotterdam
Roelink, mr. B.D.:

'WE ZIJN ALLEBEI GEPOKT EN GEMAZELD'

'Ik heb bewust gekozen voor een kleine flexibele setting', aldus **Frank Eradus** (60). 'Daarom ben ik met Pieter-Jan Winkel het kantoor Pieterfrank Advocaten in Leiden begonnen. Wij kennen elkaar sinds 2000. We zijn complementair, allebei gepokt en gemazeld. Onze focus is onderneming en vastgoed. We sparren veel en hebben plezier in ons werk. We zijn het kantoor nu hard aan het opbouwen. We werken volledig geautomatiseerd en gebruiken zo weinig mogelijk papier. Voor onze bedrijfsnaam hebben we onze voornamen gebruikt, dat zie je niet veel in de advocatenwereld.'

Blok, mr. A.H.: BVD advocaten te Hardinxveld-Giessendam
Boorder, mw. mr. E.B.C. de: Akzo Nobel NV te Amsterdam
Brink, mr. J.A.C. van den: Groen Caubo Montessori Advocaten te Almere
Brouwer, mw. mr. S.M. de: Nysingh advocaten - notarissen N.V. te Utrecht
Bulut-Yazir, mw. mr. H.: Advocaten van Oranje te Amsterdam
Busuladzic, mw. mr. K.: Clifford Chance Europe LLP te Paris cedex 08
Çakir, mr. C.: Ozkara

Fahner, mr. J.H.: AKD te 1000 brussel
Fioole, mr. A.J.: DayOne Advocaten LLP te 's-Gravenhage
Fotowatkasb, mw. mr. E.: Van Iersel Luchtman N.V. te Breda
Geense, mr. S.: Ploum te Rotterdam
Gernat, mw. mr. S.V.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam
Gijsberts, mr. G.L.: Vogelaar Bosch Spijker Advocaten te Honselersdijk
Goad, mr. A.A.: Van Campen & Partners N.V. te Amsterdam
Groot, mr. F.W.M.: Abma Advocaten te Purmerend

Hoenselaar-Bots, mw. mr. L.C.G.: Weebers Vastgoed Advocaten N.V. te Eindhoven
Hoogstad, mr. J.P.A.: SRK Rechtsbijstand B.V. te 's-Gravenhage
Hummelen, mr. J.M.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam
Janus, mw. mr. R.Q.: Severijn Hulshof Advocaten te 's-Gravenhage
Jong, mr. R.T. de: De Brauw Blackstone Westbroek te Shanghai
Jongen, mr. H.D.J.: Greenberg Traurig, LLP te Amsterdam
Jongmans, mr. M.W.J.: AKD te Eindhoven
Kaaij, mw. mr. H.D.S.

Amsterdam
Linskens, mw. mr. L.M.: Evers Soerjatin N.V. te Amsterdam
Looden, mw. mr. S.: Hanze advocaat |specialist in arbeidsrecht te Zwolle
Malienaar, mr. J.B.: Yur Advocaten B.V. te Rotterdam
Marsman, mr. A.W.P.: De Brauw Blackstone Westbroek, Singapore Pte. Ltd. te Singapore
Meerman, mw. mr. H.E.: Ten Holter Noordam advocaten te Rotterdam
Moonen, mw. mr. K.: DVDW Advocaten te Rotterdam
Nijland-van Oorsouw,

Fruytier Lawyers in Business B.V. te Amsterdam
Romeijn, mw. mr. H.: Moree Gelderblom te Rotterdam
Roos, mr. E.R. de: Fender Advocaten B.V. te Eindhoven
Sarac, mw. mr. O.: Sarikas & Agayev Advocaten te Rotterdam
Slob, mw. mr. Y.: Dolderman Letselschade Advocaten te Utrecht
Snippers, mr. F.G.H.: HDK Advocaten te Amsterdam
Sonneveld, mw. mr. E.: Severijn Hulshof Advocaten te

's-Gravenhage
Sprenkels, mr. M.F.E.:
 Themis advocaten te
 Maastricht
Starmans, mr.
 C.N.G.M.: Strafwerk

DeKerfAdvocaatuur
 (mr. P.J.F.M. de Kerf te
 Nijmegen)
**Five Paper -
 International**
 (mr. G.L.A.D. Dingley

Operations Limited
 (mr. V.A. Gainda te
 Amsterdam)
The Data Lawyer B.V.
 (mw. mr. E.F. Vaal te
 Rotterdam)

Heuvel, mw. mr.
 N.W.M. van den, Breda
 (01-11-2019)
Hiel, mw. mr. F.R.E.,
 Middelburg
 (29-10-2019)

Wageningen (04-11-
 2019)
Paridon, mr. C.J. van,
 Amsterdam
 (31-10-2019)
Pöll, mw. mr. A.L.,

'IK ZOEK ALLES TOT OP DE BODEM UIT'

Marie Claire Pedrotti (29) heeft Hendriksen & Mühren Strafrecht Advocaten (Hoorn) verruild voor haar eigen kantoor: Pedrotti Advocaatuur. 'Nu kan ik alles zelf indelen, ik werk bijvoorbeeld veel thuis. Ik doe veel zaken in het penitentiair recht, voornamelijk in de PI van Ter Apel. Daar zitten de meest kwetsbare gevangenen: ze hebben geen verblijfsstatus en kunnen zich moeilijk verstaanbaar maken. Ik vind het mijn taak als advocaat hen bij te staan. Bijvoorbeeld een gedetineerde die ten onrechte in de isoleercel moest en geen bezoek mocht krijgen van zijn vrouw. Dan ga ik tot het uiterste om alles tot op de bodem uit te zoeken.'

advocaten te Utrecht
Straten, mw. mr.
 D.P. van: BZK-
 UBR advocaten te
 's-Gravenhage
Stroeve, mr. H.: Severijn
 Hulshof Advocaten te
 's-Gravenhage
Strous, mr. N.M.:
 Taylor Wessing N.V. te
 Eindhoven
Sturuss-Burger,
 mw. mr. S.: SRK
 Rechtsbijstand B.V. te
 's-Gravenhage
Syrier, mr. A.W.:
 Strafwerk advocaten te
 Utrecht
Uhm, mw. mr. A.R.
 van: Van Doorne N.V. te
 Amsterdam
Vastmans, mr.
 R.H.H.: Ekermans &
 Meijer Advocaten te
 's-Gravenhage
Versteeg, mw. mr.
 X.Y.G.: bureau Brandeis
 te Amsterdam
Vloedveld, mw.
 mr. E.S.: Marxman
 Advocaten B.V. te
 Amersfoort

NAAR NIEUW(E) KANTOOR OF ASSOCIATIE

**Addleshaw Goddard
 LLP** (mr. M. Collins te
 Singapore 049315)
**Advocatenkantoor
 Beekelaar**
 (mr. H. Beekelaar
 te Kwadijk)
Alessandro Mazzi Legal
 (mr. A.M. Mazzi te
 Amsterdam)
Celik Advocaatuur
 (mw. mr. D.Z. Celik te
 Amsterdam)

te 's-Gravenhage)
Haarsma Advocaten
 (mr. R.J. de Boer te
 Amsterdam)
**Holman Fenwick
 Willan LLP** (mw.
 mr. S.L. Lazarou te
 Rotterdam)
IRIS Advocaatuur
 (mw. mr. I.M. d' Hont
 te Breda)
Karom (mw. mr. C.J.
 Koenen te Amsterdam)
KLAR Advocaatuur (mw.
 mr. R.S.J. Hoogstraaten
 te Rotterdam)
**KoetzierPoiesz
 Advocaten** (mr. H.C.
 Koetzier en mr. G.P.
 Poiesz te Heemskerk)
LeasePlanGlobal B.V.
 (mr. J.A.A. Zents te
 Amsterdam)
Litix Law B.V. (mr. M.
 Sweerts te Rotterdam)
MH Advocaatuur (mw.
 mr. M. Heijsteeg te
 Haarlem)
Paul Vine Consulting
 (mr. P. Vine te
 Amsterdam)
Pedrotti Advocaatuur
 (mw. mr. M.C. Pedrotti
 te Hoorn nh)
Pejman Law (mr. A.K.
 Ramdas te Rotterdam)
Pieterfrank Advocaten
 (mr. F.A. Eradus en mr.
 P.J. Winkel te Leiden)
**Rozemeijer Advocaatuur
 en Mediation** (mr.
 S. Rozemeijer te
 Velselbroek)
Schouten - Korwa (mw.
 mr. F.R. Schouten-
 Korwa te Leiden)
SF Advocaatuur (mw.
 mr. T.N. van Lith te
 Mijdrecht)
Stryker European

URDOI LEGAL
 (mr. A.D. Urdoi
 te Meerssen)
Van Bree Arbeidsrecht
 (mw. mr. F.A.M. van
 Bree te 's-Gravenhage)
**van leur
 advocatenkantoor**
 (mw. mr. A.H. van Leur
 te Amstelveen)

UIT DE PRAKTIJK

Adl Rudbordeh, mr. A.,
 Amsterdam
 (31-10-2019)
Arendsen, mw. mr. N.S.,
 Leiden (31-10-2019)
Aydogan, mw. mr. F.G.,
 Eindhoven (01-11-2019)
Bergman, mw. mr.
 A.A.M., Leiden
 (20-10-2019)
Besseler, mw. mr.
 B.J.C.M., Utrecht
 (23-10-2019)
Bongartz, mr. W.T.,
 Amsterdam (04-11-
 2019)
Bresters, mw. mr.
 A.A.G., Amsterdam
 (01-11-2019)
Burgt, mw. mr. S. van
 der, Amsterdam
 (01-11-2019)
Dohmen, mr. T.,
 Valkenburg lb
 (31-10-2019)
Frank, mw. mr. F.,
 Amsterdam
 (14-10-2019)
Frites, mw. mr. H.,
 Utrecht (15-10-2019)
Gerven, mr. F.P.M. van,
 Amsterdam (15-10-2019)
Graus, mw. mr. M.A.W.,
 Maastricht (01-11-2019)
Habraken, mw. mr.
 K.H.J., Londen
 (31-10-2019)

Hijden, mw. mr. M.A.H.
 van der, Amsterdam
 (01-11-2019)
Homan, mw. mr. L.,
 Utrecht (31-10-2019)
Janssen, mr. P.J.,
 Amsterdam
 (17-10-2019)
Jonkers, mr. P.,
 Amsterdam
 (01-11-2019)
Keulen, mr. R.C. van,
 Hoogvliet Rotterdam
 (31-10-2019)
Koekkoek, mr. R.J.,
 Loenen gld (01-11-2019)
Kolmeijer, mw. mr. E.J.,
 Bleiswijk (17-10-2019)
Konings, mr. G.,
 Utrecht (10-10-2019)
Koot, mr. E.W.P.,
 's-Gravenhage
 (22-10-2019)
Leeuwen, mw. mr. L.
 van, Zoetermeer
 (01-11-2019)
Luijk, mw. mr. N. van,
 Breda (01-11-2019)
Meeusen, mr. F.,
 Zoetermeer (31-10-2019)
Meijer, mr. G.B.,
 Enschede (01-11-2019)
Mentink, mw. mr.
 T.A.B., Rotterdam
 (01-11-2019)
Meulen, mr. H.J. ter,
 Amsterdam
 (18-10-2019)
Mol, mr. A., Arnhem
 (16-10-2019)
Naves, mw. mr. I.M.,
 Amsterdam
 (16-10-2019)
Nijland, mw. mr. J.A.,
 Amsterdam (01-11-
 2019)
Ochten, mr. M.W. van,
 Nijmegen (01-11-2019)
Olde Beverborg,
 mw. mr. A.E.M.,

's-Gravenhage
 (31-10-2019)
Quist, mr. A.A.,
 Amsterdam
 (24-10-2019)
Ranke, mw. mr. A.C.,
 Woerden (18-10-2019)
Rijnhart, mr. M.,
 's-Gravenhage
 (23-10-2019)
Sangster, mw. mr. I.,
 Rijen (01-11-2019)
Schmeets, mw. mr.
 Y.C.J., Maastricht
 (09-10-2019)
Siegers, mw. mr. J.M.,
 Amsterdam (11-10-2019)
Straelen, mw. mr. F.P.
 van, Amsterdam
 (10-10-2019)
Tay, mr. R.E.,
 Maastricht (10-10-2019)
Tiemissen, mw.
 mr. R.H.M.M.,
 's-Hertogenbosch
 (01-11-2019)
Top-Sarneel, mw. mr.
 G.M., Rotterdam
 (01-11-2019)
Unger, mw. mr. A.,
 Veghel (31-10-2019)
Wal, mw. mr. C.F. van
 der, Amsterdam
 (01-11-2019)
Wartena, mw. mr.
 C.T.D., Haarlem
 (01-11-2019)
Welles, mw. mr. I.D.A.,
 Amsterdam (08-10-
 2019)
Zegger, mw. mr. J.P.J.,
 Amsterdam (25-10-2019)

OVERLEDEN

Bree, mr. A.J.Th. de,
 Den Haag (22-08-2019)
Frans, mr. R.J.,
 Zaandam (13-09-2019)

Het recht bestuderen, zonder colleges te volgen?

Is het hoog tijd om je theoretische kennis van het recht en je juridische competenties verder uit te bouwen? Of om je te specialiseren op andere terreinen van de rechtspraak? Kies dan voor een studie Rechtswetenschappen aan de Open Universiteit. Je studeert op academisch niveau, in deeltijd. Van korte studie of cursus, tot volledige bachelor of master. Online, in je eigen tempo. Waar en wanneer jij wilt. Perfect te combineren met werk en privé.

Rechtswetenschappen aan de Open Universiteit

- ✓ Bachelor Rechtsgeleerdheid
- ✓ Open bachelor Liberal Arts & Sciences
- ✓ Master Rechtsgeleerdheid
- ✓ Korte Focusprogramma's
- ✓ Bepaal zelf je studietempo
- ✓ Persoonlijke begeleiding en excellent studiemateriaal
- ✓ Direct toepasbaar in je werk
- ✓ Studeren met Leven Lang Leren Krediet
- ✓ Doorstromen van hbo naar wo met Schakelzone Recht
- ✓ Internationaal erkende, universitaire titels Bachelor of Laws (LLB) & Master of Laws (LLM)

Vraag nú jouw persoonlijk studieadvies aan!
[ou.nl/rechtswetenschappen](https://www.ou.nl/rechtswetenschappen)

Open Universiteit
www.ou.nl

VAN DE TUCHTRECHTER

Deze uitspraken zijn geselecteerd en bewerkt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit Jan de Bie Leuveling Tjeenk, Tjitske Cieremans, Han Jahae, Maurice Mooibroek en Robert Sanders.

HANDELEN IN STRIJD MET HUISREGELS PI

- Raad van Discipline Arnhem-Leeuwarden 23 juli 2018, zaak nr. 18-121, ECLI:NL:TADRARL:2018:170.
- Gedragsregel 1 (nieuw).
- Contact met gedetineerde cliënt via mobiele telefoon.

Mr. X trad op als advocaat in een strafzaak. In deze periode was zijn cliënt gedetineerd in een penitentiaire inrichting (PI). De huisregels van de PI schreven voor dat gedetineerden geen mobiele telefoon tot hun beschikking mochten hebben. De cliënt van mr. X had heimelijk een mobiele telefoon in zijn bezit. Tijdens de detentieperiode van cliënt hebben er 196 contacten plaatsgevonden tussen de mobiele telefoon van mr. X en de mobiele telefoon van zijn gedetineerde cliënt. Hierbij zijn vijf uitgaande gesprekken van de cliënt geregistreerd en 191 sms-berichten waaronder uitgaande berichten van mr. X.

De deken heeft dekenbezwaar ingediend inhoudend dat mr. X tuchtrechtelijk verwijtbaar heeft gehandeld doordat hij talloze malen gedurende langere tijd via mobiele telefoons contact heeft gehad met zijn gedetineerde cliënt. Dit terwijl mr. X wist dat het gebruik van een mobiele telefoon door een gedetineerde in de betreffende PI niet is toegestaan. De verweerder erkent fout te hebben gehandeld. De Raad van Discipline is dan ook kort over het dekenbezwaar. Een advocaat behoort zich niet te le-

nen voor handelingen van een cliënt waarvan hij weet dat die in strijd zijn met de geldende huisregels van de PI waarin een cliënt is gedetineerd. Of het handelen van de advocaat schadelijk zou kunnen zijn voor een (lopend) strafrechtelijk onderzoek, doet volgens de raad niet ter zake. De Raad van Discipline verklaart het dekenbezwaar derhalve gegrond. Waarschuwing.

TEKORTKOMINGEN IN PRAKTIJKUITOEFENING

- Hof van Discipline 20 augustus 2018, zaak nr. 170002, ECLI:NL:TAHVD:2018:151.
- Artikel 10a lid 1 sub a, c en d Advocatenwet, Gedragsregels 1, 2 en 7 (nieuw).
- Kansloze en nutteloze procedures voeren, onnodig schaden belangen wederpartij, ondeskundig optreden, onnodig grievend.

Mr. X trad op voor een gerechtsdeurwaarder tegen wie twee tuchtklachten waren ingediend door de verantwoordelijk toezichthouder. De Kamer voor Gerechtsdeurwaarders verklaarde beide klachten gegrond. Dit leidde ertoe dat mr. X's cliënt uit zijn ambt is ontzet. Nadien stelde mr. X namens zijn cliënt drie accountants werkzaam bij de toezichthouder in privé aansprakelijk. In zijn reactie gaf de voorzitter van het bestuur van de toezichthouder aan dat mr. X zich nadien tot de toezichthouder als organisatie moest wenden met betrekking tot de aansprakelijkstelling, aangezien de toezichthouder

als werkgever aansprakelijk is voor eventuele fouten van de accountants. Vervolgens dagvaardde mr. X namens zijn cliënt de drie accountants in persoon. Voorts gaf mr. X te kennen dat zijn cliënt voornemens was strafrechtelijke aangifte te doen tegen de accountants en diende hij tegen de accountants diverse tuchtklachten in bij de Accountantskamer. Daarnaast schreef een aan het kantoor van mr. X verbonden jurist (niet zijnde een advocaat) in brieven aan de accountants dat hun handelen 'malicieus' was. De drie accountants hebben tegen mr. X een tuchtklacht ingediend. De klacht houdt in dat mr. X tuchtrechtelijk verwijtbaar heeft gehandeld doordat hij (a) voortdurend kansloze en nutteloze procedures voert, (b) volhardt in het dagvaarden in privé van klagers terwijl hun werkgever heeft aangegeven dat mr. X zich tot haar moet wenden, (c) heeft bedreigd met het doen van strafrechtelijke aangifte terwijl die aangifte op geen enkele wijze is onderbouwd en (d) een onder zijn tuchtrechtelijke verwijtbaarheid vallende medewerker onnodig grievende uitlatingen heeft laten doen. Voordat de behandeling van de tuchtklacht plaatsvond heeft mr. X zich uitgeschreven van het tableau. De Raad van Discipline heeft de klacht (in alle onderdelen) ongegrond verklaard. In hoger beroep stelt het Hof van Discipline voorop dat een advocaat een grote mate van vrijheid toekomt om de belangen van een cliënt te behartigen

op een wijze die hem, in overleg met de cliënt, goedgevondt. Die vrijheid is onder andere begrensd doordat een advocaat geen feiten mag poneren waarvan hij weet of redelijkerwijs kan weten dat deze in strijd zijn met de waarheid. In het licht van die maatstaf stelt het hof vast dat mr. X kansloze en/of nutteloze procedures heeft gevoerd tegen klagers. Tekenend is dat de procedures telkens dezelfde of met elkaar samenhangende thema's aan de orde stellen. De ingediende klachten/vorderingen leiden bovendien steeds tot afwijzing, ongegrondverklaring of niet-ontvankelijkverklaring, behoudens een enkele niet-relevante uitzondering. Het hof overweegt dat mr. X hierdoor drie kernwaarden heeft geschonden. Allereerst de kernwaarde deskundigheid, omdat hij op geen enkele wijze heeft onderbouwd dat de accountants – als individuele werknemers van de toezichthouder – ter zake van de uitvoering van hun functie, in privé aansprakelijk konden worden gesteld voor de schade van zijn cliënt. Ook heeft mr. X de kernwaarde integriteit geschonden door onder dreiging van incassomaatregelen, de accountants individueel te someren binnen veertien dagen een aanzienlijk bedrag aan schadevergoeding te voldoen. Als laatste is de kernwaarde onafhankelijkheid in het gedrang. Het past een advocaat namelijk niet om zich door een cliënt te laten lenen voor de wijze van procederen zoals mr. X heeft

gedaan. Klachtonderdelen (a) en (b) zijn gegrond. Ook klachtonderdeel (c) verklaart het hof gegrond. Ter zitting bij het hof verklaarde mr. X de strafrechtelijke aangifte als pressiemiddel te hebben gebruikt om partijen aan tafel te krijgen. Die handelwijze is eveneens in strijd met de kernwaarde integriteit, aldus het hof. Ten aanzien van klachtonderdeel (d) stelt het hof voor op dat mr. X ook verantwoordelijk is voor degene die onder zijn (kantoor) naam optreden. De term 'malicieus' zoals gebezigd door een jurist verbonden aan zijn kantoor, mochten de accountants terecht als intimiderend ervaren en is onnodig grievend, aldus het hof. Ook klachtonderdeel (d) is daarom gegrond. Onvoorwaardelijke schorsing voor drie maanden.

NIET-NALEVEN VEILIGHEIDS-VOORSCHRIFTEN GERECHTSGEBOUW

- Raad van Discipline 's-Hertogenbosch 20 augustus 2018, zaak nr. 18-307/DB/ZWB/D, ECLI:NL:TADRSH:2018:117.
- Gedragsregel 1 (nieuw).
- Advocaat neemt ijzeren staaf en mes mee als bewijsstuk.

Mr. X had een ijzeren staaf van 40 à 50 cm meegenomen naar een politierechterzitting die hij als bewijsstuk in een strafzaak van zijn cliënt heeft overgelegd. Van tevoren had mr. X de (beveiliging van de) rechtbank niet gemeld de staaf te zullen meenemen naar de zitting. De veiligheidsvoor-

schriften van het gerechtsgebouw lieten niet tot dat de staaf werd meegebracht. Dit incident leidde tot een normoverdragend gesprek tussen mr. X en de deken. Enkele jaren later nam mr. X een (verpakt) mes mee naar de rechtbank en toonde hij dit op zitting. Wederom had mr. X hier tevoren geen melding van gemaakt. Tijdens een nieuw gesprek met de deken vermeldde mr. X dat hij het mes mogelijk ook tijdens een eerdere zitting in dezelfde strafzaak in zijn tas bij zich had. Het tegen mr. X ingediende dekenbezwaar luidt dat hij tuchtrechtelijk verwijtbaar heeft gehandeld doordat hij de veiligheidsvoorschriften van de rechtbank niet heeft nageleefd door bij twee zittingen een mes (in verpakking) bij zich te hebben zonder dit voorafgaand te melden bij de beveiliging. De Raad van Discipline stelt vast dat mr. X, zonder voorafgaande aankondiging of (het vragen van) toestemming, meerdere keren voorwerpen een gerechtsgebouw heeft binnengebracht terwijl (het voorhanden hebben van) die voorwerpen in het gerechtsgebouw verboden waren (was). Door zo te handelen, heeft mr. X de veiligheidsvoorschriften van het gerechtsgebouw overtreden. Aldus heeft hij gehandeld in strijd met hetgeen een behoorlijk advocaat betaamt. Het verweer dat het tonen van het mes in het verdedigingsbelang van zijn cliënt was en dit ook het gewenste effect heeft gesorteerd, baat mr. X niet. Berisping.

TEN SLOTTE

DE GEZINS- ADVOCAAT, OVERBODIG?

DOOR / THEDA BOERSEMA

LID ALGEMENE RAAD NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

Begin 2018 presenteerde André Rouvoet het rapport 'Scheiden... En de kinderen dan?' Volgende week bespreekt de Tweede Kamer de voortgangsrapportage van het platform Scheiden zonder Schade. Als deelnemer aan dit platform steunt de NOVA onomwonden het streven om te komen tot de-escalerende en oplossingsgerichte echtscheidingsprocedures. Ook advocaten vinden dat schade voor kinderen tijdens een echtscheiding zo veel mogelijk moet worden voorkomen. In dat licht verklaarde de NOVA zich vorig jaar dan ook graag bereid mee te denken over een experiment met een alternatieve scheidingsprocedure in plaats van de huidige procedure voor de rechter. Een van die alternatieven is de gezinsadvocaat, eerder al door de Kinderombudsman geïntroduceerd in het kader van kindvriendelijke advocatuur. Een gezinsadvocaat treedt op voor het hele gezin en niet alleen voor de vader, moeder of het kind. Hij is daarmee zowel 'meervoudig partijdig' als neutraal en onafhankelijk. De focus ligt op de belangen van de kinderen en het bereiken van een duurzame invulling van gelijkwaardig ouderschap. Hoewel meervoudige partijdigheid in principe in strijd is met de gedragsregel 15 kan een advocaat, behoudens enkele omstandigheden, wel degelijk optreden voor een gezin. Wel moet er ruimte zijn tot wederopzegging, moet de advocaat zich constant zekerheid verschaffen van parallel lopende belangen en dient hij altijd transparant te zijn over wie zijn cliënt is. Een gezinsadvocaat is, de naam zegt het al,

een advocaat. Met de introductie van de figuur van 'gezinsvertegenwoordiger', die in de optiek van de minister voor Rechtsbescherming niet per se een advocaat hoeft te zijn, wordt dat uitgangspunt steeds meer losgelaten. Hoewel deze rol nog niet specifiek is ingevuld, denkt het ministerie van Justitie en Veiligheid bijvoorbeeld ook aan een bijzonder curator of een gedragswetenschapper. De NOVA vindt het cruciaal dat bij een echtscheiding altijd een advocaat betrokken is. De rol van de gezinsvertegenwoordiger dient dan ook voorbehouden te blijven aan een in het familierecht gespecialiseerde advocaat. Deze dient zich in zijn beroepsuitoefening immers te houden aan de gedragsregels, kent het procesrecht en is onderworpen aan het tuchtrecht. Deze (gezins)advocaat is niet alleen gespecialiseerd in de juridische gevolgen van een echtscheiding, maar wordt bovendien geacht over de nodige mediationvaardigheden en gesprekstechnieken te beschikken. Die combinatie komt scheidende ouders, en zeker het kind, alleen maar ten goede. Als NOVA kunnen wij deze invulling van de gezinsvertegenwoordiger faciliteren door een extra aantekening op het tableau te realiseren voor gespecialiseerde familierechtadvocaten die ook thuis zijn in mediation. Deze advocaten kunnen dan exclusief optreden als gezinsvertegenwoordiger. In dat geval wordt de term 'gezinsadvocaat' feitelijk overbodig. Of de gezinsvertegenwoordiger, daar wil ik vanaf zijn.

SAFARI IN AFRIKA?

Tanzania
Kenia
Madagaskar
Oeganda
Rwanda
Zimbabwe
Namibië
Botswana
Zambia
Mozambique
Seychellen
Mauritius
Zuid-Afrika

Al sinds 1979 dé Afrika specialist

Op jambo.nl en in onze brochure vindt u ruim 100 uitgekiende reizen of bel met onze Afrika specialisten op 020-2012740 voor een reis op maat.
De mogelijkheden zijn eindeloos, privé reizen geheel conform uw wensen!

Onderscheidende advocaten...
kiezen voor **Casper Schwarz Architects**

Cleerdin&Hamer   DVDW   Heussen   JonesDay   **NautaDutilh**   Ploum   TeekensKarstens

Zoekt u een interieurarchitect voor uw nieuwe advocatenkantoor?
info@casperschwarz.com +31(0)655302924 casperschwarz.com

CASPER SCHWARZ
architects

Abgebeeld project: NautaDutilh, Beethovenstraat 400 te Amsterdam, Interieurontwerp: Casper Schwarz Architects i.s.m. DerksdenBoer interieur architectuur